

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

**Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Διοίκηση
Ανθρώπινου Δυναμικού, Επικοινωνία και
Ηγεσία**

**Σχολή Οικονομικών Επιστημών
Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:**

**Διαμεσολάβηση με ενσυναίσθηση.
Κακουργήματα ανηλίκων με προαίρεση στο
έγκλημα.**

Δέσποινα Ι. Τριανταφυλλίδου, Α.Ε.Μ.: 98
(υποβλήθηκε στο Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας –
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας)

KOZANH 2023

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

**Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Διοίκηση
Ανθρώπινου Δυναμικού, Επικοινωνία και
Ηγεσία**

**Σχολή Οικονομικών Επιστημών
Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**Διαμεσολάβηση με ενσυναίσθηση.
Κακουργήματα ανηλίκων με προαίρεση στο
έγκλημα.**

Δέσποινα Ι. Τριανταφυλλίδου, Α.Ε.Μ.: 98

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Σωτηρία Τριαντάρη

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή :

Αναστασία Αλευριάδου

Κωνσταντίνος Σπινθηρόπουλος

«ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ»

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην Διπλωματική Εργασία μου και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η εργασία μου προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Όνομα & Επώνυμο Συγγραφέα (Με Κεφαλαία):

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ

Υπογραφή (Ολογράφως, χωρίς μονογραφή):

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ

Ημερομηνία (Ημέρα – Μήνας – Έτος):

04/01/2023

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βάθέων για την πολύτιμη υποστήριξή της την καθηγήτριά μου και επιστημονικά υπεύθυνη στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών κυρία Σωτηρία Τριαντάρη, καθώς αποτέλεσε έμπνευση και έναυσμα για την εμβάθυνσή μου στην Φιλοσοφία. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Αναστασία Αλευριάδου και τον κύριο Κωνσταντίνο Σπινθηρόπουλο για τον πολύτιμο χρόνο που διέθεσαν και την συνεργασία τους.

Ευχαριστώ θερμά τον σύζυγό μου, Αντώνη Κυριακίδη, που αποτέλεσε πυλώνα για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας με την κατανόηση και την αισιοδοξία του, που αποτελεί πάντοτε το φως στο βαθύτερο σκοτάδι μου.

Ευχαριστώ ολόψυχα τους γονείς μου, Αικατερίνη Χαραλαμπίδου και Ιωάννη Τριανταφυλλίδη, για την ανείπωτη αγάπη και στήριξή τους στους οποίους οφείλω όλη την διαδρομή των σπουδών μου καθώς επίσης ευχαριστώ την αδερφή μου Μαρία Τριανταφυλλίδου και τον αδερφό μου Χρήστο Άγγελο Τριανταφυλλίδη, που δημιουργούν παύσεις στην μοναχικότητα της μυστήριας διαδρομής της ζωής κάνοντας πράξη την τέλεια αριστοτελική φιλία.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	6
Abstract	7
Αντί Προλόγου	8
1. Δικαιοσύνη κατά την αρχαιότητα	10
«Ἐν δε δικαιοσύνη συλλήβδην πᾶς ἀρετὴ ἓν»	10
2. Διαμεσολάβηση.....	15
«Ἐπανορθωτικόν δίκαιον κατά Αριστοτέλους»	15
3. Συναισθηματική Νοημοσύνη	18
«Από το γνῶθι σαυτόν στην κατάκτηση της ενσυναίσθησης»	18
4. Παραβατικότητα ανηλίκων	22
«Ανεπάρκειες γονέων παιδεύουσι τέκνα»	22
5. Μελέτες περίπτωσης στην Ελλάδα και στο Ηνωμένο Βασίλειο	28
«Τα μονοπάτια της ψυχής και η προαίρεση στην εγκληματικότητα».....	28
Ανήλικη δράστης από το Ηνωμένο Βασίλειο	28
Οι νεότεροι δολοφόνοι της βρετανικής ιστορίας	31
Ανήλικοι δράστες από την Ελλάδα	32
Συμπερασματικά	33
Αντί Επιλόγου	36
Έργα που αναφέρονται	39
Παράρτημα.....	43

Περίληψη

Σήμερα, με την τεχνολογική πρόοδο να αυξάνεται κατά κόρων και το ηλεκτρονικό έγκλημα να αναπτύσσεται κρίνεται αναγκαία η επίβλεψη των νεότερων ατόμων στην χρήση του διαδικτύου και στον τρόπο που το χρησιμοποιούν. Ακόμη, έχει υπογραμμιστεί ανά τους αιώνες ότι το οικογενειακό, σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον το οποίο αναπτύσσεται ένα παιδί, με πρωτεύοντα ρόλο το οικογενειακό περιβάλλον, διαμορφώνουν την προσωπικότητα του νέου παιδιού στην ολότητά του. Προς τα ανωτέρω, κρίνεται αναγκαία η διερεύνηση της παραβατικότητας ανηλίκων με την πολύπλευρη έννοιά της, δηλαδή την προαίρεση των πράξεών τους, η οποία ως επί το πλείστον καθορίζεται από την ανατροφή τους και την κατανόηση της δικαιοσύνης, όπως την έχουν λάβει από τις προϋπάρχουσες αναφορές τους. Τέλος, παρατηρείται ότι σήμερα παρά ποτέ είναι βαρύνουσας σημασίας να εξηγήσουμε τα φαινόμενα παραβατικότητας και εγκληματικότητας ανηλίκων, ώστε να ερευνήσουμε με ποιον τρόπο μπορούμε να τα οριοθετήσουμε και στην συνέχεια να τα εξαλείψουμε.

Η διά χειρός εργασία μελετά την εξωποινική διαδικασία της διαμεσολάβησης. Σκοπός της είναι η ανάδειξη του θεωρητικού υπόβαθρου της επανορθωτικής δικαιοσύνης και τις ευεργεσίες που είναι ικανή να προσφέρει στα ανήλικα παιδιά με προαίρεση στην παραβατική συμπεριφορά, στα θύματα αλλά και στην κοινωνία στην ολότητά της. Ακόμη, μέσω της εργασίας τονίζεται η σπουδαιότητα της συναισθηματικής νοημοσύνης, της ενσυναίσθησης, της πειθούς και των μοντέλων επικοινωνίας. Κρίνεται αναγκαίο να αναφερθεί ακόμη η σημασία του ηγέτη στην οικογένεια και πώς ο χαρακτήρας του αντικατοπτρίζεται στην διαμόρφωση του χαρακτήρα και στην ψυχολογία του ανήλικου παιδιού καθώς επίσης και η συσχέτιση όλων των ανωτέρω με πραγματικές περιπτώσεις παραβατικότητας ανηλίκων.

Λέξεις - κλειδιά: Δικαιοσύνη, Επανορθωτική Δικαιοσύνη, Διαμεσολάβηση, Συναισθηματική Νοημοσύνη, ενσυναίσθηση, παραβατικότητα ανηλίκων, θεραπευτική ποίηση

Abstract

Today, with technological progress increasing by leaps and bounds and cybercrime growing, it is necessary to supervise younger people in their use of the internet and how they use it. Furthermore, it has been emphasized over the centuries that the family, school, and social environment in which a child develops, with the family environment playing a primary role, shape the personality of the new child in its entirety. In view of the above, it is deemed necessary to investigate the delinquency of minors with its multifaceted meaning, i.e., the predilection of their actions, which is mostly determined by their upbringing and the understanding of justice, as they have received it from their pre-existing reports. Finally, it is observed that today more than ever it is of great importance to explain the phenomena of juvenile delinquency and criminality, in order to investigate in what way, we can delimit them and then eliminate them.

The paper studies the extra-criminal process of mediation. Its purpose is to highlight the theoretical background of restorative justice and the benefits it can offer to minors with a predisposition to delinquent behavior, to victims and to society as a whole. Furthermore, the importance of emotional intelligence, empathy, persuasion, and communication models is emphasized through the work. It is considered necessary to mention the importance of the leader in the family and how their character is reflected in the formation of the character and psychology of the minor child as well as the correlation of all the above with real cases of juvenile delinquency.

Keywords: Justice, Restorative Justice, Mediation, Emotional Intelligence, empathy, juvenile delinquency, therapeutic poetry

Αντί Προλόγου

Ο Αριστοτέλης επεσήμανε ότι η δικαιοσύνη αντανακλάται στην εξωτερική συμπεριφορά του ατόμου και στην καθημερινή του ζωή και της απέδωσε δυική υπόσταση, ως διανεμητική και επανορθωτική δικαιοσύνη. Η επανορθωτική δικαιοσύνη ως δυναμική εξελικτική πορεία εκτιμάται ως την πλέον κατάλληλη προς εφαρμογή σε περιπτώσεις παραβατικότητας ανηλίκων. Η εξωποινική μεταχείρισή τους και ο ευθύς τρόπος επικοινωνίας του δράστη με το θύμα ή την οικογένειά του, σε περίπτωση κακουργήματος, αποτελεί μία βαθύτατα φορτισμένη εμπειρία, η οποία μπορεί να έχει μακροπρόθεσμη επίδραση στη ζωή του. Ο δράστης, μέσω της διαμεσολάβησης, έρχεται αντιμέτωπος με τον πόνο που προκάλεσε, αφυπνίζει συναισθήματα ντροπής, ενοχής, μετάνοιας, αυθεντικής μεταμέλειας και λαμβάνει την ευθύνη των πράξεων του, ενώ το θύμα έρχεται αντιμέτωπο με θυμό, πικρία αλλά στην συνέχεια ίσως και με την συγχώρεση. Μέσω της πραγματοποίησης συνεδριών πρόσωπο με πρόσωπο δράστη και θύματος/οικογένειας θέτονται ερωτήματα και εκφράζουν τα μέρη τα συμφέροντα και τα συναισθήματά τους. Η ανωτέρω αλληλεπίδραση λειτουργεί θεραπευτικά για τον θύτη και απελευθερωτικά για το θύμα.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (2006) αναφέρει ότι η επανορθωτική δικαιοσύνη αποτελεί «ιδανικό πρότυπο για το σύστημα δικαιοσύνης των ανηλίκων αφού μειώνει τον κοινωνικό στιγματισμό, είναι ιδιαίτερα εκπαιδευτικό και λιγότερο σωφρονιστικό». (Αρτινοπούλου, 2010) Σε περιπτώσεις παραβατικότητας σύνηθες φαίνεται ο στιγματισμός των δραστών ενώ στην περίπτωση της διαμεσολάβησης η δικαιοσύνη οφείλει να είναι φιλική προς το παιδί και να διασφαλίζει τα δικαιώματά του, ειδικότερα σε περιπτώσεις ευάλωτων κατηγοριών, όπως θύματα βίας, σεξουαλικής εκμετάλλευσης/διακίνησης και εκείνων που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας. Τα ανήλικα άτομα μετουσιώνουν τις οικογενειακές τους προσλαμβάνουσες σε χαρακτήρα ζωής, γι' αυτό τα άτομα που μεγαλώνουν σε περιβάλλοντα λανθασμένης οικογενειακής ηγεσίας, είτε βίαιης, είτε κακοποιητικής, είτε λανθασμένης αυτοεκπληρούμενης προφητείας, έχουν προαίρεση στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, η οποία καταλήγει σε παραβατική συμπεριφορά. (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006)

Επιπρόσθετα, για να αποφευχθεί ο ανταποδοτικός χαρακτήρας της ποινικής δικαιοσύνης καθίσταται μείζονος σημασίας η συναισθηματική νοημοσύνη προς την κάθαρση σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο αλλά και η πειθώς και τα μοντέλα επικοινωνίας, μεταξύ δράστη, θύματος, οικογένειας, κοινωνικού περιβάλλοντος και κοινωνίας ευρύτερα, προς ενδυνάμωση της κοινωνικής αλληλεγγύης και της κοινωνικής ένταξης των ανηλίκων παραβατών. Η κοινωνία θα πρέπει να εστιάσει στην πρόληψη του εγκλήματος, στις ανάγκες των θυμάτων, στην ενσυναίσθηση, στην μείωση των βλαβών, στην επανένταξη του δράστη και στην ενίσχυση του αισθήματος δικαίου στους πολίτες. Επιπρόσθετα, στην διαμεσολάβηση θα πρέπει να αξιολογηθεί η προσωπικότητα του ανηλίκου και η πρόγνωση της εξέλιξής του, σύμφωνα με τα βιώματα και τον χαρακτήρα που έχει διαμορφώσει, ώστε να επιλεγούν τα κατάλληλα αναμορφωτικά μέτρα, καθώς σε μερικές περιπτώσεις ειδικών εγκλημάτων από ανήλικους που έχουν μεγαλώσει σε κακοποιητικά περιβάλλοντα παρατηρούμε ότι αφού εκτίσουν την ποινή τους καταλήγουν ξανά στις φυλακές καθώς έχει δημιουργηθεί

έναν εξ ολοκλήρου παραβατικό και ιδρυματοποιημένο χαρακτήρα. Προς επίρρωση, σε άλλες περιπτώσεις ανήλικα παιδιά που εγκλημάτησαν και είχαν ως έκτιση ποινής κοινωφελή εργασία και συμβουλευτικά προγράμματα τα οποία τις περισσότερες φορές ειδικότερα στην επαρχία δεν ολοκληρώνονται ποτέ λόγω ελλείψεως προσωπικού, αντιλαμβάνονται ως «κοινωνική επιβράβευση» τις πράξεις τους και δεν οδηγούνται ουδέποτε στην μεταμέλεια, αλλά δυστυχώς οδηγούνται στην επανάληψη της ίδιας ή και χειρίστης πράξης. Η γράφουσα ερευνά και αντιδιαστέλλει τέτοιες περιπτώσεις στην δια χειρός εργασία.

1. Δικαιοσύνη κατά την αρχαιότητα

«Έν δε δικαιοσύνη συλλήβδην πᾶσ' ἀρετῇ ἔνι»

Κατά την αρχαιότητα θεμέλιος λίθος για την διασφάλιση της ευδαιμονίας της κοινωνίας ήταν η δικαιοσύνη, η οποία δημιουργεί αρμονία στις ψυχές των πολιτών και αποτελεί κοινό δεσμό τους. (Locke, σ. 29) Ως κοινωνική αρετή η δικαιοσύνη διασφαλίζει την ισότητα των πολιτών προς την κοινωνική τους συνείδηση, (Freud, 2014, σ. 81) ενώ ταυτόχρονα προστάζει το δίκαιο, το νόμιμο και το συμφέρον. (Αριστοτέλης, 2012, σ. 183) Στην αντίπερα όχθη, ως ηθική αρετή υπερισχύει κάθε άλλης αξίας, καθώς αποτελεί το υπέρτατο καλό το οποίο καθρεφτίζεται στη θέληση του ατόμου και επιδρά στην ψυχή του μέσω της λογικής. (Kant, 1984, σ. 56) Επιπλέον, είναι αποτέλεσμα φρόνησης και προαίρεσης, γι' αυτόν τον λόγο ανάγεται στον εκούσιο και προαιρετικό χαρακτήρα του ανθρώπου. (Τριαντάρη, 2020, σ. 19) Ο συσχετισμός των πράξεων προς την αυτονομία της θέλησης υπήρξε για τον ηθικολόγο Σωκράτη σημείο αναφοράς στην φιλοσοφία του καθώς πρόσταζε συνεχώς τους ανθρώπους να σκεφτούν και να εξηγήσουν τις αρχές των πράξεών τους, αναζητώντας την έλλογη ουσία των πραγμάτων. (Popper, 1980, σ. 74) Επομένως, το ήθος ενός ανθρώπου καθρεφτίζεται στις εσωτερικές του προδιαθέσεις, στον χαρακτήρα και στη θέλησή του, τα οποία διαμορφώνονται καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του. (Ηράκλειτος, 2019, σ. 439) Οι ανωτέρω πράξεις σύμφωνα με το έργο του Αριστοτέλη *«Ηθικά Νικομάχεια»* που βρίσκουν την αρχή τους στην θέληση των ανθρώπων με πλήρη συνείδηση ονομάζονται εκούσιες, ενώ οι πράξεις που γίνονται λόγω αμέλειας ή άγνοιας ή με την επιβολή βίας και συνοδεύονται από μεταμέλεια ονομάζονται ακούσιες. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 83)

Σύμφωνα με το μύθο της αρχαιότητας στον καταμερισμό των αγαθών ο Επιμηθέας ξέχασε να οπλίσει τους ανθρώπους με εφόδια και ο Προμηθέας έκλεψε από τον Ήφαιστο και την Αθηνά την έντεχνη σοφία και την φωτιά, κατέχοντας με αυτόν τον τρόπο ο άνθρωπος θεϊκό μερίδιο. Ο Δίας αργότερα φοβούμενος για τον αφανισμό του γένους των ανθρώπων έστειλε μέσω του Ερμή την αιδώ και την δικαιοσύνη σε όλους τους ανθρώπους. (Προσωκρατικοί, 2000, σ. 71) Η δικαιοσύνη κατέχει διάφορα προσωπεία όπως διανεμητική, πληροφοριακή, διαπροσωπική, επικοινωνιακή ή ανταποδοτική. (Τριαντάρη, 2020, σ. 227) Το δίκαιο κατά την αρχαιότητα διαχωριζόταν άλλοτε ως φυσικό και νομικό (Αριστοτέλης, 2006, σ. 71) και άλλοτε ως προσωπικό και δημόσιο, (Λέβιτ, 1987, σ. 130) ενώ ως ανώτερο είδος δικαίου οριζόταν το επιεικές, το οποίο διαρθρώνει τους καθολικούς νόμους ανά περίπτωση, λόγω του γενικού χαρακτήρα των νόμων και λαμβάνει υπόψιν του την επιθυμούσα σκέψη της πράξης. Το επιεικές κατά τον Αριστοτέλη οριζόταν ως κρίση με κατανόηση με πρωτεύοντα ρόλο την κατανόηση των αδυναμιών και της πρόθεσης του ατόμου. (Τριαντάρη, 2020, σ. 113) Επιπλέον, το δίκαιο είτε ταυτιζόταν ως υπόθεση του ισχυρότερου, (Σκουλάς, 2011, σ. 62) είτε ως εξάλειψη της φυσικής, διανοητικής και ηθικής ανισότητας των ανθρώπων. (Aron, 1984, σ. 308) Κατά τον Montesquieu η δικαιοσύνη αποτελούσε πολιτική αρετή, καθώς ο πολίτης αφοσιώνεται και σέβεται τους νόμους της πολιτείας, ενώ κατά τον Σωκράτη δικαιοσύνη ήταν να κρατά κανείς την θέση του, ενώ σωφροσύνη να την γνωρίζει. (Popper, 1980, σ. 173)

Προς διασφάλιση της φυσικής ειρηνικής κατάστασης των ανθρώπων κρίθηκε αναγκαία η ύπαρξη νόμων όπου οι ίδιοι οι πολίτες πρέπει να σχεδιάσουν, θεσπίσουν και υπακούσουν, (Σκουλάς, 2011, σ. 285) όπου αποτελεί και την ουσία της δικαιοσύνης (Πλάτων, σ. 101) και τον σκοπό της πολιτείας, δηλαδή την ευδαιμονία των πολιτών. (Αριστοτέλης, 2012, σ. 362) Οι πρώτοι νόμοι και οι πλέον αυστηρότεροι υπεγράφησαν από τον Δράκοντα το 624 π.Χ., ενώ κατά την κλασική περίοδο έγιναν πιο επιεικείς. (Αντιφών, σ. 35) Η αναγκαιότητα του σεβασμού των νόμων τονίζεται από τον Ηράκλειτο όπου πρόσταζε όλους τους πολίτες να υπακούν σε αυτούς, (Ηράκλειτος, 2019, σ. 438) ενώ αντιθέτως ο Σωκράτης διά στόματος Πλάτωνα στο έργο του «*Απολογία Σωκράτους*» τόνιζε ότι καθώς οι νόμοι είναι δημιουργήματα ανθρώπων αντικατοπτρίζουν τις ανάγκες, τις απόψεις και τις επιθυμίες μιας ορισμένης ιστορικής στιγμής σε έναν ορισμένο κοινωνικό χώρο, όπου σε συμφωνία με τον Κρίτωνα τόνιζαν την αναγκαιότητα υπακοής μόνον στους δίκαιους νόμους. (Πλάτων, 2003, σ. 328) Στην αντίπερα όχθη, ο Λυκόφρων τόνιζε ότι ο νόμος είναι ο εγγυητής των δικαιωμάτων του ατόμου, (Προσωκρατικοί, 2000, σ. 177) ενώ ο Kant στο έργο του «*Μεταφυσική των Ηθών*» διείδε τους νόμους με τον οικουμενικό τους χαρακτήρα και πρόσταζε τους ανθρώπους να πράττουν ώστε ο υποκειμενικός τους γνώμονας να γίνει καθολικός νόμος, καθώς κατά τον ίδιο η ηθικότητα πρέπει να είναι αυτοσκοπός τους. (Kant, 1984, σ. 89) Επιπρόσθετα, ο Hobbes υποβάθμιζε τους νόμους σε απλή συμφωνία ανθρώπων ως προς την «*ενστικτική ενόρμηση της αυτοσυντήρησης*». (Hobbes, 1989, σ. 38) Χαρακτηριστικό παράδειγμα ευνομίας της εποχής είναι η Σπάρτη η οποία είχε σχέση ψυχολογική και ηθική με τους νόμους, καθώς η υπακοή σε αυτούς αποτελούσε εσωτερική επιταγή και πειθαρχία για την συμβιωτική και πολιτική τους ζωή. (Θουκυδίδη, 2002, σ. 222)

Κατά τον Locke οι πολίτες οικοδομούν σχέσεις εμπιστοσύνης με τις κρατικές εξουσίες όπου μέσω του φυσικού νόμου βρίσκονται σε ειρηνική κατάσταση μεταξύ τους ως ίσοι και ελεύθεροι. (Σκουλάς, 2011, σ. 236) Επίσης, κατά τον Rouseau ο άνθρωπος είναι εν γένει κοινωνικά ελεύθερος χωρίς να χρειάζεται την κωδικοποίηση των νόμων. Η ελευθερία του περιβάλλεται από τον μανδύα της δημοκρατίας, όπου μέσω αυτοκαθορισμού σκέψεων και πράξεων κατακτά τα δικαιώματά του, ενώ κατά τον Hegel ο ελεύθερος άνθρωπος δεν καθοδηγείται από πάθη και ένστικτα, αλλά έχει ως στόχο του την ουσία του δικαίου. (Σκουλάς, 2011, p. 328) Επομένως, ελεύθερο είναι κάθε σώμα που δεν υπόκειται σε παρεμπόδιση ώστε να κάνει όσα καταστά η δύναμη και ο νους του ικανό να πράξει (Hobbes, 1989, p. 277) καθώς οι άνθρωποι εκ φύσεως είναι ελεύθεροι και μόνον η συγκατάθεσή τους μπορεί να τους υποδουλώσει. (Locke, 2010, σ. 180)

Η οικογένεια μαζί με την πολιτεία φροντίζει να μαθαίνουν οι νέοι τους νόμους και να ζουν σύμφωνα με αυτούς, ενώ σε όποιον δεν τους τηρεί να γνωρίζει τις ευθύνες και την τιμωρία που θα του επιβληθεί. (Πλάτων, 2009, σ. 136) Η σημασία της τιμωρίας στις άδικες πράξεις είναι διττή, προνοώντας για το μέλλον, ώστε να μην επαναληφθεί είτε από τον ίδιο είτε από κάποιον άλλον αλλά και για να δικαιωθεί αυτός που υπέστη την αδικία. Η αδικία στο έργο του Αριστοτέλη «*Ρητορική εις Αλέξανδρον και προς Θεμίσιωνα Προτρεπτικός*» είναι μία εκούσια πράξη εκ προμελέτης και επιλογής η οποία

τιμωρείται, ενώ σφάλμα είναι η βλαβερή πράξη από άγνοια. (Αριστοτέλης, 2012, σ. 213) Προς επίρρωση στο έργο του «Ρητορική» τονίζει ο φιλόσοφος ότι οι άνθρωποι αδικούν είτε γιατί πιστεύουν ότι δεν θα τιμωρηθούν είτε γιατί θεωρούν ότι η ζημία τους θα είναι μικρότερη του κέρδους, ακόμη αδικούν για τον έπαινο ή από ανάγκη. (Αριστοτέλης, 2002, σ. 303) Μεγαλύτερο αδίκημα είναι αυτό του οποίου δεν υπάρχει ισοδύναμη τιμωρία ή αυτό το οποίο δεν αντιμετωπίζεται. Κατά τον Θουκυδίδη είναι στη φύση του ανθρώπου να αδικεί, (Τζήμας, 2018, σ. 19) ενώ κατά τον Σωκράτη οι άνθρωποι δεν είναι εκ φύσεως άδικοι, αλλά λόγω έλλειψης αυτογνωσίας και άγνοιας για το πραγματικά καλό πράττουν άδικα. (Τριαντάρη, 2005, σ. 109)

Κατά τον Dewey το δημοκρατικό ιδεώδες θεμελιώνεται μέσω συνεργασίας, ελεύθερης σκέψης και καλλιέργειας ηθικών βιωμάτων μέσω εκπαίδευσης. (Τριαντάρη, 2012, σ. 58) Ο άνθρωπος πρέπει να παιδεύσει τον εαυτό του, ενώ ταυτόχρονα μέσω της διαλεκτικής θα μπορεί να οδηγηθεί στη γνώση της ουσίας του αγαθού. (Σκουλάς, 2011, σ. 61) Η διαλεκτική, όπως τονίζεται στο έργο του Πλάτωνα «Πρωταγόρας» αποτέλεσε το σημαντικότερο εργαλείο κατά την αρχαιότητα εξωτερίκευσης του εαυτού προς τους άλλους και αποτέλεσε ψυχο-συναισθηματικό εργαλείο, το οποίο μέσω μίας απορίας, φέρνει στο φως πλήθος ερωτοαπαντήσεων, συναισθημάτων και επιδιωκόμενων στόχων. (Πλάτων, 2009, σ. 39) Ο πατέρας της λογικής Αριστοτέλης θεωρούσε ότι μέσω της διαλεκτικής ο άνθρωπος οδηγείται σε πιθανά συμπεράσματα όπου μέσω της απόδειξης και των συλλογισμών της Λογικής θα φτάσει να βρει την αλήθεια. (Τριαντάρη, 2006, σ. 17) Το πνεύμα αποτελούμενο από συναίσθημα, φαντασία και βούληση κατανοεί την σκέψη την οποία κοινωνεί μέσω της γλώσσας. Η γλώσσα ως φορέας νοητικής δραστηριότητας καθιστά το άτομο αυτάρκες, καθώς προικισμένος με τον νου όπως είναι απελευθερώνεται από τα γήινα πάθη και δεν είναι μόνον δέσμιος των επιθυμιών του. (Popper, 1980, σ. 305)

Σύμφωνα με τον δάσκαλο του Περικλή τον Αναξαγόρα ο νους είναι υπεράνω όλων, είναι άπειρος, αυτοκυβέρνητος και αυτοσύστατος (Τριαντάρη, 2005, σ. 88) καθώς κατά το έργο του Αριστοτέλη «Ηθικά Νικομάχεια» ο νους είναι το κυριότερο και καλύτερο μέσα μας, είναι ο αληθινός μας εαυτός. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 607) Κατά το Αριστοτελικό έργο «Περί Ψυχής» ο νους διαχωρίζεται σε παθητικός και ποιητικός, όπου ο πρώτος αποτελεί απλώς ύλη και είναι φθαρτός και ο δεύτερος αποτελεί το αίτιο και είναι άφθαρτος καθώς ενέχει μέσα του κάτι θείο. (Αριστοτέλης, 2020, σ. 70) Ο ποιητικός νους ενεργοποιεί τον παθητικό και αντλεί υλικό μέσω παρατήρησης του αισθητού κόσμου των νέων εμπειριών. Ως παθητικός είναι απαθής από κάθε πάθος και αίσθημα ψυχής, ενώ ως ποιητικός λειτουργεί ελεύθερα κάθε ατομικής νοητικής δύναμης. (Αριστοτέλης, 2020, σ. 638) Αφετηρία επομένως των πράξεων είναι ο πρακτικός νους ο οποίος χρειάζεται την φαντασία, δηλαδή τα αισθητά, την ορμή και τη μνήμη για να λειτουργήσει. Ακόμη, ο ίδιος διαχώριζε το νου σε δόξα και διάνοια, όπου η πρώτη αφορά γενικές γνώμες χωρίς λογική διεργασία και η δεύτερη καταλήγει σε συμπεράσματα. (Αριστοτέλης, 2020, σ. 280) Ο άνθρωπος επομένως που ενεργεί σε συμφωνία με το νου και τον φροντίζει είναι σε άριστη ψυχική κατάσταση. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 619) Κατά τον Αριστοτέλη και το έργο του «Περί Ψυχής» ο νους χρειάζεται τις αισθητικές παραστάσεις δηλαδή όσα βλέπουμε, αγγίζουμε, ακούμε

και αισθανόμαστε τα οποία κρίνουμε για να καταλήξουμε σε συμπεράσματα, ενώ για τον Θεμιστίο ο νους αποτελεί ανώτερη μορφή, κάτι θεϊκό το οποίο λειτουργεί παράλληλα με τις αισθήσεις. (Αριστοτέλης, 2020, σ. 166) Ο Φιλόπονος σε συμφωνία με τον Αριστοτέλη υποστήριζε ότι ο νους ως ανώτερη βαθμίδα σκέψεως συνδυάζει τα δεδομένα της πραγματικότητας αλλά σε αντίθεση με τον Αριστοτέλη θεωρούσε ακόμη ότι ο νους επηρεασμένος από προγενέστερους βίους μπορεί να σφάλει και θεωρούσε ανώτερη μορφή νόησης τον θύραθεν νου. (Αριστοτέλης, 2020, σ. 222)

Κατά τον Παρμενίδη και το έργο του «*Περί Φύσιος*» ο όρος «Δίκη» προέρχεται από το ρήμα δείκνυμι που σημαίνει αποδεικνύω διά του λόγου. (Παρμενίδης, 2003, σ. 140) Η γλώσσα, όπου στην αρχαιότητα λατρευόταν ως θεά, μέσω της επικοινωνίας μεταφέρει τις αξίες και τις ηθικές αρχές των ανθρώπων, ενώ μέσω της αυτογνωσίας ο άνθρωπος μπορεί να εναρμονίσει τη σκέψη με το λόγο του. (Τριαντάρη, 2016, σ. 200) Επιπρόσθετα, ως θεμελιώδες στοιχείο πολιτισμού, η γλώσσα καταφέρνει την σύμπνοια των ανθρώπων μέσω της επικοινωνίας των αναγκών, των ενδιαφερόντων και των επιθυμιών τους. Με αυτόν τον τρόπο ο ομιλών ξεδιπλώνει τον χαρακτήρα, τα κίνητρα και τον ψυχικό του κόσμο.

Η ψυχή ως κέντρο ηθικής του ανθρώπου σύμφωνα με το πάντοτε επίκαιρο έργο του Αριστοτέλη «*Ηθικά Νικομάχεια*» χωρίζεται στο λόγον μέρος και στο δίχως λόγον μέρος. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 203) Η δικαιοσύνη είναι η εναρμόνιση των μερών της ψυχής, δηλαδή του λογικού, του επιθυμητικού και του θυμοειδούς, ενώ η αδικία αποτελεί ταραχή ή σύγκρουση αυτών των μερών. (Πλάτων, σ. 325) Το άρμα της ψυχής σύμφωνα με τον Παρμενίδη και το έργο του «*Περί Φύσιος*» προς την κατάκτηση της γνώσης το οδηγούν οι Ηλιάδες Κόραι, (Παρμενίδης, 2003, σ. 114) όπου η καλή ψυχή ζει σύμφωνα με την δικαιοσύνη και την ευτυχία. Η ψυχή ως εντελέχεια του σώματος μας βοηθά να ζούμε, να αισθανόμαστε και να διανοούμεθα. Ακόμη, κατά το αριστοτελικό έργο «*Περί Ψυχής*» η ψυχή αποτελεί αιτία κινητική, τελική και ουσία των έμψυχων όντων. (Αριστοτέλης, 2020, σ. 393) Κατά τον Πλάτωνα η ψυχή διαχωρίζεται στην κριτική ικανότητα του ανθρώπου όπου μας φανερώνει την αλήθεια, τις επιθυμίες και τα αισθήματα και μας βοηθά να διακρίνουμε τα μέσα για την επίτευξη ενός σκοπού. (Smith, 2012, σ. 426) Κατά τον Εμπεδοκλή οι ψυχές είναι δαιμόνιες και κυριαρχούν μέσα τους η Φιλότης και το Νείκος. (Αριστοτέλης, 2020, σ. 574) Η ψυχή κατά τον Πλάτωνα χωρίζεται στο νοητικό, όπου υπάρχουν οι σκέψεις για τον εαυτό και το περιβάλλον, στο θυμοειδές το οποίο υποκινεί τα συναισθήματα και στο επιθυμητικό το οποίο αποτελείται από τις επιθυμίες που καθορίζουν το κίνητρο της ανθρώπινης συμπεριφοράς. (Τριαντάρη, 2020, σ. 54) Ύψιστο αγαθό κατά τον Δημόκριτο ήταν η ευτυχία η οποία βρίσκεται στην γαλήνη του πνεύματος και της ψυχής τα οποία κατακτώνται μέσω της χαλιναγώγησης των παθών. Είναι ο άνθρωπος που αυτοπροαίρεται και με ανιδιοτέλεια οδηγείται σε καλές ενέργειες. (Θαλής, Αναξίμανδρος, & Αναξίμανης, 2006, σ. 136)

Κατά τον Durkheim η γλώσσα, η ηθική και η θρησκεία αποτελούν κοινωνικά φαινόμενα και αυτό παρατηρούμε και στην σχέση της τελευταίας με το κράτος η οποία κατά την αρχαιότητα αντιμετωπιζόταν ως μητέρα του δικαίου. (Aron, 1984, σ. 127) Η

θηρσκειά επικυρώνει τους κανόνες ηθικότητας και ενισχύει την αίσθηση του καθήκοντος μέσω του φόβου της τιμωρίας. (Smith, 2012, σ. 285) Το φονικό δίκαιο κατά την αρχαιότητα αποτελούσε μέρος του ιερού δικαίου και συνέδεε τα βαθιά θρησκευτικά αισθήματα του λαού, καθώς θεωρούσαν την ανθρώπινη ζωή ως δώρο θεού και η αφαίρεση αυτής ασέβεια προς τον θεό. Κατά την εποχή του Ομήρου δεν υπήρχαν νόμοι σε περιπτώσεις φονικών εγκλημάτων γι' αυτό οι συγγενείς του θύματος είχαν το δικαίωμα της εκδίκησης, το οποίο ονομαζόταν ακμή του αίματος. Αργότερα, η επιβολή ποινής απέκτησε σωφρονιστική σημασία και οι φόνοι διακρίνονταν σε εκούσιους, ακούσιους και δίκαιους όπου τα δικαστήρια ήταν ο Άρειος Πάγος, το επί Παλλαδίω δικαστήριο και το επί Δελφινίω δικαστήριο αντίστοιχα. (Αντιφών, σ. 37) Οι πιο συχνές ποινές σε αυτές τις περιπτώσεις ήταν ο θάνατος, η φυγή, τα δεσμά, η ατιμία και η ζημία. Παρατηρείται ότι ακόμη και σε περιπτώσεις φόνων εκείνης της περιόδου ξεταζόταν η προαίρεση του θύτη, αν ήταν κατόπιν επιλογής και προτίμησης τιμωρούνταν με την μεγαλύτερη των ποινών, αν όχι δεν θεωρούνταν φονική δίκη και τιμωρούνταν με χρηματική αποζημίωση στους συγγενείς του θύματος. (Αντιφών, σ. 41) Επομένως, οι ηθικοί κανόνες είναι αυτοί που κρίνουμε μία συμπεριφορά και η εκτιμητική αρχή είναι η δικαστική αρχή (Debuyst, 1999, σ. 173) καθώς η εξουσία κρίνει, αξιολογεί και τιμωρεί συμπεριφορές μέσω της αρχής της απονομής και της προσωπολογικής αρχής. (Debuyst, 1999, σ. 125) Η καταλληλότητα της εξουσιαστικής αρχής η οποία κρίνει με γνώμονα την δικαιοσύνη και την κατανόηση στην ευαλωτότητα της ανθρώπινης ύπαρξης αποτελεί θεμέλιο λίθο μίας κοινωνίας, η οποία από την αρχαιότητα θεώρησε μεγάλης σπουδαιότητας την προαίρεση του δρώντος προσώπου, όπου γεννήθηκε και η έννοια του Επανορθωτικού Δικαίου το οποίο αναλύεται στο ακόλουθο κεφάλαιο.

2. Διαμεσολάβηση

«Έπανορθωτικόν δίκαιον κατά Αριστοτέλους»

Η επανορθωτική δικαιοσύνη χαρακτηρίζεται από πολιτικές και πρακτικές εφαρμογές, όπως είναι η διαμεσολάβηση. Στόχος της διαμεσολάβησης είναι «η αναζήτηση μιας συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς που έχει προκύψει μεταξύ των αντιτιθέμενων μερών, μέσω κοινά αποδεκτής διαδικασίας, σε ουδέτερο τόπο, σε σύντομο χρόνο και με τη βοήθεια ενός τρίτου προσώπου, του διαμεσολαβητή. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η ταχύτερη και οικονομικότερη επίλυση μιας διαφοράς, μέσω εκούσιας, ευέλικτης, εμπιστευτικής, άτυπης και μη δεσμευτικής διαδικασίας». (Αρτινοπούλου, 2010, σ. 118)

Η σημερινή διαμεσολάβηση έχει επηρεαστεί από τον συμβουλευτικό λόγο και το επανορθωτικόν δίκαιον του Αριστοτέλη, την κλασική Αθήνα, την αρχαία Ρώμη, το Βυζάντιο, την μεταβυζαντινή περίοδο και τα έγγραφα συμφιλίωσης οικογενειών αλλά και την διαδικασία σασμού στην ορεινή Κρήτη. Βασιζόμενη στην αρχή της ισότητας των μερών και την επιείκεια, η διαμεσολάβηση ως ειρηνική εξωδικαστική επίλυση διαφορών, αποτελεί ένα σημαντικό επικοινωνιακό μοντέλο των ημερών μας, το οποίο εφαρμόζεται για εκούσιες και ακούσιες πράξεις ανθρώπων με γνώμονα την βούληση και την προαίρεσή τους. (Τριαντάρη, 2020, σ. 97)

Την έννοια της διαμεσολάβησης την συναντούμε πρώτη φορά στο «Συμπόσιον» του Πλάτωνα, όπου ο δαίμων ως διαμεσολαβητής του ανθρώπου μεταβιβάζει τα μηνύματά του στους θεούς. (Πλάτων, 2004, σ. 381) Στο επίκεντρο της διαδικασίας της διαμεσολάβησης με την σημερινή της μορφή βρίσκονται τα δύο μέρη, τα οποία έχουν την απόλυτη ευθύνη για τις πράξεις τους, τις οποίες εξετάζοντας την προαίρεσή τους μπορούμε να τις χαρακτηρίσουμε ως καλές ή κακές, καθώς όπως τονίζεται στο Αριστοτελικό έργο «Ρητορική» ο άνθρωπος πλάθει τον χαρακτήρα του μέσω αυτής της επιλογής και επανάληψης πράξεων. (Αριστοτέλης, 2002, σ. 259) Η προαίρεση αυτή θέτει και τις βάσεις της επικοινωνίας στην διαμεσολάβηση, καθώς δείχνει τον σκοπό των μερών. (Τριαντάρη, 2020, σ. 124) Το ήθος του λέγοντος, κατά την αρχαιότητα, φανερώνεται στο έργο του φιλοσόφου «Ρητορική εις Αλέξανδρον και προς Θεμίσωνα Προτρεπτικός» όπου μέσω της σταθερής και αμετάβλητης στάσης του ανθρώπου και της ισότιμης συμπεριφοράς του με σεβασμό στις αρχές και στο κοινό συμφέρον, (Αριστοτέλης, 2012, σ. 152) αντανακλούν και την ποιότητα του χαρακτήρα τους.

Οι πράξεις των μερών αναδύονται μέσω του διαμεσολαβητή, ο οποίος ως τρίτο ουδέτερο πρόσωπο, βοηθά τα μέρη να κατανοήσουν την κατάσταση, να καλλιεργήσουν την μεταξύ τους επικοινωνία και να συναισθανθούν ο ένας τον άλλον, ώστε μέσω της βελτίωσης και της αυτοάσκησης να φθάσουν σε μία αποδεκτή, και από τους δύο, συναινετική λύση. (Τριαντάρη, 2020, σ. 96) Ακόμη ο διαμεσολαβητής προσαρμόζει την λεκτική και μη λεκτική του επικοινωνία κάθε φορά ανάλογα με την περίσταση και ως ενεργός ακροατής, διατηρεί τον έλεγχο της συζήτησης, επηρεάζει και καθοδηγεί τα

μέρη προς μία συναινετική λύση και τους βοηθά να αναδείξουν αρετές, όπως η επιείκεια, η υπευθυνότητα, η ευβουλία, η ανάδειξη του κοινού συμφέροντος και η ανταλλαγή συναισθημάτων. Επιπρόσθετα, ο διαμεσολαβητής λειτουργεί ως καθοδηγητής και αναμεταδότης θέσεων, υποκινητής συναισθημάτων, εκφράσεων και σκέψεων, είναι ισοροπητικός και σταθμιστικός. (Τριαντάρη, 2020, σ. 99) Η επικοινωνία των μερών και του διαμεσολαβητή διακλαδίζεται σε ενδοπροσωπική και διαπροσωπική, καθώς τα μέρη θα πρέπει πρώτα να συναισθανθούν τον εαυτό τους κι έπειτα το άλλο μέρος.

Σημαντικός άξονας για να ενδυναμωθεί η επικοινωνία των μερών είναι η κατανόηση των εμπειριών και των συναισθημάτων τους με βασικό πυλώνα την ενσυναίσθηση, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την αντιληπτικότητα, την αυτοδιαχείριση και τον αυτοέλεγχο. (Τριαντάρη, 2020, σ. 108) Η αντιληπτικότητα καθιστά το άτομο ικανό προς την ψυχολογική του αυτονομία, η οποία σε συνδυασμό με την κρίση οδηγεί το άτομο στην υπευθυνότητα των πράξεών του. Η ενιαία ψυχοσωματική οντότητα του Αριστοτέλη συνδέει την ηθική με την διανοητική αρετή, δηλαδή την ορθή κρίση μέσω της φρόνησης με την προαίρεση των πράξεών του, ενώ κομβικό σημείο στην επικοινωνία είναι η ειλικρίνεια, η εντιμότητα, ο σεβασμός και η αλληλεγγύη. Αργότερα ο Επίκτητος πρόσθεσε στα ανωτέρω την ενσυναίσθηση στην μεσότητά της. (Τριαντάρη, 2020, σ. 124) Τέλος, σημαντικό καθίσταται στην διαμεσολάβηση ανηλίκων η εκ των προτέρων αποσαφήνιση των όρων που θα χρησιμοποιηθούν, όπως τόνιζε και ο Αριστοτέλης, καθώς το λεξιλόγιο των ανηλίκων συχνά είναι φτωχό. (Popper, 1982, σ. 34)

Ο φιλόσοφος του δρόμου και πατέρας της φιλοσοφίας Σωκράτης διά στόματος Πλάτωνα είχε συμβουλεύσει να πλησιάζουμε τους άλλους ανθρώπους με επιείκεια και κατανόηση. (Τζήμας, 2018, σ. 52) Η ικανότητα αυτή σήμερα απαντά με τον όρο ενσυναίσθηση, ενώ η προσπάθεια του διαμεσολαβητή να καθοδηγήσει τα μέρη και να ενισχύσει αυτήν την εσωτερική ψυχολογική διεργασία ονομάζεται συναισθηματική καθοδήγηση. Η προσπάθεια των μερών να μεταφέρουν την δική τους ψυχική κατάσταση και τις αιτίες που αυτή προκαλείται ονομάζεται συναισθηματική μεταδοτικότητα. (Τριαντάρη, 2020, σ. 61) Οι ανωτέρω όροι θα αναλυθούν εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο.

Επίκεντρο όλων για ακόμη μία φορά καθίσταται η παιδεία, η οποία κατά τον Ηράκλειτο και το έργο του *«Άπαντα»* αποτελεί δεύτερο ήλιο για τους μορφωμένους, (Ηράκλειτος, 2019, σ. 283) καθώς μέσω αυτής και της συνειδητής επαγρύπνησης που τονίζεται στο έργο του Αριστοτέλη *«Ρητορική εις Αλέξανδρον και προς Θεμισώνα Προτρεπτικός»* ο άνθρωπος είναι σε θέση να κρίνει, να σκέφτεται και να πράττει ορθά. (Αριστοτέλης, 2012, σ. 60) Κατά την αρχαιότητα πυλώνας ενός κράτους καθίσταται η παιδεία, καθώς αντικατοπτρίζει τον τρόπο που αυτό το κράτος υπάρχει, δρα, σκέφτεται και αισθάνεται. (Αρον, 1984, σ. 69) Τα ανωτέρω υποστηρίζονται και από τον Δημόκριτο ο οποίος υποστήριζε ότι η αδιαφορία μίας κοινωνίας προς την εκπαίδευση των νέων αποτελεί το χειρότερο κακό. (Θαλής, Αναξίμανδρος, & Αναξιμένης, 2006, σ. 525) Επιπλέον, ο Πρωταγόρας έθετε στο επίκεντρο όλων των πραγμάτων τον

άνθρωπο στον οποίο είχε απέραντη εμπιστοσύνη προς την κατάκτηση της γνώσης όση μπορεί μέσω των αδυναμιών των αισθήσεων να κατακτήσει. (Τριαντάρη, 2005, σ. 102) Προς επίρρωση, στο έργο του ο Αριστοτέλης *«Ρητορική εις Αλέξανδρον»* συμβουλεύει τον Μέγα Αλέξανδρο μεταξύ άλλων να κατέχει τις ελληνικές αρετές της φρόνησης, της σοφίας, της ανδρείας και της δικαιοσύνης. (Αριστοτέλης, 2012, σ. 54) Κατά τον ίδιο η παιδεία αποτελεί τον τελικό σκοπό της ανθρώπινης ύπαρξης, καθώς εγκλείει μέσα της την καλλιέργεια του νου και του λόγου, ενώ προβάλλεται και το ήθος του ομιλούντος, καθώς η γλώσσα αποτελεί μέσο με αλληλεπιδραστικές δυνατότητες και οι λέξεις αποτελούν σύμβολα ψυχικών καταστάσεων. (Τριαντάρη, 2020, σ. 29)

Στο Ελένης Εγκώμιον του Γοργία διά χειρός Πλάτωνα, ο λόγος ως έμψυχος νόμος και ο συλλογισμός ως ένδειξη νοητικής επάρκειας, καθίσταται ως ένας *«μεγάλος αφέντης»* αλλά και τύραννος και δυνάστης του ανθρώπου. (Πλάτων, 1999) Κατά το Παρμενίδειο έργο *«Περί Φύσιος»*, ο λόγος είναι κάτι θεϊκό, είναι ο τρόπος του ανθρώπου να γίνει κατά κάποιον τρόπο ισόθεος, να φιλοσοφεί το Νοείν περί του Είναι. Ο νους, κατά τον ίδιο και σε συμφωνία με τον Ηράκλειτο, είναι όργανο θεωρητικής, διανοητικής και πρακτικής γνώσης, όπου η δεύτερη καθίσταται δυνατή μέσω της αυτοσυνείδησης και του αυτοπροσδιορισμού. (Παρμενίδης, 2003, σ. 191) Η Διάνοια αποτελεί το υψηλότερο επίπεδο της λογικής επεξεργασίας όπου με τον Νου φθάνει στην ενόραση και στην σύλληψη της βαθύτερης αλήθειας, ενώ ο Πλάτων αργότερα συμπλήρωσε ότι για να καταστεί αυτό δυνατόν, είναι αναγκαία και η ηθική απελευθέρωση του ατόμου και η σημασία της επαναλήψεως και της συνεχούς αναζήτησης προς την *«αγρύπνια του πνεύματος»* για τον πνευματικό διαφωτισμό. (Παρμενίδης, 2003, σ. 317) Ο λόγος σύμφωνα με το έργο του Πλάτωνα *«Γοργίας»* *«κινεί την ψυχή, την γεμίζει έλεον και φόβον, ξυπνά την νοσταλγία, φέρνει στην θύμηση στιγμές ευτυχίας ή δυστυχίας»* τα οποία κατά την αρχαιότητα χρησιμοποιήθηκαν με πλείστους τρόπους. (Πλάτων, 1999, σ. 213)

Κατά την αρχαιότητα οι διάδικοι υπερασπίζονταν μόνοι τους τις υποθέσεις τους όπου με αυτόν τον τρόπο όλοι οι πολίτες ήταν ενεργοί συμμετοχοί στον δικαστικό βίο. Οι διάδικοι εκφώνούσαν τον δικανικό τους λόγο, τον οποίο όπως μαθαίνει ο αναγνώστης στο έργο του Αριστοτέλη *«Ρητορική εις Αλέξανδρον και προς Θεμισώνα Προτρεπτικός»* μπορούσαν και να ζητήσουν από κάποιον επαγγελματία λογογράφο έναντι αμοιβής και στο τέλος τον κατέθεταν και γραπτώς στο δικαστήριο. (Αριστοτέλης, 2012, σ. 364) Στόχος του ομιλούντα σύμφωνα με τον Αριστοτέλη και το έργο του *«Ρητορική»* ήταν να πείσει το ακροατήριο μέσω άτεχνων αποδείξεων, δηλαδή μέσω νόμων, μαρτύρων, συμβάσεων, ομολογιών και όρκων (Αριστοτέλης, 2002, σ. 329) αλλά και μέσω υποστηρικτικού υλικού όπως την παρουσίαση του χαρακτήρα του και του ήθους τόσο τον δικό του όσο και του αντιδίκου. (Αριστοτέλης, 2002, σ. 339) Ακόμη, ο χαρακτήρας του ρήτορα αλλά και η εμφύσηση των επιδιωκόμενων παθών γίνονται αισθητοί μέσω της ηθοποιίας του ίδιου, δηλαδή μέσω χειρονομιών, τόνου και ρυθμού φωνής ακόμη και του ντυσίματός του. (Αριστοτέλης, 2004, σ. 11) Κατά τον φιλόσοφο ο ρήτορας *«δεν αρκεί να κατέχει απλά ό,τι χρειάζεται να πει, αλλά πολύ περισσότερο πρέπει να γνωρίζει και τον τρόπο που θα τα πει»*. (Τζήμας, 2018, σ. 199) Το ανωτέρω επικοινωνιακό τεχνούργημα, τονίζεται στο έργο του

φιλοσόφου «Ρητορική», όπου συγκροτείται μέσω του τρίπτυχου νόησης, συναισθήματος και βούλησης. (Αριστοτέλης, 2004, σ. 61) Ακόμη, στον δικανικό λόγο βαρύνουσας σημασίας, σύμφωνα με τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη, στο έργο του «Ρητορική εις Αλέξανδρον» είναι η χρήση του εικότος, δηλαδή η εισαγωγή ρημάτων εκ του πιθανού, ενώ κατά τον Κόρακα και τον Τεισία είναι το αντίστροφο του εικότος, δηλαδή η αντιπαράθεση κάθε πιθανού επιχειρήματος με ένα άλλο πιθανό επιχείρημα. (Αριστοτέλης, 2012, σ. 37) Το εικός κατά τον Αριστοτέλη βαίνει προς δύο περιπτώσεις, στην απόλυτη αξία και στην σχετική, όπου στην πρώτη περίπτωση το αληθοφανές θεωρείται και πιθανό, ενώ στην δεύτερη σχετικώς πιθανό, όπως τονίζεται διά στόματος Πλάτωνα στο έργο του «Γοργίας». (Πλάτων, 1999, σ. 24) Κατά τον Πρωταγόρα, σημαντικότερο όλων είναι ο καιρός, δηλαδή ο κατάλληλος χρόνος ανάμεσα στη θέση και στη συγκατάθεση για να μιλήσει ο ρήτορας. (Αριστοτέλης, 2012, σ. 39) Προς συμφωνία με τον κατάλληλο καιρό και προς εμπλουτισμού αυτού σήμερα τονίζεται η κατάκτηση της ενσυναίσθησης και η ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης προς την κατάλληλη επικοινωνία των ανθρώπων και την πειθώ, όπου μελετώνται και αναλύονται εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο.

3. Συναισθηματική Νοημοσύνη

«Από το γνῶθι σαυτόν στην κατάκτηση της ενσυναίσθησης»

Η συναισθηματική νοημοσύνη κατά τον Αριστοτέλη προσδιορίζεται μέσω της λογικής και ψυχολογικής πειθούς, όπου μέσω αυτών ο άνθρωπος αναπτύσσει τις διανοητικές και ηθικές αρετές του και καλλιεργεί τον αυτοέλεγχο, την αυτοδιαχείριση και την αυτεπίγνωση. (Τριαντάρη, 2020, σ. 32) Ο Goleman όρισε την Συναισθηματική Νοημοσύνη ως *«η ικανότητα να ελέγχεις τις επιθυμίες σου και να καθυστερείς την ικανοποίησή τους, να ρυθμίζεις τις διαθέσεις των άλλων, να απομονώνεις το συναίσθημα από την σκέψη, να μπαίνει στην θέση του άλλου και να ελπίζεις»*. (Goleman, 1995)

Την σημασία του αυτοελέγχου στην ενσυναίσθηση τόνισε και ο Επίκτητος στο «Εγχειρίδιον» όπου μέσω αυτού ο άνθρωπος προστατεύει τον εαυτό του (Επίκτητος, 2019, σ. 286) και μέσω της εσωτερικής αναζήτησης ο άνθρωπος είναι σε θέση να καταλάβει τις σκέψεις και τα αισθήματα που του γεννώνται από τα πάθη του. (Locke, σ. 97) Τα αισθήματα αυτά καθορίζουν την αιτία και το κίνητρο της πράξης του και τις συνέπειες που αυτή η πράξη αποβλέπει. (Smith, 2012, σ. 87) Πυλώνας της ενσυναίσθησης είναι η ενσυνειδητότητα η οποία ορίστηκε από τον Jon Kabat-Zinn ως *«η με πρόθεση παρατήρηση της εμπειρίας μας στο παρόν, χωρίς κριτική»*. (Zinn, 1994) Χαρακτηριστικό παράδειγμα ενσυναίσθησης αποτελούν τα μυθιστορήματα, όπου νιώθουμε τον πόνο των άλλων ωσάν δικό μας. Κατά τον Αριστοτέλη η συναισθηματική νοημοσύνη καθορίζεται από τον χρόνο, το τόπο, τον τρόπο και την αιτία. (Τριαντάρη, 2020, σ. 28) Αργότερα, ο Coleman ονόμασε συναισθηματική νοημοσύνη την ικανότητα του ανθρώπου *«να κατανοεί, να αισθάνεται και να αξιολογεί στην πράξη τη δύναμη των συναισθημάτων ως πηγή ενέργειας, πληροφοριών, εμπιστοσύνης, δημιουργικότητας και επιρροής»* δίνοντας με αυτόν τον τρόπο προσωπικό και κοινωνικό χαρακτήρα στην συναισθηματική νοημοσύνη. (Επίκτητος, 2019, σ. 276) Επιπρόσθετα, τόνισε την αυτοδιαχείριση των συναισθημάτων, την αυτοπαρακίνηση και την γνώση των συναισθημάτων ως εργαλείο επικοινωνίας.

(Τριαντάρη, 2020, σ. 30) Ο Επίκτητος, τόνισε την σημασία του μέτρου στην ενσυναίσθηση, καθώς συμβούλευε τους ανθρώπους να συμπάσχουν στη θλίψη των άλλων αλλά να προσέχουν μην στεναάζουν μέσα τους για την συμφορά των άλλων. (Επίκτητος, 2019, σ. 217)

Κατά τον Rousseau, όταν μιλάμε μεταδίδουμε τα συναισθήματά μας, καθώς η γλώσσα μεταφέρει τον ψυχικό και συναισθηματικό κόσμο ενός ανθρώπου, ενώ διατυπώνει τις σκέψεις του. (Τριαντάρη, 2006, σ. 20) Προς επίρρωση, ο Kant στο έργο του «*Μεταφυσική των Ηθών*» διατυπώνει ότι αφετηρία κάθε σκέψης είναι η λογική ικανότητα του ατόμου και η συναισθηματική του ικανότητα, δηλαδή οι υποσυνείδητες ορμές και οι εγωιστικές του ροπές, (Kant, 1984, σ. 11) καθώς η ευρυθμία του λόγου φανερώνει την ευήθεια ενός ανθρώπου, όπως διαβάζει ο αναγνώστης στο έργο του Πλάτωνα «*Πολιτεία*». (Πλάτων, σ. 211) Ακόμη, ο Pareto συμπληρώνει ότι πρέπει κανείς να εκμεταλλεύεται τα συναισθήματα και όχι να προσπαθεί να τα καταπνίξει (Popper, 1982, σ. 89) καθώς η βούληση του ατόμου και τα συναισθήματα που του γεννώνται διευθύνουν τις σκέψεις του και τον οδηγούν στην εκτέλεση μίας πράξης. (Locke, σ. 104) Αυτή η βούληση ορίστηκε από τον Αριστοτέλη ως προαίρεση.

Η προαίρεση των πράξεων κατά το «*Εγχειρίδιον*» του Επίκτητου βασίζεται στον ηθικό χαρακτήρα του ατόμου, δηλαδή στην αξιοπιστία και στην ευπρέπιά του. (Επίκτητος, 2019, σ. 147) Κατά τον Αριστοτέλη η προαίρεση διαιρείται σε βουλευτική ενέργεια, οριοθέτηση των αρετών και στην «*ακρασία*» των επιθυμιών. Ακόμη, δείχνει την προδιάθεση του ατόμου και αντανακλά τη φρόνησή του, μέσω επιλογών και αποφάσεων. (Επίκτητος, 2019, σ. 115) Ο Επίκτητος ως πρόδρομος λογικοθυμικής θεραπείας διαχώριζε την προαίρεση σε εκπαιδευμένη και ανεκπαιδευτη οι οποίες οδηγούν σε καλές και κακές επιλογές αντίστοιχα, καθώς ενέχει μέσα της την ηθική ευθύνη του ατόμου σε ό,τι σκέφτεται, αποφασίζει και πράττει. (Επίκτητος, 2019, σ. 96) Επομένως, κάθε πράξη αντανακλά τον χαρακτήρα του ατόμου ανάλογα την ποιότητα της θέλησής του, καθώς κατά τον Kant κάθε ηθική πράξη είναι αποτέλεσμα υπακοής και σεβασμού στον ηθικό νόμο μέσω λογικής ικανότητας. (Kant, 1984, σ. 33)

Στην Στωική φιλοσοφία παρατηρείται ότι η προαίρεση του ατόμου αποτελεί κομβικό σημείο της ηθικής του βούλησης, καθώς ενέχει την ελεύθερη επιλογή και τον αυτοέλεγχο στις σκέψεις του και την αυτοκυριαρχία του ατόμου στα πάθη και στις επιθυμίες του. (Επίκτητος, 2019, σ. 22) Κατά τον Επίκτητο και το προαναφερθέν έργο του, ο άνθρωπος μέσω καθημερινής πρακτικής άσκησης διαμορφώνει την ηθική του ποιότητα και εξασφαλίζει την ψυχική του σταθερότητα μέσω άσκησης των αρετών της φρόνησης, της δικαιοσύνης, της ανδρείας και της σωφροσύνης για να φτάσει στην ευδαιμονία. Ο ίδιος έδινε ιδιαίτερη σημασία στην προαίρεση του ανθρώπου και ταύτιζε την προαίρεση με τον εαυτό και με τα εφ' ημίν, δηλαδή όσα είναι στην δύναμή μας να πράττουμε. Επιπρόσθετα, παρότρυνε τους ανθρώπους σε έναν διαρκή αυτοέλεγχο μέσω ενός εσωτερικού διαλόγου για να φτάσουν στην αυτοτελείωσή τους. (Επίκτητος, 2019, σ. 83) Ακόμη, τόνιζε ότι καθώς η προαίρεση είναι ελεύθερη πρέπει να βρίσκεται σε πλήρη εναρμόνιση με το λόγο μέσω αρετής, ευδαιμονίας και φρόνησης και αναγνώριζε την δυσκολία της εναρμόνισης αυτών με τα εξωτερικά πράγματα. (Επίκτητος, 2019, σ. 213) Ταυτόχρονα, συμβούλευε να εξετάζουμε σε κάθε πράξη τι

προηγείται και τι έπεται, καθώς ελέγχοντας τις επιθυμίες μας μπορούμε να οδηγηθούμε σε ενάρετες πράξεις. (Επίκτητος, 2019, σ. 187)

Κατά τον Kant και το έργο του «*Μεταφυσική των Ηθών*» η προαίρεση των πράξεων οριζόταν ως η προστακτική της ηθικότητας, δηλαδή η εσωτερική σκέψη του ατόμου κατά την διάρκεια της πράξης και όχι το περιεχόμενο ή το αποτέλεσμα της. (Kant, 1984, σ. 64) Αφετηρία της επικοινωνίας κατά τον Αριστοτέλη αποτελούσε η προαίρεση η οποία προϋποθέτει λόγο και σκέψη και φανερώνει μέσω της επιλογής και προτίμησής της την ποιότητα του χαρακτήρα του λέγοντος. (Τριαντάρη, 2020, σ. 23) Κατά τον Σταγειρίτη φιλόσοφο οδηγός της προαίρεσης είναι η φρόνηση καθώς επιλέγει την ορθή πράξη μέσω εναρμόνισης με την ηθική του συνείδηση. (Τριαντάρη, 2020, σ. 113) Η θέληση ενός όντος καθορίζεται από την λογική του ή από κατά συνθήκη ροπές. (Kant, 1984, σ. 58) Το μεν καθορίζεται μέσω αντικειμενικών αιτιών και αξιωμάτων, το δε από υποκειμενικά αίτια τα οποία δεν έχουν καθολική ισχύ. (Kant, 1984, σ. 60) Ο Επίκτητος στο «*Εγχειρίδιον*» τόνιζε την σημασία της αυτοεξέτασης στις ανθρώπινες σχέσεις για να βρει κανείς το καθήκον του στην κοινωνική συμβίωση, (Επίκτητος, 2019, σ. 64) καθώς ο λόγος κάθε πράγματος περιλαμβάνει και την αιτία της ύπαρξής του. (Ηράκλειτος, 2019, σ. 51) Οι Στωικοί τόνιζαν ότι «*οι πράξεις των ανθρώπων είναι προϊόν του κοινού λόγου και της ελεύθερης βούλησής τους*», (Θαλής, Αναξίμανδρος, & Αναξίμενης, 2006, σ. 363) ενώ ο Moscovici τόνιζε ότι ο άνθρωπος προσπαθεί συνεχώς να δώσει συνεκτικό νόημα στα διάφορα στοιχεία στις κοινωνικές του σχέσεις, γι' αυτό προσπαθεί να βρει την αιτία μίας συμπεριφοράς ή ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα ώστε να μπορέσει να προβλέψει αντίστοιχες συμπεριφορές στο μέλλον. (Debuyst, 1999, σ. 99) Αυτή η κατηγοριοποίηση μέσω ενός χαρακτηριστικού γνωρίσματος εξαρτάται από την κοινωνική κατηγορία στην οποία ανήκει ο άνθρωπος και όχι τόσο από την προσωπική του διαφοροποίηση. (Debuyst, 1999, σ. 106)

Η ενσυναίσθηση αποκτάται αργότερα στην ζωή του ανθρώπου, καθώς η ανθρώπινη συνείδηση αρχικά είναι *tabula rasa*, δηλαδή κενή γνωστικού περιεχομένου, αργότερα όμως λαμβάνει γνωστικό περιεχόμενο μέσω εμπειριών, γι' αυτό ο Αριστοτέλης στο έργο του «*Περί Ψυχής*» αναγνώριζε την πολυπλοκότητα του ανθρώπινου πνεύματος μέσα από τα διαδοχικά αναπτυξιακά στάδια. (Αριστοτέλης, 2020, σ. 650) Από την ταύτιση και μέσω της μίμησης οδηγούμαστε στην ενσυναίσθηση καθώς ταυτιζόμαστε, προστατεύουμε και βοηθάμε το άλλο πρόσωπο. (Freud, 2014, σ. 66) Εν αντιθέσει, ο Popper θεωρούσε ότι ο άνθρωπος κατέχει προϋπάρχουσα γνώση μέσω των έμφυτων κλίσεων και των ζωτικών ενασχολήσεων, όπου καθορίζουν την συμπεριφορά του όταν αναδομούνται σύμφωνα με τον εξωτερικό του κόσμο. (Debuyst, 1999, σ. 41)

Κατά την αρχαιότητα μέτρο όλων ήταν η αρετή, καθώς ο ενάρετος άνθρωπος βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία μαζί της και με τον εαυτό του, όπως διαβάζουμε στο έργο «*Ηθικά Νικομάχεια*» του Αριστοτέλη. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 473) Ο ενάρετος άνθρωπος λειτουργεί με σύνεση, δικαιοσύνη και ευμένεια, κατέχει αυτοκυριαρχία στα πάθη και στα εγωιστικά του αισθήματα. (Smith, 2012, σ. 385) Οι αρετές διαχωρίζονταν σε ευγενείς και αξιαγάπητες και σε μεγάλες και αξιοσέβαστες, όπου εντάσσεται η

αυταπάρνηση, η αυτοκυριαρχία και ο έλεγχος των παθών. (Smith, 2012, σ. 93) Η μέγιστη αρετή κατά τον Ηράκλειτο ήταν η φρόνηση, (Ηράκλειτος, 2019, σ. 271) ενώ κατά τον Αντισθένη από αυτήν εξαρτάται η ευδαιμονία του ανθρώπου και η απαλλαγή του από τα πάθη. (Τριαντάρη, 2005, σ. 112) Ακόμη, ο Ηράκλειτος τόνιζε την σημασία της σωφροσύνης ώστε να πράττουμε και να σκεφτόμαστε σωστά, (Ηράκλειτος, 2019, σ. 339) ενώ ο Αριστοτέλης θεωρούσε ότι η αρετή ως πρακτική συνήθεια είναι η μεσότητα του ορθού λόγου, (Τριαντάρη, 2005, σ. 150) η οποία καθρεφτίζεται στην ιδιότητα μίας πράξης και στην ποιότητα ενός ανθρώπου. (Smith, 2012, σ. 430)

Κατά τον δάσκαλό του η αρετή αποτελεί είδος επιστήμης, όπου από την στιγμή που θα το μάθεις δεν πράττεις αντίθετα προς αυτήν, ενώ κατά τον Σωκράτη η αρετή προϋποθέτει γνώση και αυτογνωσία μέσω επίτευξης του αγαθού και της ευδαιμονίας. (Τριαντάρη, 2005, σ. 109) Προϋπόθεση της αρετής σύμφωνα με το αριστοτελικό έργο *«Ηθικά Νικομάχεια»* είναι η συνείδηση των πράξεων κατόπιν προτίμησης και επιλογής μίας συμπεριφοράς μόνιμης, σταθερής και αμετάβλητης. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 257) Ακόμη, ως προαιρετική έξη η αρετή βρίσκεται στο μέσον του φρόνιμου ανθρώπου και πετυχαίνει πάντα το δέον. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 328) Τέλος, ο Αριστοτέλης χώριζε τις αρετές σε διανοητικές και ηθικές, όπου βρίσκονται σε ουσιαστική συνάφεια με τις μεν πρώτες όπου σχετίζονται με την έλλογη κατάσταση του ανθρώπου και τις δεύτερες να αποτελούν προαιρετικές έξεις. (Τριαντάρη, 2020, σ. 112)

Ο ευδαίμων άνθρωπος κατέχει ευζωία και ευπραξία καθώς η αρετή της ευδαιμονίας κατά τον Αριστοτέλη και το έργο του *«Ηθικά Νικομάχεια»* ταυτίζεται με την κτήση, χρήση, έξη ή ενέργεια ως είδος θεωρητικού και φιλοσοφικού στοχασμού. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 617) Επίσης αποτελεί υπέρτατο αγαθό, το οποίο συνοδεύει τον άνθρωπο καθ' όλη την διάρκεια της ζωής του και είναι ψυχής ενέργεια το οποίο τονίζεται στο έργο του φιλοσόφου *«Ποιητική»*. (Αριστοτέλης, 2008, σ. 245) Σύμφωνα με τον φιλόσοφο και το έργο του *«Ρητορική»* ευδαίμων είναι ο άνθρωπος που κατέχει την αρετή της ευτυχίας και αυτάρκεια ζωής, (Αριστοτέλης, 2002, σ. 183) ενώ ταυτόχρονα η αρετή του αποτελείται από την δικαιοσύνη, καθώς ενεργητικά μένει μακριά από κάθε αδικία και από την σωφροσύνη, καθώς δεν αφήνει τα πάθη να τον κυριεύουν το οποίο γίνεται φανερό διά στόματος Πλάτωνα στο έργο του *«Συμπόσιον»*. (Πλάτων, 2004, σ. 345) Επίσης, η αρετή απαιτεί τον παραμερισμό των παθών, όπως τονίζεται στην *«Ρητορική»* του Αριστοτέλη τα οποία είναι όσα προκαλούν σωματικές ή νοητικές μεταβολές στην κρίση και συνοδεύονται είτε από ευχαρίστηση είτε από δυσαρέσκεια, (Αριστοτέλης, 2004, σ. 25) καθώς όταν ένας άνθρωπος κυριεύεται από πάθη λειτουργεί «κατά το δοκούν» και δεν είναι ένα ον σταθερό, αιώνιο και αμετάβλητο, όπως αναγράφεται από τον Παρμενίδη στο έργο του *«Περί Φύσιος»*. (Παρμενίδης, 2003, σ. 534)

Επομένως ο νους αυτού του ανθρώπου λειτουργεί δουλικώς ή ανεντίμως, εν αντιθέσει με την Παρμενίδεια ιδέα της ανωτερότητας του νου καθ' όλων των *«συνειδησιακών δυνάμεων»*. (Παρμενίδης, 2003, σ. 539) Προς επίρρωση, κατά τον Σόλωνα ευδαίμονες είναι οι άνθρωποι που ζουν με σωφροσύνη, ενώ κατά τον Αναξαγόρα είναι ο περίεργος και αλλόκοτος άνθρωπος που δεν τον ενδιαφέρουν τα

πλούτη και η εξουσία, καθώς η ευδαιμονία του είναι αυτάρκης και επιλέγεται καθεαυτήν, (Αριστοτέλης, 2006, σ. 619) αφού συνοδεύεται από κόπο και σοβαρές ενασχολήσεις και είναι βίος σύμφωνος με την αρετή. Επομένως, η τέλεια ευδαιμονία είναι η ανώτερη όλων των αρετών, όπως υπογραμμίζεται στο έργο του Αριστοτέλη «*Ηθικά Νικομάχεια*» αφού ασχολείται με τα πιο σημαντικά, με νοητικές και πνευματικές ενασχολήσεις, όπου με την σταθερότητά τους οδηγούν στην φιλοσοφική ενασχόληση. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 601)

Η ευδαιμονία εγκλείει μέσα της την ενσυναίσθηση και την συναισθηματική νοημοσύνη η οποία αποτελεί δύναμη για τον σύγχρονο ηγέτη καθώς συμπληρώνει τη γνωστική του νοημοσύνη. (Τριαντάρη, 2020, σ. 29) Ο ώριμος ηγέτης είναι συναισθηματικά ευφυής, χειρίζεται το λόγο και τα πάθη τόσο τα δικά του όσο και των άλλων με την διείσδυση στην ψυχολογία τους μέσω της ψυχολογικής πειθούς η οποία αποτελεί βασικό κριτήριο, καθώς μέσω αυτής προκαλεί και κυριεύει τα πάθη του ακροατηρίου. (Τριαντάρη, 2020, σ. 47) Η συναισθηματική νοημοσύνη του ηγέτη τον βοηθά να επιλέξει κάθε φορά τις σωστές κατευθυντήριες γραμμές που θα χρησιμοποιήσει για να διεισδύσει στα πάθη τους και να κατευθύνει τις επιλογές και τις πράξεις τους. (Τριαντάρη, 2020, σ. 51) Οι λανθασμένες επιλογές και πράξεις των ανθρώπων έχει αναγνωρισθεί πλέον διεθνώς ότι εγείρεται από λανθασμένα πρότυπα ηγεσίας από τα πρώτα χρόνια ζωής ενός ανθρώπου, δηλαδή από τους γεννήτορές του. Τα ανωτέρω αναλύονται και συνδέονται στο ακόλουθο κεφάλαιο.

4. Παραβατικότητα ανηλίκων

«Ανεπάρκειες γονέων παιδεύουσι τέκνα»

Αγάπη είναι η διεύρυνση των ορίων ενός ανθρώπου με σκοπό «να συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη τη δική του ή ενός άλλου». (Peck, 2020, σ. 118) Η αγάπη δεν αποτελεί θυσία του εαυτού, αλλά διεύρυνσή του γι' αυτό τον αναζωογονεί μέσω αναγνώρισης και σεβασμού της μοναδικότητάς του. (Peck, 2020, σ. 218) Διακρίνεται σε πρακτικοηθική με πηγή της την θέληση και σε ψυχολογική με πηγή τα αισθησιακά κίνητρα. (Kant, 1984, σ. 41) Οι άνθρωποι όταν αγαπούν κάτι και έχει αξία για αυτούς δίνουν τον χρόνο τους, αυτό κάνουν και με τα παιδιά τους. Οι γονείς που αφιερώνουν ποιοτικό χρόνο στα παιδιά τους σε συνειδητό επίπεδο δημιουργούν στα παιδιά αίσθημα εσωτερικής αξίας και ασφάλειας καθώς νιώθουν πολύτιμα, (Peck, 2020, σ. 37) ενώ οι γονείς που δεν αφιερώνουν χρόνο στα παιδιά τους δημιουργούν προσωπικότητες που νιώθουν ότι δεν είναι άξιοι να αγαπηθούν με βαθιές ανασφάλειες για τον κόσμο και συνήθως ως ενήλικες κυνηγούν χειριστικές μακιαβελικές συμπεριφορές, ώστε να επιβεβαιώνουν με νέες αυταπάτες τα θεμέλια της παιδικής τους ηλικίας. (Miller, 2021, σ. 172) Αυτός ο καταναγκασμός επανάληψης πυροδοτεί την παρελθούσα κατάσταση να παράγει τις ίδιες τραγικές συνθήκες προκαλώντας ευχαρίστηση. (Miller, 2021, σ.

156) Κατά τον Montesquieu η εξουσία σε έναν άνθρωπο έχει την τάση να τον κάνει να την καταχράται, γι' αυτό πολλές φορές και οι γονείς καταχρώνται αυτήν την εξουσία απέναντι στα παιδιά τους. (Σκουλάς, 2011, σ. 260) Η αγάπη του εαυτού και η αγάπη των παιδιών και των γονέων είναι οι ίδιες ενορμητικές ωθήσεις που παρακινούν σε σεξουαλική ένωση το οποίο επιβεβαιώνεται και στον Έρωτα του Πλάτωνα όπου καλύπτεται πλήρως η δύναμη της αγάπης. (Freud, 2014, σ. 40)

Η κουλτούρα της οικογένειας είναι το πιο σημαντικό στοιχείο στην ανάπτυξη ενός παιδιού και οι γονείς είναι ηγέτες αυτού του μικρόκοσμου. (Peck, 2020, σ. 276) Η εξουσία των γονέων στα παιδιά τους προκύπτει από το καθήκον των πρώτων να διαμορφώσουν το μυαλό των δευτέρων και να καθοδηγήσουν τις πράξεις τους μέχρι ο Λόγος να τους αντικαταστήσει, ενώ καθήκον των δευτέρων είναι η ευγνωμοσύνη και η ανταπόδοση των ευεργετημάτων. (Locke, 2010, σ. 139) Η κακή χρήση αυτής της εξουσίας συχνά οδηγεί τον κατεσταλμένο πόνο σε ενεργητική συμπεριφορά, μέσω άρνησης, εκλογίκευσης, μετάθεσης ακόμη και εξιδανίκευσης, όπου παρατηρείται ότι και η πιο κακοποιητική συμπεριφορά μπορεί να εμφανιστεί ως «ευλογία». (Miller, 2021, σ. 135) Σε αυτό το οικογενειακό πλαίσιο η σχέση εξουσίας του γονέα προς το παιδί ορθολογικοποιεί ακόμη και βίαιες συμπεριφορές μέχρι ένα ορισμένο μέτρο. (Debuyst, 1999, σ. 129) Από μικρή ηλικία το παιδί διαισθητικά αναλαμβάνει τον ρόλο που του έχουν δώσει οι γονείς του, καθώς έτσι θεωρεί ότι εξασφαλίζει την αγάπη τους. Αυτήν την προσαρμογή την αναπτύσσουν και την τελειοποιούν και δημιουργούν μία επίπλαστη προσωπικότητα, όπου το άτομο και στην ενήλικη ζωή του συμπεριφέρεται με τον τρόπο που περιμένουν οι άλλοι. (Miller, 2021, σ. 40) Προσπαθεί επομένως να έχει την προσοχή, τον θαυμασμό, την φροντίδα και τον σεβασμό των άλλων γιατί αυτό έχει ταυτίσει με την αγάπη.

Τα πρώτα χρόνια ενός παιδιού καθορίζουν τα πρότυπά του μέσω του ασυνείδητου και η ανάγκη τους για τρυφερότητα από τα αγαπημένα τους πρόσωπα εκφράζεται μέσω της στοχοανεσταλμένης ενόρμησης τους. (Freud, 2014, σ. 105) Ασυνείδητο ονομάζονται όλες οι παρορμήσεις και οι συναισθηματικές εμπειρίες, όπου δύσκολα γίνονται αντιληπτές, ενώ υποσυνείδητο είναι το επίπεδο όπου μία γνώση φθάνει στη συνειδητοποίηση. (Peck, 2020, σ. 352) Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη και το έργο του «*Ηθικά Νικομάχεια*» ο δεσμός του γονέα προς το παιδί είναι ισχυρότερος από τον δεσμό του παιδιού προς τον γονέα, καθώς οι πρώτοι αγαπούν το παιδί με την γέννησή του. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 407) Ακόμη, από πολύ νωρίς στα παιδιά εμφανίζεται η ταύτιση και ο συναισθηματικός δεσμός τα οποία μέσω της μίμησης οδηγούν στην ενσυναίσθηση. (Freud, 2014, σ. 66) Η έννοια του δεσμού ορίζεται ως η προοδευτική ένταξη στις αξίες και στους συμβατικούς κανόνες, οι οποίοι επιβάλλονται από το οικογενειακό, σχολικό και φιλικό περιβάλλον. Έχει παρατηρηθεί ότι η έλλειψη αυτών των δεσμών χαρακτηρίζει τους εγκληματίες. (Debuyst, 1999, σ. 185)

Ως συστατικά στοιχεία του δεσμού είναι η ταύτιση του υποκειμένου με τους άλλους, η αίσθηση δέσμευσης και η πίστη στην αξία των κανόνων τους οποίους πρέπει να σεβαστεί. Η εσωτερίκευση αυτών των κανόνων είναι μία συνεχής προσπάθεια επιβολής προς το παιδί. (Debuyst, 1999, σ. 191) Κατά τον Piaget ο δεσμός αυτός

συνδέει σχέσεις, δηλαδή ο κάθε ένας με τη δική του προσωπική αξία συνδέεται με κάποιον άλλον, μέσω συσχετισμών δύναμης και συγκρούσεων. Στην περίπτωση των παιδιών αυτός ο δεσμός είναι συνήθως με την μητέρα μέσω της αλληλεπιδραστικής τους σχέσης, η οποία φαντάζει ως θεά στα μάτια του μικρού παιδιού και επιδρά καθοριστικά στον τρόπο ζωής του καθώς διαμορφώνει εν μέρει και την ταυτότητά του. (Peck, 2020, σ. 123) Σύμφωνα με την θεωρία προσκόλλησης του Bowlby το 1969 η διαθεσιμότητα των φροντιστών προς το βρέφος είναι ζωτικής σημασίας για το ίδιο καθώς η απουσία αυτής δημιουργεί συγκινησιακή απόκριση και άγχος αποχωρισμού. Ο ίδιος την ορίζει ως *«κάθε μορφή συμπεριφοράς ενός ατόμου που στόχο έχει να διατηρήσει την εγγύτητα με κάποιο προτιμώμενο άτομο που εκλαμβάνεται ως δυνατότερο ή σοφότερο»*. Κατά τον ίδιο στους πρώτους μήνες ζωής του παιδιού διαμορφώνεται από τις ενστικτώδεις αντιδράσεις του η ανάπτυξή του μέσω του δεσμού που προκύπτει από το ίδιο και τον φροντιστή του όπου από την εξάρτηση θα φθάσει στην ανεξαρτησία. Η ποιότητα της σχέσης του βρέφους με τον φροντιστή του έχει μακροπρόθεσμες επιδράσεις στην προσαρμογή του παιδιού και στην ψυχική του υγεία, καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Bowlby *«η συμπεριφορά προσκόλλησης χαρακτηρίζει τα ανθρώπινα όντα από το λίκνο μέχρι τον τάφο...»*. (Λεονταρή, 2000, σ. 63)

Ως παιδιά κληρονομούμε ασυνείδητα τον τρόπο που μας μεγάλωσαν οι γονείς μας και διαιωνίζουμε τις ανασφάλειές μας και ως ενήλικες στον σύντροφο και στα παιδιά μας. (Miller, 2021, σ. 42) Παρατηρείται ότι τα παιδιά που μεγάλωσαν με σεβασμό συχνά διαχειρίζονται καλύτερα ότι συμβεί στην ζωή τους και με τον ίδιο τρόπο μεγαλώνουν και τα δικά τους παιδιά, ενώ συχνά παιδιά που τα μεταχειρίστηκαν οι γονείς τους με τραύματα συχνά αποθηκεύουν αυτά τα τραύματα στο σώμα και στο ασυνείδητο τα οποία επιδρούν και στην ενηλικίωσή τους. (Miller, 2021, σ. 213) Περιφρονώντας το παιδί που υπάρχει μέσα μας και τα τραύματά του συχνά δεν αναγνωρίζουμε το πρόβλημα, ώστε να το βιώσουμε συνειδητά και να το ελέγξουμε με αποτέλεσμα τα αισθήματα θυμού, απελπισίας, αδυναμίας, άγχους και πόνου να εκφράζονται καταστροφικά εναντίον άλλων ή του εαυτού μας. Τα παιδιά που έχουν δεχθεί κακοποίηση ή παραμέληση δεν μπορούν να αντιληφθούν τα συναισθήματά τους καθώς ο αληθινός τους εαυτός έχει φυλακιστεί και δεν έχει αναπτυχθεί. Μέσω της απελευθέρωσης μπορεί να εκφραστεί, να ωριμάσει και να αναπτύξει την προσωπικότητά του, καθώς επίσης και να αναγνωρίσει τα τραύματα των άλλων και να αναπτύξει την ενσυναίσθησή του. (Miller, 2021, σ. 138)

Από την φυλλογενειακή εξέλιξη δημιουργούνται οι έμφυτες κλίσεις ενός ατόμου, οι οποίες τροποποιούνται και απορρίπτονται σύμφωνα με τις αποκτηθείσες γνώσεις οι οποίες προέρχονται από τα ερεθίσματα τα οποία προσανατολίζουν και την συμπεριφορά του ατόμου. (Debuyst, 1999, σ. 31) Το άτομο ως αποδέκτης γονιδίων επιλέγει και μεταλλάσσεται ώστε να διαμορφώσει την πιο αποτελεσματική ισορροπία μέσω συμπεριφορικών στρατηγικών. Επίσης, ως άνθρωποι έχουμε μέσα μας άφθαρτους συναγερμούς οι οποίοι ενεργοποιούνται μέσω γνωστικών μηχανισμών. Κατά την παιδική ηλικία ο μηχανισμός αυτός ονομάζεται ανιμισμός, καθώς το παιδί υιοθετεί μία συμπεριφορά ακόμη και σε αντικείμενα. (Debuyst, 1999, σ. 36) Αυτός ο

μηχανισμός μάς προστατεύει από τις αντίξοες συνθήκες των παιδικών μας χρόνων και ενισχύει την σωματική μας υγεία. (Peck, 2020, σ. 347)

Οι αιτίες μίας συναισθηματικής διαταραχής συνήθως εντοπίζονται στην αρχική προσαρμογή του νηπίου, καθώς έχει ανάγκη σεβασμού, κατανόησης, συμπάθειας και καθρεφτισμού. (Miller, 2021, σ. 36) Ακόμη, έχει παρατηρηθεί ότι η κακή γονική φροντίδα αποτελεί αιτία ψυχικής ασθένειας, (Peck, 2020, σ. 433) καθώς τα άτομα που έχουν μεγαλώσει σε κακό περιβάλλον συχνά είναι ανίκανα να βιώσουν ορισμένα συναισθήματα. Για παράδειγμα, μία γυναίκα που κακοποιήθηκε σεξουαλικά κατά την παιδική της ηλικία, δραπετεύει διαρκώς από το παρελθόν και χρειάζεται συνεχώς έντονες συγκινήσεις για να μη νιώθει πλήξη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην θέλει να αναβιώσει και να συνειδητοποιήσει ότι συνέβη και προσπαθεί να διαιωνίζει τα θεμέλια με τα οποία μεγάλωσε, δηλαδή την κακοποίηση. (Miller, 2021, σ. 27)

Η εγκληματική ψυχολογία ως οργανωμένος επιστημονικός κλάδος ερμηνεύει κάθε εγκληματική συμπεριφορά μέσω αποκωδικοποίησης. Κώδικας ερμηνείας αυτής της συμπεριφοράς και της προσωπικότητας αποτελεί το ποινικό σύστημα, το οποίο τοποθετεί το έγκλημα στην ελεύθερη βούληση και πρόθεση ενός ατόμου χωρίς διαταράξεις της νόησης. (Debuyst, 1999, σ. 160) Η εγκληματολογία παρουσιάστηκε αρχικά ως κλάδος εξήγησης των αιτιών και μείωσης της εγκληματικότητας μέσω εξήγησης αυτών των συμπεριφορών. Οι εγκληματολόγοι του 19^{ου} αιώνα όρισαν την εγκληματική πράξη «ως αντίδραση άμυνας ή αγανάκτησης του αισθήματος ηθικής», ενώ όρισαν την ποινή ως «κοινή συνείδηση συγκινησιακής αντίδρασης». (Debuyst, 1999, σ. 82) Η αντίδραση αυτή είναι το ένστικτο της αυτοσυντήρησης της κοινωνίας καθώς οι συλλογικές της αξίες αποτελούν την ταυτότητά της. Η εγκληματικότητα δεν αποτελεί απλώς παράβαση ενός θεμελιώδους δικαιώματος αλλά πρέπει να ληφθεί υπόψιν όλη η πολυπλοκότητά της, με τον φυσιολογικό και παθολογικό της χαρακτήρα. Ο τρόπος που κατανέμεται η σοβαρότητα ενός εγκλήματος ποικίλλει ανά κοινωνίες λόγω των ιδεολογικών μεταβλητών τους, δηλαδή των αντιλήψεων που έχουν για τη ζωή και τις ψυχικές, ηθικές και κοινωνικές τους στάσεις. (Debuyst, 1999, σ. 155) Ως απόρροια παρατηρείται κατά την ψυχολογία ότι δίνουμε μεγαλύτερη σημασία στα αρνητικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός ανθρώπου ως αυθόρμητα παρά στα θετικά (Debuyst, 1999, σ. 107) Η εγκληματικότητα φαίνεται να αυξάνεται σε περιπτώσεις μαζικοποίησης ατόμων.

Το άτομο στην μάζα αποκτά ένα αίσθημα ακατανίκητης δύναμης όπου μέσω της ανωνυμίας και της ανευθυνότητας εξαφανίζει το αίσθημα ευθύνης και ικανοποιεί όλες του τις ορμές. (Freud, 1977, σ. 11) Κατά τον Trotter ο άνθρωπος έχει έμφυτο το ένστικτο της αγέλης, όπου μέσα σε αυτό εξαφανίζεται η συνειδητή ατομική του προσωπικότητα και κυριαρχεί το συλλογικό του συναίσθημα προς την υλοποίηση των σκοπών. (Freud, 1977, σ. 62) Κατά τον Le Bon η μάζα έχει μία συλλογική ψυχή, όπου τα άτομα νιώθουν, σκέφτονται και ενεργούν διαφορετικά ατομικά αλλά οι ιδέες και τα συναισθήματα εμφανίζονται ενταγμένα σε μάζα. (Freud, 1977, σ. 13) Καθώς το άτομο στη μάζα αποκτά αίσθημα ανυπέβλητης ισχύος και η συνειδητή του προσωπικότητα αφαιρείται διαπράττει πράξεις εντελώς αντίθετες με τον χαρακτήρα και τις συνήθειές

του σαν υπνωτισμένος. Όλα τα συναισθήματα και οι σκέψεις του προσανατολίζονται στην κατεύθυνση που δίνει ο υπνωτιστής. Το άτομο δεν είναι ο εαυτός του πλέον αλλά ένα άβουλο αυτόματο ον. Επίσης, η μάζα συμπεριφέρεται σαν ένα κακομαθημένο παιδί. Είναι παρορμητική, ευμετάβλητη, ευερέθιστη, κατευθύνεται από το ασυνείδητο και τις παρορμήσεις, είναι παθιασμένη, αναποφάσιστη και επιπόλαιη. (Freud, 1977, σ. 31) Τα ανωτέρω εμφανίζονται σε όλες τις ηλικίες των ανθρώπων, με ιδιαίτερη συχνότητα στις νεανικές ηλικίες.

Οι νέοι ως ευκολόπιστοι, αισιόδοξοι, ευέξαπτοι και βαθιά θαρραλέοι αγαπούν πολύ και βαθιά και θεωρούν τους εαυτούς τους άξιους μεγάλων πραγμάτων. Οι αδικίες των νέων έχουν ως στόχο την προσβολή κάποιου και όχι το κακό, τέλος «πιστεύουν ότι τα ξέρουν όλα και είναι βέβαιοι για όλα πεισματικά», όπως τονίζεται στο έργο του Αριστοτέλη «Ρητορική». (Αριστοτέλης, 2004, σ. 149) Στην εγκληματικότητα των νέων δεν παρατηρείται διαφορά εγκληματικότητας στις κοινωνικές τάξεις, αλλά παρατηρείται διαφορά στις περιπτώσεις που φθάνουν στο Δικαστήριο, καθώς οι νέοι ευκατάστατων τάξεων φαίνεται να αποφεύγουν την παραμονή τους και να οδηγούνται σε ψυχολογικές ή ψυχιατρικές υπηρεσίες. (Debuyst, 1999, σ. 120) Ο ανήλικος δράστης θα πρέπει να αναπτύξει τόσο καλή σχέση εμπιστοσύνης με τον ανακριτή όσο και ο ορισμός της αριστοτελικής φιλίας. Κατά τον τελευταίο και το έργο του «Ηθικά Νικομάχεια» η φιλία είναι αρετή και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη ζωή, ακόμη κι όταν ο άνθρωπος κατέχει όλα τα υπόλοιπα αγαθά. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 343) Κατά τον Αριστοτέλη υπάρχουν τρία είδη φιλίας. Η φιλία από χρησιμότητα που έχει ως στόχο της το κέρδος και το ωφέλιμο. Η φιλία προς ευχαρίστηση που έχει ως στόχο της την καλοπέραση και την επιρρέπεια στα πάθη και η τέλεια φιλία που πραγματοποιείται από αγαθούς ανθρώπους, διαρκεί για πάντα και βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη. Η φιλία αποτελεί έξη, δηλαδή σταθερή και μόνιμη ιδιότητα του χαρακτήρα ενός ανθρώπου. Κατά τον Ασπάσιο η ύψιστη μορφή φιλίας εκδηλώνεται από όταν ο φίλος είναι το “alter ego” του φίλου του, ενώ κατά τους Πυθαγόρειους η φιλία προϋποθέτει συνύπαρξη γι’ αυτό τονίζαν «όλα των φίλων κοινά». (Αριστοτέλης, 2006, σ. 389)

Ποίηση είναι κάθε πράγμα που από την ανυπαρξία περνά στην ύπαρξη, σύμφωνα με το Πλατωνικό έργο «Συμπόσιον» (Πλάτων, 2004, σ. 381) ενώ κατά τον Αριστοτέλη και το έργο του «Ποιητική» η ποίηση έχει την αρχή της στην μίμηση η οποία ως σύμφυτη παρουσιάζεται στον άνθρωπο από την παιδική του ηλικία όπου μέσω αυτής αποκτά τις πρώτες του γνώσεις. (Αριστοτέλης, 2008, σ. 97) Κατά τον ίδιο η σημαντικότητά της έγκειται στο γεγονός ότι μιλά για σταθερές αρχές, για τα «καθόλου» και αποτελεί «έργο εξαιρετικά προικισμένου ανθρώπου ή ανθρώπου κυριευμένου από τρέλα». (Αριστοτέλης, 2008, σ. 163) Ακόμη, αποτελεί «μία από τις υψηλότερες μορφές πολιτισμικής και διανοητικής δημιουργίας, που συμβάλλει στην προαγωγή του ανθρώπου ως ύπαρξη», καθώς εξαρτάται από τις αξίες, τις κοινωνικές νόρμες και το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται. (Τσέργας, 2020, σ. 24) Λόγω των ανωτέρω η ποίηση σήμερα έχει αναγνωριστεί ως θεραπευτική διαδικασία.

Η θεραπεία μέσω της ποίησης είναι η πνευματική προσωπική διαδικασία αναζήτησης εαυτού μέσω θεραπευτικών στόχων, καθώς διευκολύνει την εσωτερική ανάπτυξη του ατόμου, αποτελεί πράξη δημιουργίας και βοηθά να κατανοηθούν σύνθετα βιώματα και συναισθηματικές εμπειρίες. Ως πράξη αυτοδιερεύνησης και αυτογνωσίας έχει έντονα προσωπικά και αυτοβιογραφικά στοιχεία με πλείστες ικανότητες αναστοχασμού, εξερεύνησης και μάθησης. Επίσης, ως πηγή πρόσβασης στο ασυνείδητο επιφέρει συναισθηματική κάθαρση και απαλλαγή από τα πάθη. Την συναισθηματική κάθαρση της τέχνης και του εξαγνισμού της ψυχής μέσω αυτής αναγνώρισε και ο Πλάτωνας, ενώ ο Αντιφώντας προσέγγισε την ποίηση με την θεραπευτική την πλευρά. (Τσέργας, 2020, σ. 34)

Κατά την θεραπευτική διαδικασία προτείνονται ποιήματα υπό μορφή επιστολής, ώστε να εκφραστούν συναισθήματα, φόβοι και σκέψεις. Ακόμη, η συγγραφή ονείρων, εμπειριών και βιωμάτων. Σημαντικό καθίσταται το καθαρτικό ποίημα όπου μέσα από χαοτικές σκέψεις και ακραίες εμπειρίες ζωής, το άτομο αναγνωρίζει τα βιώματά του με αποτέλεσμα η ποίηση να επιδρά ευεργετικά στην επίτευξη των προσωπικών του στόχων ζωής. Ως πολύτιμο εργαλείο ενσυναισθηματικής κατανόησης η ποίηση έχει χρησιμοποιηθεί πολλάκις σε περιπτώσεις θυμάτων κακοποίησης αλλά και σε ζητήματα πένθους, ενώ ως ψυχοεκπαιδευτική διαδικασία βοηθά τα παιδιά να αντιληφθούν και να διαχειριστούν καλύτερα τα προβλήματά τους αλλά και να εντοπιστούν καταστροφικές συμπεριφορές. (Τσέργας, 2020, σ. 123) Επιπρόσθετα, σε θεραπείες οικογενειών έχει συμβάλλει στην αντιμετώπιση ακραίων συναισθημάτων, όπως συναισθήματα ντροπής, ενοχής ή αναζήτησης ευθύνης. (Τσέργας, 2020, σ. 144) Ακόμη, ως μέσω έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων στην συγγραφή ημερολογίου, έχει βοηθήσει στην κατανόηση τόσο του πόνου του γράφοντος όσο και στην κατανόηση του πόνου των άλλων, ενισχύοντας την αυτεπάρκεια του πρώτου. Η συγγραφή ημερολογίου σύμφωνα με τον Sigmund Freud απελευθερώνει από εντάσεις και προκαλεί ευχαρίστηση. Μέσω του ελεύθερου συνειρμού και καταγραφής ονείρων και σκέψεων το άτομο μπορεί να αυτοαναλύσει τον εαυτό του και να επιτύχει προσωπική ανάπτυξη, αυτοεκτίμηση, ανάπτυξη δημιουργικής και κριτικής σκέψης, όπως επίσης και ανάπτυξη επικοινωνιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων.

Η θεραπευτική ποίηση χρησιμοποιείται για την υποστήριξη παιδιών που έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά προς βελτίωση αυτοεκτίμησης, αποκατάσταση αίσθησης ασφάλειας και εμπιστοσύνης και προς την κοινωνική ανάπτυξή τους. (Τσέργας, 2020, σ. 232) Μέσω της δημιουργικής γραφής ανιχνεύονται καταθλιπτικά συμπτώματα και επιθετικές συμπεριφορές ή τάση για απομόνωση. Επίσης, η δημιουργική γραφή εφαρμόζεται και σε θεραπευτικά προγράμματα επανένταξης φυλακισμένων για την διερεύνηση της επανάληψης εγκληματικών πράξεων όπου σε μία έρευνα παρατηρήθηκε ότι το 70% των συμμετεχόντων κατάφεραν να επανέλθουν σταδιακά μέσω της τροποποίησης των σχέσεών τους με την κοινότητα, την οικογένεια αλλά και τα θύματα. (Τσέργας, 2020, σ. 251) Επομένως, μέσω της γραφής ο άνθρωπος μπορεί να ανακαλύψει τον εαυτό του, να αναγνωρίσει τα συναισθήματά του και να καλλιεργήσει τις κοινωνικές του δεξιότητες, ενώ σε περιπτώσεις παραβατικών συμπεριφορών μπορεί να καλλιεργήσει την ψυχολογική του σκέψη, να ενισχύσει την

ενσυναίσθησή του και να αναλύσει την συμπεριφορά του και τις παρεκκλίσεις της. Τα ανωτέρω και οι παρεκκλίσεις ανήλικων παιδιών αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο, όπου δράστες Ελλάδος και Ηνωμένου Βασιλείου είχαν εν μέρει καθοριστεί γενετικά ή αναπτυξιακά εκ των προτέρων ως όντα παραβατικά.

5. Μελέτες περίπτωσης στην Ελλάδα και στο Ηνωμένο Βασίλειο

«Τα μονοπάτια της ψυχής και η προαίρεση στην εγκληματικότητα»

Ανήλικη δράστης από το Ηνωμένο Βασίλειο

Η Mary Flora Bell η νεότερη γυναίκα δολοφόνος της Βρετανίας γεννήθηκε στις 26 Μαΐου 1957. Η μητέρα της Bell, Elizabeth "Betty" Bell, ήταν μία ντόπια ιερόδουλη, όπου απέκτησε την Bell, το δεύτερο παιδί της, όταν ήταν μόλις 17 ετών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι μετά την γέννηση της Mary Bell, στην προσπάθεια του προσωπικού του νοσοκομείου η μητέρα της να την πάρει αγκαλιά η ίδια φώναζε «Πάρτε αυτό το πράγμα μακριά μου»! Ο πατέρας της όπου αμφισβητείται η πατρότητά του λόγω του επαγγέλματος της μητέρας της λέγεται ότι είναι ο William "Billy" Bell, ο οποίος ήταν αλκοολικός με ιστορικό συλλήψεων για εγκλήματα όπως η ένοπλη ληστεία.

Η Mary Bell κατά τα πρώτα χρόνια ζωής της εμφάνιζε συχνά τραυματισμούς, οι οποίοι είτε οφείλονταν σε παραμέληση είτε σε σκόπιμες βλάβες της μητέρας της εναντίον της. Αναφέρεται μία περίπτωση όπου η μητέρα της την πέταξε από το παράθυρο πρώτου ορόφου, ενώ σε άλλη περίπτωση έδωσε στην κόρη της υπνωτικά χάπια. Αργότερα, η μητέρα της πούλησε την Mary Bell σε μία γυναίκα η οποία δεν μπορούσε να κάνει παιδιά με αποτέλεσμα η μεγαλύτερη αδερφή της να ταξιδέψει και να την γυρίσει πίσω στο σπίτι της. Η μητέρα της στην συνέχεια πουλούσε την Mary Bell, έναντι μικρών ανταλλαγμάτων, σε διάφορους πελάτες της, οι οποίοι κακοποιούσαν σεξουαλικά το παιδί από τα 4 του έτη.

Τα ανωτέρω είχαν ως αποτέλεσμα η Mary Bell να εμφανίζει τόσο στο σπίτι όσο και στο σχολείο διαταραγμένη συμπεριφορά και χρόνια ενούρηση στο κρεβάτι. Ακόμη, στο σχολείο τσακωνόταν συχνά με τα υπόλοιπα παιδιά και η βίαιη συμπεριφορά της κατέληγε ακόμη και στην προσπάθεια στραγγαλισμού των άλλων παιδιών με αποτέλεσμα να περιθωριοποιείται από τα υπόλοιπα παιδιά, εκτός από μία κοπέλα την 13χρονη Norma Joyce Bell η οποία αν και είχε το ίδιο επώνυμο με την Mary Bell δεν είχαν καμία συγγένεια, πέραν της γειτονίας τους και αποτελούσε την καλύτερη φίλη της.

Το Σάββατο 11 Μαΐου 1968, ένα τριχρονο αγόρι ανακαλύφθηκε να περιπλανιέται ζαλισμένο και να αιμορραγεί, όπου αποκάλυψε αργότερα στην αστυνομία ότι καθώς έπαιζε με την Mary Bell και την Norma τον έσπρωξαν από τον όροφο εγκαταλελειμμένου κτιρίου στο έδαφος με αποτέλεσμα τον σοβαρό του τραυματισμό στο κεφάλι. Ακούγοντας τα ανωτέρω οι γονείς τριών μικρών κοριτσιών επικοινωνήσαν

με την αστυνομία, ώστε να καταγγείλουν ότι η Mary Bell και η Norma είχαν προσπαθήσει να στραγγαλίσουν τα παιδιά τους. Η αστυνομία προχώρησε στην συνέντευξη των δύο κοριτσιών οι οποίες αρνήθηκαν κάθε ευθύνη και ισχυρίστηκαν ότι απλώς ανακάλυψαν το αγόρι που αιμορραγούσε, αφού είχε πέσει. Η Norma παραδέχθηκε ότι η Mary είχε προσπαθήσει να στραγγαλίσει τα κορίτσια καθώς όπως ισχυρίστηκε είχε απορία τι συμβαίνει όταν πνίγεις κάποιον. Λόγω ηλικίας των κοριτσιών η αστυνομία απλώς ειδοποίησε την τοπική αρχή για τα περιστατικά και έδωσε στα κορίτσια μία προειδοποίηση, χωρίς να κάνουν καμία περαιτέρω ενέργεια.

Κατά την δεκαετία του 1960, η περιοχή στην οποία ζούσε η Mary Bell αναβαθμιζόταν και πολλά σπίτια της βικτοριανής εποχής κατεδαφίζονταν, ώστε να χτιστούν σύγχρονα σπίτια με αποτέλεσμα τα παιδιά να παίζουν συχνά σε ερειπωμένα σπίτια γεμάτα μπάζα. Σε έναν τέτοιο σπίτι στον επάνω όροφο βρέθηκε στις 25 Μαΐου του 1968, μία ημέρα πριν τα 11^α γενέθλια της Mary Bell, ο Martyn Brown. Ήταν ξαπλωμένος ανάσκελα με τα χέρια τεντωμένα πάνω από το κεφάλι του. Εκτός από κηλίδες αίματος και αφρούς γύρω από το στόμα του, κανένα σημάδι βίας δεν ήταν ορατό στο σώμα του. Ένας ντόπιος εργάτης έφτασε στον χώρο όπου προσπάθησε άδικα να κάνει ΚΑΡΡΙΑ στο παιδί, ενώ ταυτόχρονα εμφανίστηκαν εκεί η Mary Bell και η Norma Bell, οι οποίες εκδιώχθηκαν αμέσως. Λίγο αργότερα, τα δύο κορίτσια ενημέρωσαν την θεία του παιδιού, ότι το παιδί είχε ένα ατύχημα και έχει αίματα παντού. Την επόμενη μέρα έγινε νεκροψία στο μικρό παιδί όπου δεν βρέθηκε κανένα σημάδι βίας στο σώμα του και άφησε την αιτία θανάτου του απροσδιόριστη.

Την ίδια μέρα, στα γενέθλια της Mary Bell αυτή και η φίλη της διέρρηξαν το κοντινό νηπιαγωγείο το οποίο βανδάλισαν και άφησαν σημειώματα όπου αναλάμβαναν την ευθύνη της δολοφονίας του μικρού αγοριού, χωρίς να υπογράφουν σε αυτά, με την αστυνομία να θεωρεί ότι πρόκειται για παιδική φάρσα. Δύο μέρες αργότερα, στις 29 Μαΐου, λίγο πριν την κηδεία του μικρού αγοριού, η Mary Bell επισκέφθηκε το σπίτι της μητέρας του, όπου ζητούσε να δει το μικρό παιδί. Η μητέρα του, θεωρώντας ότι το μικρό κορίτσι δεν γνωρίζει το φρικτό γεγονός την ενημέρωσε ότι ο γιος της είναι νεκρός όπου και η ίδια απάντησε: «Ω, ξέρω ότι είναι νεκρός· θέλω να τον δω στο φέρετρό του».

Το απόγευμα της 31ης Ιουλίου 1968, ένας τρίχρονος ονόματι Brian Howe εθεάθη για τελευταία φορά από τους γονείς του στο δρόμο έξω από το σπίτι του να παίζει με ένα από τα αδέρφια του, τον σκύλο της οικογένειας, τη Mary Bell και τη Norma Bell. Αργά το απόγευμα, όπου το παιδί δεν είχε επιστρέψει ακόμη στο σπίτι του οι γονείς του ανησύχησαν και βγήκαν στους δρόμους να τον ψάξουν όπου και αργά το βράδυ βρέθηκε νεκρός. Ο πρώτος αστυνομικός που έφτασε στο σημείο παρατήρησε ότι είχε γίνει μια «σκόπιμη αλλά αδύναμη» προσπάθεια να κρυφτεί το σώμα με χόρτα. Το σώμα του παιδιού έφερε αρκετές γρατζουνιές και πάνω στο στήθος του ήταν χαραγμένο «M+N». Δίπλα στο σώμα του βρέθηκε ένα ψαλίδι. Ο ιατροδικαστής κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το μικρό παιδί πέθανε από στραγγαλισμό, κομμάτια από τα μαλλιά του είχαν κοπεί και τα γεννητικά του όργανα είχαν ακρωτηριαστεί εν μέρει. Η σχετικά

μικρή ποσότητα βίας που χρησιμοποιήθηκε για τη δολοφονία του παιδιού οδήγησε τον ιατροδικαστή στο συμπέρασμα ότι ο δολοφόνος ήταν παιδί.

Το πρωτοφανές αυτό έγκλημα είχε ως αποτέλεσμα την ανάκριση περισσότερων από 1.200 παιδιών, δύο εκ των οποίων ήταν η η Mary Bell και η Norma Bell όπου έπεφταν σε αντιφάσεις στις συνεντεύξεις τους. Η πρώτη κατέθεσε μεταξύ άλλων ότι είδε το παιδί να παίζει με κάποιον άλλον και να προσπαθεί να κόψει την ουρά μιας γάτας με ένα ψαλίδι, το οποίο περιέγραψε με πολύ λεπτομέρεια. Το ψαλίδι όπου είχε βρεθεί δίπλα στο άψυχο κορμί του παιδιού, το οποίο δεν είχε αποκαλύψει η αστυνομία και μόνον ο δολοφόνος θα μπορούσε να το ξέρει. Με αυτήν την αυτοενοχοποιητική δήλωση πείσθηκαν ότι η Mary Bell ήταν η πραγματική δολοφόνος, καθώς το άλλο παιδί που είπε η ίδια ότι έπαιζε με τον μικρό Brian Howe το απόγευμα της ίδιας ημέρας βρισκόταν στο αεροδρόμιο.

Το απόγευμα της 4ης Αυγούστου, οι γονείς της Norma Bell επικοινωνήσαν με την αστυνομία, δηλώνοντας ότι η κόρη τους ήθελε να ομολογήσει όσα ήξερε για τον θάνατο του Brian Howe. Η ίδια κατέθεσε ότι η Μαίρη την πήγε στο σημείο και της εκμυστηρεύτηκε τι έκανε στο παιδί και με ποιον τρόπο, όπως επίσης και με τι χάραξε το σώμα του παιδιού, το οποίο και η ίδια υπέδειξε στην αστυνομία καθώς ήταν κρυμμένο στον τόπο του εγκλήματος. Αργότερα, η ίδια αλλάζοντας την αρχική της κατάθεση είπε ότι ήταν παρούσα στο γεγονός, αλλά πέραν της φυσικής της παρουσίας δεν είχε καμία άλλη πρακτική σχέση με το συμβάν. Την επόμενη μέρα στην κηδεία του παιδιού, πριν την σύλληψη της Mary Bell ένας αστυνομικός, ο οποίος βρισκόταν εκεί ώστε να την παρακολουθεί δήλωσε: «Στάθηκε εκεί, γελώντας. Γελώντας και τρίβοντας τα χέρια της. Σκέφτηκα, *«Θεέ μου, πρέπει να τη βάλω μέσα. Θα το κάνει ξανά»*. Το ίδιο βράδυ η αστυνομία προχώρησε στην σύλληψη των κοριτσιών.

Λίγο μετά τη σύλληψή τους, και τα δύο κορίτσια υποβλήθηκαν σε ψυχολογικές αξιολογήσεις. Τα αποτελέσματα αυτών αποκάλυψαν ότι η Norma είχε νοητική υστέρηση προσδιορίζοντας την ηλικία της στα 8 έτη, ενώ η Mary ήταν ένας φωτεινός αλλά πονηρός χαρακτήρας, επιρρεπής σε ξαφνικές εναλλαγές της διάθεσης. Η τελευταία αν και δεν έπασχε από ψυχική διαταραχή, έπασχε από ψυχοπαθητική διαταραχή προσωπικότητας.

Η δίκη των κοριτσιών ξεκίνησε στις 5 Δεκεμβρίου 1968, όπου και οι δύο δήλωσαν αθώες. Μεταξύ άλλων στο δικαστήριο ακούστηκε ότι η Mary ήταν η πιο κυρίαρχη από τις δύο, αλλά και τα δύο κορίτσια είχαν ενεργήσει από κοινού και ήταν εξίσου υπεύθυνα, καθώς γνώριζαν ότι αυτό που έκαναν ήταν λάθος. Κατά την διάρκεια της δίκης τα δύο κορίτσια μετατόπιζαν την ευθύνη του φόνου η μία στην άλλη ενώ οι γονείς της Norma έκαναν γνωστό ένα περιστατικό όπου η Mary προσπάθησε να στραγγαλίσει την μικρή αδερφή της Norma, όπου μόνον όταν ο πατέρας της μπήκε στο δωμάτιο και χτύπησε την Mary κατάφερε να την σταματήσει και να σώσει το παιδί του. Επιπρόσθετα, στο δικαστήριο ακούστηκε το κατεστραμμένο υπόβαθρο και η δυσλειτουργική οικογένεια της Mary. Η δίκη διήρκεσε εννέα ημέρες. Στις 17 Δεκεμβρίου, η κριτική επιτροπή αποσύρθηκε για να εξετάσει την ετυμηγορία τους. Η Mary Bell απαλλάχθηκε από τη δολοφονία, αλλά καταδικάστηκε για τη

ανθρωποκτονία και των δύο αγοριών με μειωμένη ευθύνη, ενώ η Norma Bell αθώθηκε από όλες τις κατηγορίες. Ο δικαστής περιέγραψε την Mary Bell ως «επικίνδυνο» άτομο, προσθέτοντας ότι αποτελούσε «πολύ σοβαρό κίνδυνο για τα άλλα παιδιά» και ότι «πρέπει να ληφθούν μέτρα για την προστασία του κοινού» από αυτήν.

Η Mary Bell κρατήθηκε σε διάφορα ιδρύματα καθώς κανένα δεν φιλοξενούσε άτομα της ηλικίας της και προσπάθησε μία φορά να δραπετεύσει όπου μετά από αρκετές ημέρες βρέθηκε και συνελήφθη. Η Bell απελευθερώθηκε από τη φυλακή τον Μάιο του 1980 σε ηλικία 23 ετών, έχοντας εκτίσει σχεδόν έντεκα και μισό χρόνια στη φυλακή. Της δόθηκε η ανωνυμία επιτρέποντάς της να ξεκινήσει μια νέα ζωή, στην οποία σήμερα έχει γίνει μητέρα και γιαγιά.

Οι νεότεροι δολοφόνοι της βρετανικής ιστορίας

Ο James Patrick Bulger γεννήθηκε στις 16 Μαρτίου 1990 στην Αγγλία και απήχθη και δολοφονήθηκε στις 12 Φεβρουαρίου 1993 από τον Robert Thompson γεννημένο στις 23 Αυγούστου 1982 και από τον Jon Venables γεννημένο στις 13 Αυγούστου 1982. Τα δύο δεκάχρονα αγόρια έφυγαν από το σχολείο εκείνη την μέρα, όπως συνήθιζαν, με σκοπό την μελετημένη, ψυχρή και βίαιη δολοφονία του James. Αφήνοντας το χέρι του James η μητέρα του προκειμένου να πληρώσει κάτι που αγόρασε στο εμπορικό κέντρο που είχαν πάει εκείνη την ημέρα, οι δολοφόνοι βρίσκουν την ευκαιρία αφού τριγυρνούσαν ώρα ψάχνοντας το θύμα τους και αρπάζουν το 3χρονο αγοράκι. Προς τον δρόμο για τον σιδηροδρομικό σταθμό που είχαν ως προορισμό τους, περίπου 4 χιλιόμετρα από το εμπορικό, το αγοράκι έπεσε και χτύπησε με αποτέλεσμα να κλαίει συνεχώς. Κατά την διαδρομή τους είχαν δει αρκετοί άνθρωποι και ρωτούσαν γιατί το παιδί έκλαιγε όπου οι ανήλικοι δράστες απαντούσαν είτε ότι είναι ο μικρός τους αδερφός είτε ότι χάθηκε και τον πηγαίνουν στο αστυνομικό τμήμα. Όταν έφθασαν στον σιδηροδρομικό σταθμό οι δράστες ξεκίνησαν να βασανίζουν τον James, όπου σύμφωνα με την αστυνομία του πέταξαν μιογιά στο μάτι, τον κλωτσούσαν, του πετούσαν πέτρες, του έβαλαν μπαταρίες στο στόμα και στον πρωκτό του και του πέταξαν στο κεφάλι μία σιδερένια μπάρα προκαλώντας του πολλαπλά τραύματα στο κεφάλι του. Στο τέλος, οι δράστες τοποθέτησαν το σώμα του James στην ράγες, προσπαθώντας να φανεί ως ατύχημα. Η σορός του παιδιού βρέθηκε κομμένη στην μέση στις 14 Φεβρουαρίου 1993. Σύμφωνα με την ιατροδικαστική έρευνα το παιδί είχε πεθάνει πριν το χτυπήσει το τρένο από τα πολλαπλά τραύματα που του είχαν προκαλέσει. Το νήμα της εξιχνίασης της δολοφονίας άρχισε να ξετυλίγεται όταν μία γυναίκα είδε στην τηλεόραση από τις κάμερες ασφαλείας που έδειχναν τα δύο παιδιά να κρατούν τον James τα οποία αναγνώρισε.

Η δίκη ξεκίνησε την 1η Νοεμβρίου 1993 και διεξήχθη δημόσια έπειτα από εντολή της Βασίλισσας ως δίκη ενηλίκων. Οι δύο δράστες αρνήθηκαν τις κατηγορίες ενώ θεωρήθηκαν από το δικαστήριο ως αρκετά ώριμοι για να αντιληφθούν ότι έκαναν κάτι λάθος. Σύμφωνα με τα όσα λέχθηκαν στο δικαστήριο ο Thompson είχε πρωταγωνιστικό ρόλο ενώ ο Venables απλώς ακολουθούσε. Στις 24 Νοεμβρίου 1993 οι δύο ανήλικοι δράστες κρίθηκαν ένοχοι με χαρακτηριστικά τα λόγια του δικαστή Justice Morland ως έγκλημα *«απαράμιλλου κακού και βαρβαρότητας... Κατά την κρίση*

μου, η συμπεριφορά σας ήταν και πονηρή και πολύ κακή». Καταδικάστηκαν με την σύμφωνη γνώμη της Βασίλισσας Ελισάβετ σε οκταετή ποινή φυλάκισης και με εντολή του δικαστή δημοσιεύθηκαν τα στοιχεία των δραστών. Τελικά τα χρόνια αυξήθηκαν σε δεκαπέντε έτη αλλά τον Ιούνιο του 2001, το συμβούλιο αποφυλάκισης έκρινε ότι οι ανήλικοι δράστες δεν αποτελούσαν πλέον απειλή προς την δημόσια ασφάλεια και αφέθηκαν ελεύθεροι με περιοριστικούς όρους.

Κατά την διάρκεια της ζωής του Venables στην φυλακή ένας συγκρατούμενός του είπε ότι ο ίδιος αναφερόταν στα βίαια περιστατικά εκείνης της ημέρας και γελούσε το οποίο έδειχνε ότι ο ίδιος δεν ένιωθε καμία μεταμέλεια για τις βασανιστικές του πράξεις. Μετά την αποφυλάκισή τους ο Venables άρχισε να πίνει υπερβολικά, να κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών και να κατεβάζει εικόνες κακοποίησης παιδιών. Τον Σεπτέμβριο του 2008 συνελήφθη ως ύποπτος σε καβγά, ενώ τρεις μήνες αργότερα διαπιστώθηκε ότι είχε στην κατοχή του κοκαΐνη. Στις 2 Μαρτίου 2010 ο Venables επέστρεψε στην φυλακή για παραβίαση των όρων της άδειας αποφυλάκισής του, ενώ λίγο αργότερα στις 21 Ιουνίου 2010 ο Venables κατηγορήθηκε για αδικήματα παιδικής πορνογραφίας και καταδικάστηκε σε δύο χρόνια φυλάκισης, όπου και στις 3 Σεπτεμβρίου 2013 αποφυλακίστηκε. Οι κατηγορίες συνέχισαν και στις 23 Νοεμβρίου 2017 αλλά και στις 5 Ιανουαρίου 2018 και καταδικάστηκε σε 3 έτη φυλάκισης. Στην αντίπερα όχθη, ο Thompson δεν απασχόλησε ξανά τις αρχές και ζει πλέον ως νόμιμος πολίτης.

Ανήλικοι δράστες από την Ελλάδα¹

Ο Άλεξ Μεσχισβίλι γεννήθηκε το 1995, καταγόταν από την Γεωργία και ζούσε με την μητέρα και τον πατριό του στην Βέροια. Στις 3 Φεβρουαρίου 2006 έφυγε από την προπόνηση του μπάσκετ και κατευθυνόταν στο πρακτορείο ΟΠΑΠ του πατριού του, όπου έμελλε να είναι η τελευταία μέρα που τον είδαν οι γονείς του, καθώς έκτοτε αγνοείται. Στις 3 Ιουνίου του 2006, η Ελληνική Αστυνομία έπειτα από αρκετές ανακρίσεις και αντιφάσεις σε αυτές, ανακάλυψε ότι ο Άλεξ ήταν θύμα επανειλημμένης σχολικής βίας μίας ομάδας παιδιών οι οποίοι τον δολοφόνησαν.

Σύμφωνα με ένα παιδί από την ομάδα αυτή, το οποίο ήταν το μόνο που συνεργάστηκε με τις αρχές και κατέθεσε τις λεπτομέρειες, ο Άλεξ περνούσε από το σημείο που οι ίδιοι σύχναζαν και οι ανήλικες δράστες τον κυνήγησαν. Αφού τον έπιασαν άρχισαν να τον χτυπούν και ο Άλεξ προσπάθησε να φύγει. Τότε ήταν που ένα από τα παιδιά του έβαλε τρικλοποδιά με αποτέλεσμα ο άτυχος νέος να πέσει στα σκαλιά και να αφήσει την τελευταία του πνοή. Οι ανήλικοι δράστες αφού είδαν ότι δεν αναπνέει κουβάλησαν τον Άλεξ σε ένα εγκαταλειμμένο σπίτι, όπου δύο μέρες αργότερα πήγαν να πάρουν την σορό του μικρού παιδιού για να την εξαφανίσουν, ώστε

¹ Η γράφουσα αντιμετώπισε σιγή ιχθύος για την άντληση πληροφοριών από την Ελληνική Αστυνομία, λόγω προσωπικών δεδομένων των υποθέσεων, παρά την έγγραφη διασφάλιση της απέκρυψης και του σεβασμού αυτών από την ίδια. Γι' αυτό οι πληροφορίες που αναγράφονται αντλήθηκαν από το διαδίκτυο με τις εν γένει απαιτούμενες επιφυλάξεις της εγκυρότητας αυτών.

να μην τον βρει η αστυνομία. Κατόπιν, κουβάλησαν το παιδί με ένα καρότσι μέχρι ένα σημείο, όπου το παιδί που κατέθεσε τα ανωτέρω είπε ότι ο ίδιος έφυγε αφήνοντας τους υπόλοιπους πίσω για να «τελειοποιήσουν» το έργο τους.

Όταν τα παιδιά αντιλήφθηκαν ότι το γεγονός παίρνει διαστάσεις κράτησαν «ομερτά» μεταξύ τους, ενώ δύο από τα παιδιά απειλούσαν τους υπόλοιπους ότι αν μιλήσουν θα έχουν την ίδια κατάληξη με τον Άλεξ. Χαρακτηριστικά, ένα από τα παιδιά αναφέρει σε ελληνική τηλεοπτική εκπομπή για την μητέρα του άτυχου παιδιού: «Αν την πετύχω αυτήν θα φάω πρώτα. Αν τον πετούσαμε θα τον πετούσαμε στην μάνα του, στην αγκαλιά της πεθαμένο. Δεν θα τον πετούσαμε εκεί και δεν θα τον κρύβαμε εκεί. Δεν φοβόμαστε καταρχήν από κανέναν. Είναι νόμος αυτό. Δεν φοβόμαστε κανέναν. Δεν μετανιώνω για τίποτα. Και στην εκπομπή κοίτα να λες καλά λόγια, γιατί εγώ έχω καλή καρδιά». Ενώ αργότερα τα παιδιά ισχυρίστηκαν ότι ποτέ δεν έγινε η δολοφονία και ότι το παιδί απλώς εξαφανίστηκε, χωρίς να γνωρίζουν τι απέγινε αλλά αναγκάστηκαν να καταθέσουν την ομολογία τους κατόπιν πίεσεων της αστυνομίας.

Τα παιδιά κρίθηκαν ένοχα από το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων της Θεσσαλονίκης και σύμφωνα με τον νόμο περί ανηλίκων τους επιβλήθηκαν αναμορφωτικά μέτρα. Το αδίκημα για το οποίο κατηγορήθηκαν ήταν κακούργημα μη σκοπούμενης θανατηφόρου σωματικής βλάβης και περιύβριση νεκρού. Αργότερα, το 2011 ο παππούς των δύο ανηλίκων δραστών ο οποίος σύμφωνα με μία μαρτυρία έλεγε στα παιδιά ότι αν δεν αποκαλύψουν την αλήθεια θα τους αγοράσει μηχανάκια, κατηγορήθηκε για υπόθαλψη εγκληματία και ψευδορκία κατ' εξακολούθηση, λαμβάνοντας την ποινή των 4 ετών και 6 μηνών, ενώ οι υπόλοιποι γονείς των παιδιών καταδικάστηκαν σε ποινή φυλάκισης δώδεκα μηνών με αναστολή για το αδίκημα της παραμέλησης εποπτείας ανηλίκων. Εξαιρέση των ανωτέρω ήταν μόνον η μητέρα του παιδιού που βοήθησε τις αρχές και ζήτησε και η ίδια βοήθεια από τις αρχές για την παραβατικότητα του παιδιού της, το οποίο ζήτησε συγγνώμη από την μητέρα του Άλεξ.

Έως σήμερα που γράφονται αυτές οι γραμμές η σωρός του άτυχου παιδιού δεν έχει βρεθεί, ενώ οι δράστες δεν έχουν αποκαλύψει την αλήθεια. Ακόμη, οι ενήλικες που φαίνεται να βοήθησαν στην υπόθεση δεν έχουν ομολογήσει τι έγινε το βράδυ του 2006, ενώ οι έρευνες δεν έχουν σταματήσει από το πλευρό της μητέρας και της τηλεοπτικής εκπομπής.

Συμπερασματικά

Σύμφωνα με τους συγγραφείς του βιβλίου «Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων» οι παράγοντες που διαταράσσουν την ψυχική υγεία ενός ατόμου είναι βιολογικοί, ψυχολογικοί και αναπτυξιακοί. (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006) Στην πρώτη περίπτωση της Mary Bell φαίνεται να υφίστανται και οι τρεις παράγοντες, καθώς οι γονείς φαίνεται να πάσχουν και οι ίδιοι από ψυχικές διαταραχές, ενώ παρατηρείται η ροπή τους προς την παραβατικότητα όπου καθορίζουν το αναπτυξιακό περιβάλλον του παιδιού ως κακοποιητικό και τραυματικό, το οποίο διαμορφώνει την εν γένει ψυχολογία του. Τα πρώτα χρόνια ενός παιδιού καθορίζουν την κοσμοθεωρία του, καθώς η πραγματικότητα ενός ατόμου οράται και ερμηνεύεται σύμφωνα με τις

προϋπάρχουσες γνώσεις του, ενώ οι ιστορίες του παρελθόντος πλάθουν τις απόψεις και τις προσδοκίες του για το μέλλον. (Kahneman, 2014, σ. 313)

Σύμφωνα με έρευνες, κάθε κοινωνική συμπεριφορά ενέχει ενστικτώδεις αντιδράσεις οι οποίες είναι είτε έμφυτες, είτε καθορισμένες. (Debuyst, 1999, σ. 43) Στην ανωτέρω περίπτωση, παρατηρείται ότι σύμφωνα με ψυχομετρικά τεστ η ανήλικη δράστης έπασχε από ψυχική διαταραχή, όπου πρώτιστης σημασίας καθορίζεται αν είχε την δυνατότητα αυτοπαραπομπής της πράξης της, δηλαδή αν μπορούσε να αναγνωρίσει τον εαυτό της στην διαπραχθείσα πράξη ή αν υπήρχε κάποια παθολογικοποίηση, δηλαδή αν η αιτία της συμπεριφοράς της ήταν έξω από την βούλησή της. (Debuyst, 1999, σ. 150) Προς επίρρωση, γνωρίζεται ότι οι κρυφές αιτίες των πράξεων όλων των ανθρώπων κατευθύνονται από ένα ασυνείδητο υπόστρωμα το οποίο καθορίζει τις συνειδητές πράξεις. (Freud, 2014, σ. 14) Επιπρόσθετα, έχει αποδειχθεί ότι οι σχιζοειδείς προσωπικότητες *«αντιλαμβάνονται τον εξωτερικό κόσμο ως ανεπανόρθωτα επικίνδυνο, εχθρικό, μπερδεμένο και αδιάφορο»*, (Peck, 2020, σ. 126) ενώ σύμφωνα με τον Ferri όλοι οι εγκληματίες είναι ψυχολογικά ασθενείς, βάζοντας τον τόνο στις ελλειμματικές πλευρές μίας προσωπικότητας. (Debuyst, 1999, σ. 166)

Τέλος, στην ανωτέρω περίπτωση παρατηρείται ότι η ζωή της ανήλικης παρά την πολύχρονη κράτησή της στις φυλακές από νεαρή ηλικία δεν κατέληξε σε μία σειρά παραβάσεων και στην ιδρυματοποίησή της, αντιθέτως έκανε οικογένεια, δεν απασχόλησε ξανά τις αρχές και έγραψε βιβλίο για την ζωή της, το οποίο φανερώνει την θεραπευτική αξία της γραφής. Θα πρέπει όμως να λαμβάνονται υπόψιν παρόμοιες περιπτώσεις στο μέλλον, με παιδιά που μεγαλώνουν είτε σε κακοποιητικά είτε σε παραβατικά περιβάλλοντα και το κράτος να μεριμνά για αυτές. Ιδανική έκβαση κατά την άποψη της γράφουσας θα ήταν κάθε γυναίκα όπου ανατομικά μπορεί να γίνει μητέρα να περνά από την διαδικασία ψυχολογικών τεστ όπως και κοινωνικοί λειτουργοί να επισκέπτονται το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού, ώστε να διαπιστώσουν εάν είναι το κατάλληλο για την ανάπτυξη ενός υγιούς παιδιού. Στην περίπτωση που δεν είναι λόγω οικονομικής ανέχειας, το κράτος θα μπορούσε να συνεισφέρει ως αρωγός της κατάστασης, ενώ αν είναι λόγω ψυχολογικής «ανέχειας» θα μπορούσε η οικογένεια να πραγματοποιεί ψυχολογικές συνεδρίες, ενώ στην περίπτωση πολύπλοκων ψυχιατρικών νοσημάτων θα μπορούσε να μείνει σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο, όπου θα φρουρείται η ασφάλεια του παιδιού, μέσω κοινωνικών λειτουργών και ψυχολόγων αλλά και η ψυχιατρική κατάσταση της οικογένειας μέσω ψυχιάτρων.

Στην δεύτερη περίπτωση των νεότερων ανήλικων δραστήων στο Ηνωμένο Βασίλειο, παρατηρείται ότι τα παιδιά είχαν δημιουργήσει μία παραβατική συμπεριφορά πριν την αποτρόπαια δολοφονία που διέπραξαν, με συχνές αδικαιολόγητες απουσίες από το σχολείο και μικροκλοπές, στα οποία κανένας εκπαιδευτικός ή φροντιστής των παιδιών δεν έδωσε την σημασία που χρειαζόταν προς την άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπιση των ζητημάτων και της ψυχολογικής αναζήτησης των παραβατικών αντιδράσεων των ανηλίκων. Ακόμη, τονίζεται η σημασία του περιβάλλοντος του παιδιού κατά την διάρκεια των πρώτων χρόνων ζωής

του και τις επιρροές που δέχεται οι οποίες λειτουργούν στις μιμητικές ψυχές των παιδιών ως παραδείγματα και πρότυπα συμπεριφοράς. Επιπρόσθετα, καθίσταται σημαντικό το κοινωνικό περιβάλλον, όπου στην συγκεκριμένη περίπτωση θα μπορούσε να λειτουργήσει απωθητικά στην διαδικασία, καθώς όταν τα παιδιά απάντησαν σε περαστικούς ότι το παιδί χάθηκε και το πηγαίνουν προς την Αστυνομία, θα μπορούσαν οι ίδιοι να οδηγήσουν το 3χρονο παιδί στην Ασφάλεια και να μην αφήσουν τα 10χρονα παιδιά να επιληφθούν μία κατάσταση η οποία δεν αρμόζει στην ηλικία τους, παρά μόνον σε ενήλικους.

Τέλος, επιβεβαιώνοντας την διεθνή βιβλιογραφία για την σημαντικότητα των παιδικών χρόνων στα αναπτυξιακά στάδια ενός παιδιού, παρατηρείται ότι το παιδί το οποίο φαινόταν ως ακόλουθος της διαδικασίας και όχι ως πρωταγωνιστής ζώντας στις φυλακές κατά την διάρκεια των παιδικών και εφηβικών του χρόνων δεν ένιωσε καμία μεταμέλεια για τις πράξεις του και μετά την ελευθερία του γύρισε πολλές φορές στις φυλακές αντιμέτωπος ξανά με κακουργηματικές πράξεις και ως ενήλικας, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την ιδρυματοποίησή του. Σημαντικό καθίσταται σε τέτοιες περιπτώσεις το ανήλικο παιδί που περνά σημαντικά αναπτυξιακά στάδια στις φυλακές να λαμβάνει είτε ψυχολογική είτε ψυχιατρική βοήθεια.

Στην τρίτη περίπτωση των ανήλικων δραστών από την Βέροια ο αναγνώστης μπορεί να παρατηρήσει ότι τα παιδιά αποτελούν μία κοινωνική ομάδα, όπου συνδέονται μεταξύ τους με χαρακτηριστικά φιλίας. Η φιλία κατά τον Εμπεδοκλή δηλώνει ομοιότητα ατόμων, ενώ κατά τον Ευριπίδη και τον Ηράκλειτο δηλώνει την ετερότητά τους. (Αριστοτέλης, 2006, σ. 347) Η κοινωνική ομάδα φίλων απαρτίζει μία μάζα, η οποία έχει όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Ως μάζα, επομένως, νιώθουν μία ακατανίκητη δύναμη, η οποία εξαφανίζει το αίσθημα ευθύνης που έχουν και προχωρούν σε πράξεις συλλογικές με όπλο τους τις ασυνείδητες ορμές τους. Παρατηρείται ακόμη, ότι στην ανωτέρω περίπτωση δύο παιδιά φαίνεται να υποκινούν και να προσανατολίζουν τους υπόλοιπους, οι οποίοι ενεργούν ως άβουλα αυτόματα όντα προς την κατεύθυνση που τους δίνουν, όπου σύμφωνα με την θυμική ευρετική μέθοδο οι κρίσεις και οι αποφάσεις τους οδηγήθηκαν από αισθήματα αρεσκείας ή όχι, με ελάχιστη περίσκεψη και λογική. (Kahneman, 2014, σ. 30)

Κρίνονται βαρύνουσας σημασίας τα λόγια του ενός παιδιού που προαναφέρθηκαν, μετά από χρόνια, όπου φαίνεται να μην υπάρχει καμία μεταμέλεια για τις πράξεις του, όπως επίσης και κανένας σωφρονισμός. Στον αντίποδα, το μόνο παιδί που ένιωσε μεταμέλεια και κατήγγειλε τα γεγονότα στις αρχές δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί ως πανάκεια των γεγονότων, καθώς σύμφωνα με την ευρετική μηχανή που υπάρχει στον εγκέφαλο των ανθρώπων, δημιουργείται σύμφωνα με υπάρχουσες ενδείξεις σε πληροφορίες που δεν ανασύρονται από την μνήμη η καλύτερη δυνατή ιστορία η οποία συνέχει τα γεγονότα μεταξύ τους. (Kahneman, 2014, σ. 141) Ταυτόχρονα, η δημόσια κατακραυγή που υπέστησαν οι ανήλικοι δράστες δείχνει την εχθρική πρόθεση της κοινωνίας πάνω τους, όπως επίσης και την ταύτιση των δραστών με την ευθύνη τους. (Debuyst, 1999, σ. 93)

Εν κατακλείδι, παρατηρείται ότι τα παιδιά μέχρι σήμερα δεν έχουν αποκαλύψει που βρίσκεται η σωρός του μικρού παιδιού, ενώ διαμένουν πλέον οι δύο εξ αυτών στο εξωτερικό, οι άλλοι δύο στην πρωτεύουσα και μόνον ο ένας έχει μείνει στην Βέροια, καθώς έχει πρόβλημα με την άδεια παραμονής του στο κράτος και πρέπει να φεύγει από την χώρα. Η πλειονότητα των παιδιών δεν έχει σωφρονιστεί, καθώς κανένα μέτρο δεν έχει πραγματοποιηθεί από την απόφαση δικαστηρίου, λόγω ελλείψεων προσωπικού κοινωνικών λειτουργών και ψυχολόγων του κράτους, έχοντας ως αποτέλεσμα τα ανήλικα παιδιά να μην έρθουν αντιμέτωπα με τις συνέπειες της πράξης τους, ούτε και με συναισθήματα ενοχής, πόνου, ντροπής, μεταμέλειας και συγγνώμης. Η γράφουσα θεωρεί απαραίτητο σε περιπτώσεις κακουργημάτων με ανήλικους δράστες να εκτιμάται το περιβάλλον ανάπτυξης του παιδιού και να ακολουθείται η διαδικασία της διαμεσολάβησης με παράλληλη ψυχολογική βοήθεια του παιδιού και μέσω της θεραπευτικής διαδικασίας της συγγραφής το παιδί να έρχεται αντιμέτωπο με βιώματα και συναισθήματα. Ακόμη, στην περίπτωση της διαμεσολάβησης το παιδί είναι ικανό να αναπτύξει την συναισθηματική του νοημοσύνη και την ενσυναίσθηση, ώστε να νιώσει μεταμέλεια για τις πράξεις του και ίσως να βοηθήσει και στην έρευνα των αρχών, σε περιπτώσεις όπως η ανωτέρω.

Αντί Επιλόγου

Η δικαιοσύνη με την φιλοσοφική και την νομική της σημασία, αποτέλεσε θεά της αρχαιότητας και κοσμούσε διάφορα κτήρια της εποχής εξοπλισμένη με ένα σπαθί, το οποίο συμβόλιζε την καταναγκαστική εξουσία του δικαστηρίου, με ένα ζυγό, το οποίο αντιπροσώπευε την αντικειμενικότητά της και ένα κάλυμμα στα μάτια, το οποίο έδειχνε την αμερόληπτη και αντικειμενική της αξία. Ως αγαθό η δικαιοσύνη έχει στόχο της την ευδαιμονία των πολιτών και του κράτους στην ολότητά του. Κατά τον Αριστοτέλη η δικαιοσύνη ως διανεμητική απονέμεται με βάση την αξία του ανθρώπου ενώ ως διορθωτική/επανορθωτική έχει ως αφετηρία της την επιείκεια καλύπτοντας το κενό και τις ελλείψεις της καθολικότητας του νόμου. Ο Αριστοτέλης στο Ε' κεφάλαιο των Ηθικών Νικομαχείων αναφέρεται στην επανορθωτική δικαιοσύνη η οποία απονέμεται με βάση την ισότητα των πολιτών με επίκεντρο την επιείκεια και τον ακριβή χαρακτήρα της βλάβης. Το «*επιεικής*» κατά τον ίδιο είναι το δίκαιο με διόρθωση των νόμων, καθώς ο νόμος με τον γενικό και καθολικό του χαρακτήρα και διατύπωσή του σφάλλει και παρουσιάζει κενά. Το ανθρωποκεντρικό επανορθωτικό δίκαιο κατά τον δάσκαλο του Μεγάλου Αλεξάνδρου χωρίζει τις ανθρώπινες πράξεις σε δύο είδη, στις εκούσιες και στις ακούσιες. Σήμερα, οι εκούσιες πράξεις υπάγονται στο αστικό δίκαιο, ενώ οι ακούσιες πράξεις υπάγονται στο ποινικό δίκαιο. Τα ανωτέρω, κατά τον φιλόσοφο, έχουν ως αφετηρία την βούληση και την προαίρεση του ατόμου που ενεργεί, βάζοντας τον τόνο στην υπευθυνότητα των πολιτών στις πράξεις τους. Ως πρόδρομος της αποκαταστατικής δικαιοσύνης υπέδειξε την υπευθυνότητα των πολιτών με πρόσταγμα την βούληση του δράστη ανοίγοντας με των ανωτέρω τρόπο το δρόμο στην

διαδικασία της διαμεσολάβησης με βασικά σημεία την ισότητα, την ουδετερότητα, την μεσότητα και την αναλογία με γνώμονα την έννοια του δικαίου.

Η επανορθωτική δικαιοσύνη έχει σήμερα τον όρο διαμεσολάβηση και εφαρμόζεται σε περιπτώσεις εκούσιων και ακούσιων πράξεων, με γνώμονα την βούληση και την προαίρεση του ατόμου που ενεργεί. Στόχος της διαδικασίας είναι η ενδυνάμωση της επικοινωνίας των μερών κατά την εξωποινική διαδικασία και η κατανόηση των εμπειριών και των συναισθημάτων των μερών. Η διαμεσολάβηση ως πεδίο της ρητορικής αποτελεί από την αρχαιότητα διαδικασία πειθούς σε ατομικά, πολιτικοκοινωνικά και ηθικά προβλήματα των ατόμων. Κατά την αρχαιότητα παρατηρείται η ομοιότητα της διαμεσολάβησης με τον συμβουλευτικό λόγο ο οποίος αναδείκνυε μέσω της επιχειρηματολογίας του ομιλούντος την ηθική του ποιότητα καθώς μέσω αυτής κέρδιζε το ακροατήριό του και ενεργοποιούσε την ψυχολογία του βασιζόμενος στην λογική και την ψυχολογική πειθώ. Οι επικοινωνιακές δεξιότητες από την αρχαιότητα έως σήμερα παρατηρείται ότι έχουν μείνει ανέπαφες. Ως βοηθός της διαδικασίας καθίσταται ένα ουδέτερο τρίτο πρόσωπο ο διαμεσολαβητής, ο οποίος βοηθά τα μέρη να έρθουν σε μία συναινετική και αποδεκτή λύση. Ακόμη, ο διαμεσολαβητής κατανοεί ερμηνείες και υπαινιγμούς, βελτιώνει την επικοινωνία και την ενσυναίσθηση των μερών και αποκωδικοποιεί πολιτισμικές διαφορές σε πεποιθήσεις, απόψεις και ερμηνείες. Ο διαμεσολαβητής ως αμερόληπτος και αντικειμενικός δεν επηρεάζει τα μέρη και δεν προτείνει λύσεις, αλλά ως ενεργός ακροατής, ειλικρινής και αξιόπιστος βοηθά με υπομονή στην διαδικασία της διαμεσολάβησης.

Πρόσταγμα της αρχαιότητας αποτελούσε η επιείκεια και η κατανόηση των άλλων, όπου σήμερα επιτυγχάνεται μέσω της ενσυναίσθησης και της ανάπτυξης της συναισθηματικής νοημοσύνης. Η συναισθηματική νοημοσύνη μέσω της λογικής και ψυχολογικής πειθούς επιτυγχάνει την καλλιέργεια των διανοητικών και των ηθικών αρχών ενός ατόμου, ενώ παράλληλα αναπτύσσει τον αυτοέλεγχο, την αυτοδιαχείριση και την αυτεπίγνωσή του. Ως κινητήρια δύναμη του ανθρώπου το συναίσθημα επηρεάζοντας ορμόνες και νευροδιαβιβαστές αυξάνει την ντοπαμίνη και την σεροτονίνη του εγκεφάλου οι οποίες επηρεάζουν τις αντιδράσεις και την ψυχολογική κατάσταση του ατόμου, ενώ μέσω της ενσυναίσθησης το άτομο ταυτίζεται συναισθηματικά με την ψυχική κατάσταση ενός άλλου ατόμου και κατανοεί την συμπεριφορά και τα κίνητρό του. Προς επίρρωση, η προαίρεση ενός ατόμου αποτελεί σημαντικό πυλώνα του ηθικού χαρακτήρα του, καθώς μέσω αυτής γίνεται έκδηλη η αξιοπιστία και η ευπρέπιά του. Μέσω της προαίρεσης ο άνθρωπος κάνει γνωστή την ελεύθερη επιλογή του και τις εσωτερικές του σκέψεις. Επιπρόσθετα, η δικαιοσύνη διασφαλίζει την ελευθερία και την ισότητα των πολιτών μέσω άγραφων και γραπτών νόμων. Οι νόμοι συστηματοποιήθηκαν και καθιερώθηκαν πρώτα από τους αρχαίους Έλληνες για μία δίκαιη και ορθή πολιτική κοινωνία, οι οποίοι ήταν και οι πλέον αυστηρότεροι και ταύτιζαν την έννοια των νόμων με αρετές όπως η φρόνηση, η ανδρεία, η σοφία και η δικαιοσύνη. Σήμερα, οι νόμοι αποτελούν τους θεσμοθετημένους γραπτούς κανόνες ενός κράτους οι οποίοι ψηφίζονται και παράγονται από εκλεγμένα σώματα.

Η αδικία ως έλλειψη δικαιοσύνης και παραβίαση της ισότητας αποτελεί απειλή της πρώτης και αγανάκτηση της δεύτερης, καθώς βρίσκεται και αυτή στην προαίρεση ενός ατόμου. Η προαίρεση του ατόμου καθώς διαμορφώνεται από τα πρώτα χρόνια ζωής του μέσω των προτύπων και του ασυνείδητου θεωρείται ότι τα άτομα που παραβιάζουν θεμελιώδη δικαιώματα συχνά προέρχονται από περιβάλλοντα με έλλειψη συναισθηματικού δεσμού, αναγνώρισης, ασφάλειας και κατανόησης. Ο γονέας ως ηγέτης της διαμόρφωσης της προαίρεσης του παιδιού, το καθοδηγεί, το συμβουλεύει και το παρακινεί να ανακαλύψει τον εαυτό του. Ως φύλακας της ευδαιμονίας του παιδιού ο γονέας με πάθος, ήθος και λόγο αναπτύσσει την ενσυναίσθηση και την συναισθηματική του νοημοσύνη. Ως θεραπευτική διαδικασία σε περιπτώσεις συναισθηματικής και ψυχικής διαταραχής προτείνεται η ποίηση, η οποία ως το αρχαιότερο λογοτεχνικό είδος πριν ακόμη την ανακάλυψη της γραφής, βοηθά στην ανακάλυψη εαυτού, μέσω της απελευθερωτικής γραφής και στην ανάκληση και επεξεργασία αναμνήσεων, αλλά και στην έκφραση συναισθημάτων και στην αντιμετώπιση τραυματικών εμπειριών. Μέσω της ποίησης, ο άνθρωπος καλλιεργεί την ψυχολογική του σκέψη και ενισχύει την θετική του αυτοεκτίμηση. Εν κατακλείδι, παρατηρείται ότι σε περιπτώσεις κακουργημάτων με ανήλικους δράστες, οι οποίοι προέρχονται από περιβάλλοντα τα οποία ανέπτυξαν την προδιάθεσή τους στην παραβατική συμπεριφορά, κρίνεται προσοδοφόρα η διαδικασία της διαμεσολάβησης, με την θεραπευτική και ψυχολογική της χροιά, προς την διασφάλιση της δικαιοσύνης, καθώς *«Έν δε δικαιοσύνη συλλήβδην πᾶσ' ἄρετή ἔνι»*.

Έργα που αναφέρονται

- Aron, R. (1984). *Η εξέλιξη της Κοινωνιολογικής σκέψης* (Τόμ. Β'). (Μ. Λυκούδης, Μεταφρ.) Αθήνα: ΓΝΩΣΗ.
- Aron, R. (1984). *Η εξέλιξη της Κοινωνιολογικής σκέψης* (Τόμ. Α). (Μ. Λυκούδης, Μεταφρ.) Αθήνα: ΓΝΩΣΗ.
- Debuyst, C. (1999). *Ηθολογικό Πρότυπο και Εγκληματολογία*. (Η. Σ. Δασκαλάκη, Μεταφρ.) Αθήνα: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.
- Freud, S. (1977). *Ψυχολογία των μαζών και ανάλυση του Εγώ*. (Κ. Τρικεριώτη, Μεταφρ.) Αθήνα: ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ.
- Freud, S. (2014). *Ψυχολογία των μαζών και ανάλυση του εγώ*. (Β. Πατσογιάννης, Μεταφρ.) Αθήνα: ΠΛΕΘΡΟΝ.
- Hobbes, T. (1989). *Λεβιάθαν*. (Γ. Πασχαλίδης, & Α. Μεταξόπουλος, Μεταφρ.) Αθήνα: ΓΝΩΣΗ.
- Kahneman, D. (2014). *Σκέψη, αργή & γρήγορη*. (Β. Παπαδοπούλου, & Α. Μάμαλης, Μεταφρ.) Αθήνα: ΚΑΤΟΠΤΡΙΟ.
- Kant, I. (1984). *Τα θεμέλια της Μεταφυσικής των ηθών*. (Γ. Τζαβάρας, Μεταφρ.) Αθήνα: ΔΩΔΩΝΗ.
- Locke, J. (2010). *Δεύτερη Πραγματεία Περί Κυβερνήσεως*. (Π. Κιτρομηλίδης, Μεταφρ.) Αθήνα: ΠΟΛΙΣ.
- Locke, J. (χ.χ.). *Δοκίμιο για την ανθρώπινη νόηση*. (Κ. ΜΕΤΡΙΝΟΥ, Επιμ., & Γ. ΛΙΟΝΗ, Μεταφρ.) ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΔΗ.
- Miller, A. (2021). *Οι φυλακές της παιδικής μας ηλικίας*. (Ε. Αλεξοπούλου, & Ν. Λαζαρίδης, Μεταφρ.) Αθήνα: ΡΟΕΣ.
- Peck, S. (2020). *Ο δρόμος ο λιγότερο ταξιδεμένος*. (Σ. Ανδρεοπούλου, Μεταφρ.) Αθήνα: Πεδίο.
- Popper, K. (1980). *Η ανοιχτή κοινωνία και οι εχθροί της* (Τόμ. 1). (Ε. Παπαδάκη, Μεταφρ.) Αθήνα: ΔΩΔΩΝΗ.
- Popper, K. (1982). *Η ανοιχτή κοινωνία και οι εχθροί της*. (Ε. Παπαδάκη, Μεταφρ.) Αθήνα: ΔΩΔΩΝΗ.

- Smith, A. (2012). *Η Θεωρία των Ηθικών Συναισθημάτων*. (Δ. Δρόσος, Μεταφρ.) Αθήνα: ΠΑΠΑΖΗΣΗ.
- Αντιφών. (χ.χ.). *Λόγοι*. (Ν. Δενδρινού, Μεταφρ.) Αθήνα: ΔΑΙΔΑΛΟΣ.
- Αριστοτέλης. (2002). *Ρητορική* (Τόμ. Α). (Δ. Λυπουρλής, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Αριστοτέλης. (2004). *Ρητορική* (Τόμ. Β' - Γ'). (Δ. Λυπουρλής, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Αριστοτέλης. (2006). *Ηθικά Νικομάχεια* (Τόμ. Βιβλία Ε' - Κ'). (Δ. Λυπουρλής, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Αριστοτέλης. (2006). *Ηθικά Νικομάχεια* (Τόμ. Βιβλία Α' - Δ'). (Δ. Λυπουρλής, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Αριστοτέλης. (2008). *Ποιητική*. (Δ. Λυπουρλής, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Αριστοτέλης. (2012). *Ρητορική εις Αλέξανδρον και προς Θεμισώνα Προτρεπτικός*. (Σ. Τριαντάρη, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Αριστοτέλης. (2020). *Περί Ψυχής*. (Α. Ντότσικα, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Αρτινοπούλου, Β. (2010). *Επανορθωτική Δικαιοσύνη*. Αθήνα: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.
- Επίκτητος. (2019). *Εγχειρίδιον*. (Σ. Τριαντάρη, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Ηράκλειτος. (2019). *Άπαντα*. (Θ. Μαυρόπουλος, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Θαλής, Αναξίμανδρος, & Αναξίμενης. (2006). *Οι τρεις Μιλήσιοι*. (Θ. Μαυρόπουλος, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Θουκυδίδης. (2002). *Περικλέους Επιτάφιος*. (Ι. Μπάρμπας, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Κάκουρος, Ε., & Μανιαδάκη, Κ. (2006). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων*. Αθήνα: ΤΥΠΟΘΗΤΩ.
- Λέβιτ, Κ. (1987). *Από τον Χέγκελ στον Νίτσε* (Τόμ. Β'). (Γ. Αποστολοπούλου, Μεταφρ.) Αθήνα: ΓΝΩΣΗ.
- Παρμενίδης. (2003). *Περί Φύσιος*. (Γ. Καραγιάννης, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Πλάτων. (1999). *Γοργίας*. (Τ. Πεντζοπούλου, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Πλάτων. (2003). *Απολογία Σωκράτους - Κρίτων*. (Θ. Σαμαράς, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Πλάτων. (2004). *Συμπόσιον*. (Η. Σπυρόπουλος, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Πλάτων. (2009). *Πρωταγόρας*. (Η. Σπυρόπουλος, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΡΟΣ.
- Πλάτων. (χ.χ.). *Πολιτεία* (Τόμ. Α). (Ι. Γρυπάρης, Μεταφρ.) Αθήνα: ΔΑΙΔΑΛΟΣ.

- Προσωκρατικοί. (2000). *Άπαντα* (Τόμ. Δέκατος Ένατος). (Φ. Ο. Κάκτου, Μεταφρ.) Αθήνα: ΚΑΚΤΟΣ.
- Σκουλάς, Γ. (2011). *Εισαγωγή στην Πολιτική Φιλοσοφία και Θεωρία*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Τζήμας, Γ. (2018). *Ο ηθικός λόγος στη Ρητορική του Αριστοτέλη*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. ANT. ΣΤΑΜΟΥΛΗ.
- Τριαντάρη, Σ. (2005). *Ιστορία της Φιλοσοφίας* (Τόμ. Α). Θεσσαλονίκη: ANT. ΣΤΑΜΟΥΛΗ.
- Τριαντάρη, Σ. (2006). *Βασικές αρχές της Αριστοτελικής Λογικής*. Θεσσαλονίκη: ANT. ΣΤΑΜΟΥΛΗ.
- Τριαντάρη, Σ. (2012). *Η Φιλοσοφία του Πραγματισμού στην Εκπαίδευση*. (Η. Νικολαΐδου, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: ANT. ΣΤΑΜΟΥΛΗ.
- Τριαντάρη, Σ. (2016). *Η Ρητορική*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. ANT. ΣΤΑΜΟΥΛΗ.
- Τριαντάρη, Σ. (2018). *Από τη σύγκρουση στη Διαμεσολάβηση*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. ANT. ΣΤΑΜΟΥΛΗ.
- Τριαντάρη, Σ. (2020). *Ηγεσία*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ.
- Τριαντάρη, Σ. (2020). *Ηθική και Κοινωνική Φιλοσοφία της Επικοινωνίας*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ.
- Τσέργας, Ν. (2020). *Θεραπεία μέσω της ποίησης*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Λεονταρή, Α. (2000). Η θεωρία της προσκόλλησης και ο ρόλος της στη μελέτη της ανθρώπινης ανάπτυξης. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*, 7(1), 63-87.

Διαδικτυακές πηγές

https://www.youtube.com/watch?v=moFhGzE_xRI

https://en.wikipedia.org/wiki/Mary_Bell

<https://allthatsinteresting.com/mary-bell>

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7_%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CF%86%CE%AC%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%86%CE%BB%CE%B5%CE%BE_%CE%9C%CE%B5%CF%83%CF%87%CE%B9%CF%83%CE%B2%CE%AF%CE%BB%CE%B9

<https://www.tovima.gr/2011/03/14/society/ypothesi-aleks-katadikastike-o-pappoys-dyo-anilikwn/>

https://www.youtube.com/watch?v=Xdyr5Z_M7U8&t=390s

<https://www.youtube.com/watch?v=utTp7bvPfoS&t=717s>

<https://www.youtube.com/watch?v=M72ISII4yeg&t=152s>

https://en.wikipedia.org/wiki/Murder_of_James_Bulger

<https://allthatsinteresting.com/robert-thompson-and-jon-venables>

<https://www.birminghammail.co.uk/news/midlands-news/james-bulger-killer-venables-attacked-14274347>

<https://www.theguardian.com/uk-news/2018/jan/20/james-bulger-murder-25-years-on-mother-denise-fergus>

<https://www.mindful.org/jon-kabat-zinn-defining-mindfulness/>

<https://www.thessalonikiartsandculture.gr/life/autoveltiwsi/synaisthimatiki-noimosyni-apla-symperasmata-apo-ton-goleman/#:>

Παράρτημα²

Άρθρο 178

Σκοπός

Το Κεφάλαιο αυτό έχει σκοπό τη ρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, καθώς και την περαιτέρω εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/ ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 για θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις ως και σε υποθέσεις διασυννοριακών διαφορών.

Οι διατάξεις του παρόντος Κεφαλαίου δεν εφαρμόζονται στη δικαστική μεσολάβηση, όπως αυτή ρυθμίζεται στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Άρθρο 179

Ορισμοί

1. Ως ιδιωτική διαφορά καλείται η αμφισβήτηση για την ύπαρξη, την έκταση, το περιεχόμενο ή τα υποκείμενα ιδιωτικού δικαιώματος και ως ιδιωτικά δικαιώματα θεωρούνται όσα αναγνωρίζονται από το ιδιωτικό δίκαιο.

2. Ως διαμεσολάβηση νοείται μια διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας και με βασικά χαρακτηριστικά την εμπιστευτικότητα, την ιδιωτική αυτονομία, την ουδετερότητα και αμεροληψία του διαμεσολαβητή, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη επιχειρούν εκουσίως με καλόπιστη συμπεριφορά και συναλλακτική ευθύτητα να επιλύσουν με συμφωνία μία διαφορά τους με τη βοήθεια διαμεσολαβητή.

3. Ως διαμεσολαβητής νοείται τρίτο πρόσωπο σε σχέση με τους διαδίκους και τη διαφορά, που αναλαμβάνει να διαμεσολαβήσει με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, διευκολύνοντας τα συμμετέχοντα μέρη να βρουν μια κοινά αποδεκτή λύση της διαφοράς τους. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι νόμιμα διαπιστευμένος στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. Ως διασυννοριακή διαφορά νοείται εκείνη στην οποία τουλάχιστον ένα από τα μέρη κατοικεί μόνιμως ή διαμένει συνήθως σε κράτος-μέλος διαφορετικό από εκείνο οποιουδήποτε άλλου μέρους κατά την ημερομηνία στην οποία:

α) τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης, αφότου ανέκυψε η διαφορά,

β) έχει διαταχθεί η διαμεσολάβηση από δικαστήριο κράτους-μέλους,

γ) κατατίθεται ένδικο βοήθημα, για το παραδεκτό της συζήτησης του οποίου υφίσταται υποχρέωση διαμεσολάβησης δυνάμει του εθνικού δικαίου ή

² Όσα έπονται αντλήθηκαν αυτούσια από το βιβλίο «Από τη σύγκρουση στη Διαμεσολάβηση» με σκοπό την ολιστική προσέγγιση της εξωδικαστικής διαδικασίας της διαμεσολάβησης και την εκ βαθέων κατανόησή της.

δ) κληθούν τα μέρη από αρμόδιο δικαστήριο. Για τους σκοπούς του παρόντος Κεφαλαίου, ως διασυνοριακή διαφορά νοείται και εκείνη για την οποία αρχίζουν δικαστικές διαδικασίες ή διαιτησία ύστερα από διαμεσολάβηση μεταξύ των μερών σε κράτος-μέλος άλλο από εκείνο της μόνιμης κατοικίας ή συνήθους διαμονής των μερών, κατά την ημερομηνία που προβλέπεται στις περιπτώσεις α', β' ή γ' της παρούσας παραγράφου.

Άρθρο 180

Υπαγόμενες διαφορές

Στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, εκτός από τις διαφορές που αναφέρονται στο άρθρο 182 του παρόντος, μπορούν να υπαχθούν και οι αστικές και εμπορικές διαφορές ιδιωτικού δικαίου, υφιστάμενες ή μέλλουσες, μετά από έγγραφη συμφωνία των μερών, αν αυτά έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Η συμφωνία υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση πρέπει να περιληφθεί στα πρακτικά του δικαστηρίου στην περίπτωση της παραγράφου 2 του άρθρου 181 του παρόντος. Η συμφωνία των μερών για υπαγωγή της διαφοράς τους στη διαδικασία της διαμεσολάβησης πρέπει να περιγράφει το αντικείμενο αυτής και διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις.

Άρθρο 181

Προσφυγή στη διαμεσολάβηση

1. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση χωρεί:

α) αν τα μέρη συμφωνήσουν να προσφύγουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 179 και 180,

β) αν τα μέρη κληθούν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση και συναινούν σε αυτή, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου,

γ) αν η υπαγωγή συγκεκριμένης διαφοράς στη διαμεσολάβηση διαταχθεί από δικαστική αρχή άλλου κράτους-μέλους και η σχετική υπαγωγή δεν προσβάλλει τα χρηστά ήθη και την ελληνική δημόσια τάξη,

δ) αν η υπαγωγή της διαφοράς στη διαδικασία της διαμεσολάβησης επιβάλλεται από το νόμο.

2. Το Δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί ιδιωτική διαφορά που είναι δυνατόν να υπαχθεί στη διαδικασία της διαμεσολάβησης σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 180, μπορεί, σε κάθε στάση της δίκης, ανάλογα με την περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη, κατά την ελεύθερη κρίση του, όλες τις περιστάσεις της κρινόμενης υπόθεσης, να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης για να επιλύσουν τη διαφορά. Εφόσον τα μέρη συμφωνούν, η σχετική έγγραφη συμφωνία συμπεριλαμβάνεται στα πρακτικά του Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή το Δικαστήριο αναβάλλει υποχρεωτικά τη συζήτηση της υπόθεσης σε

δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου, μη συνυπολογιζόμενου του χρονικού διαστήματος των δικαστικών διακοπών. Εφόσον τα διάδικα μέρη ή ένα εξ αυτών παρίστανται ενώπιον του Δικαστηρίου διά πληρεξουσίου δικηγόρου, η πληρεξουσιότητα αυτή καλύπτει και τη συμφωνία περί υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση.

3. Η υπαγωγή μιας διαφοράς ιδιωτικού δικαίου στη διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν αποκλείει τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για αυτήν, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

4. Ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών, στα πλαίσια της άσκησης των καθηκόντων του σύμφωνα με την περίπτωση α' της παρ. 4 του άρθρου 25 του ν. 1756/1988 (Α' 35), δικαιούται να συστήνει σε όσους φιλονικούν, να προσπαθήσουν να επιλύσουν τη διαφορά τους διά του θεσμού της διαμεσολάβησης, όπου αυτό είναι δυνατόν.

Άρθρο 182

Υποχρεωτικότητα

Η υποχρεωτική υπαγωγή ιδιωτικών διαφορών στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, καθώς και η υποχρέωση ενημέρωσης από τον πληρεξούσιο δικηγόρο για αυτές, ρυθμίζεται ως εξής:

1. Διαφορές που υπάγονται υποχρεωτικά στη διαδικασία διαμεσολάβησης.

Επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης του ενδίκου βοηθήματος, οι παρακάτω ιδιωτικές διαφορές υπάγονται στη διαδικασία της διαμεσολάβησης:

α) Οι διαφορές ανάμεσα στους ιδιοκτήτες ορόφων ή διαμερισμάτων από τη σχέση οροφοκτησίας, οι διαφορές από τη λειτουργία απλής και σύνθετης κάθετης ιδιοκτησίας, οι διαφορές αφενός ανάμεσα στους διαχειριστές ιδιοκτησίας κατ' ορόφους και κάθετης ιδιοκτησίας και αφετέρου στους ιδιοκτήτες ορόφων, διαμερισμάτων και κάθετων ιδιοκτησιών, καθώς επίσης και διαφορές που εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο των άρθρων 1003 έως 1031 του ΑΚ.

β) Οι διαφορές που αφορούν απαιτήσεις αποζημίωσης οποιασδήποτε μορφής για ζημιές από αυτοκίνητο, ανάμεσα στους δικαιούχους ή τους διαδόχους τους και εκείνους που έχουν υποχρέωση για αποζημίωση ή τους διαδόχους τους, όπως και απαιτήσεις από σύμβαση ασφάλισης αυτοκινήτου, ανάμεσα στις ασφαλιστικές εταιρείες και τους ασφαλισμένους ή τους διαδόχους τους, εκτός αν από το ζημιογόνο συμβάν επήλθε θάνατος ή σωματική βλάβη.

γ) Οι διαφορές από αμοιβές του άρθρου 622Α του ΚΠολΔ.

δ) Οι οικογενειακές διαφορές, εκτός από αυτές της παραγράφου 1 περιπτώσεις α', β' και γ' και της παραγράφου 2 του άρθρου 592 ΚΠολΔ.

ε) Οι διαφορές που αφορούν σε απαιτήσεις αποζημίωσης ασθενών ή των οικείων τους σε βάρος ιατρών, οι οποίες ανακύπτουν κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας των τελευταίων.

στ) Οι διαφορές που δημιουργούνται από την προσβολή εμπορικών σημάτων, διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, βιομηχανικών σχεδίων ή υποδειγμάτων.

ζ) Οι διαφορές από χρηματιστηριακές συμβάσεις.

2.Α. Εξαιρούνται από την υποχρεωτική υπαγωγή σε διαμεσολάβηση της αμέσως προηγούμενης παραγράφου 1Α:

α) η κύρια παρέμβαση που ασκείται σε συνάφεια με το αντικείμενο των διαφορών αυτών,

β) οι διαφορές στις οποίες διάδικο μέρος είναι το Δημόσιο ή Ο.Τ.Α. ή Ν.Π.Δ.Δ.,

γ) οι διάδικοι που δικαιούνται νομικής βοήθειας κατά το ν. 3226/2004, όπως ισχύει, ή στους οποίους παρέχεται το ευεργέτημα της πενίας κατά τα άρθρα 194 και 195 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας,

δ) οι δίκες οι σχετικές με την εκτέλεση,

ε) η ανακοπή των άρθρων 632 και 633 παρ. 2 ΚΠολΔ,

στ) κάθε άλλη περίπτωση στην οποία δεν προβλέπεται αναστολή εκτέλεσης κατά τις κείμενες διατάξεις του νόμου,

ζ) οι διαφορές του ν. 3869/2010,

η) οι διαταγές πληρωμής,

Β. Δικαιώματα ή αξιώσεις των μερών της εν γένει διαφοράς, που δεν περιλαμβάνονται στις προαναφερόμενες περιπτώσεις, δεν υπάγονται στην, επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης του ενδίκου βοηθήματος, διαδικασία της διαμεσολάβησης.

Άμα το ανεπιτυχές πέρας της διαδικασίας διαμεσολάβησης και της σύνταξης του σχετικού πρακτικού, κάθε μέρος της διαφοράς προσκομίζει αυτό στο δικαστήριο, επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης. Το ίδιο δικαίωμα έχει κάθε μέρος της διαφοράς για κάθε κεφάλαιο των απαιτήσεών του το οποίο δεν συζητήθηκε στη διαδικασία της διαμεσολάβησης από υπαιτιότητα του άλλου μέρους, καίτοι αυτό υπαγόταν υποχρεωτικά στη διαδικασία της διαμεσολάβησης ανεξαρτήτως του αποτελέσματος αυτής. Αν το ένα μέρος της διαφοράς δεν προσέρχεται στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, παρότι έχει κληθεί προς τούτο με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή τηλεομοιοτυπία (φαξ) ή συστημένη επιστολή, ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό και το άλλο μέρος προσκομίζει αυτό στο Δικαστήριο κατά τη συζήτηση της αγωγής ή άλλου ένδικου βοηθήματος. Στην τελευταία περίπτωση, με την απόφαση του Δικαστηρίου που επιλαμβάνεται της διαφοράς, δύναται να επιβληθεί στο διάδικο μέρος που δεν προσήλθε στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, αν και κλήθηκε προς τούτο, όπως ανωτέρω, χρηματική ποινή, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από εκατόν είκοσι (120) ευρώ και μεγαλύτερη από τριακόσια (300) ευρώ, συνεκτιμωμένης της εν γένει συμπεριφοράς του στη μη προσέλευση στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και επιπλέον χρηματική ποινή μέχρι ποσοστού 0,2% επί του αντικειμένου της διαφοράς

ανάλογα με την έκταση της ήττας αυτού. Οι χρηματικές ποινές του προηγούμενου εδαφίου περιέρχονται στο ΓΑ.Χ.ΔΙ.Κ. στο οποίο κοινοποιείται με επιμέλεια του γραμματέα του Δικαστηρίου αντίγραφο της απόφασης. Γ. Για τη διαδικασία προσφυγής στη διαμεσολάβηση εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις της παραγράφου 4 του παρόντος άρθρου.

3. Υποχρέωση ενημέρωσης από τον δικηγόρο.

Πριν από την προσφυγή στο δικαστήριο, ο πληρεξούσιος δικηγόρος οφείλει να ενημερώσει τον εντολέα του εγγράφως, για τη δυνατότητα απόπειρας διαμεσολαβητικής διευθέτησης της διαφοράς, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις προσφυγής σε διαμεσολάβηση, καθώς και για την τυχόν υποχρεωτική υπαγωγή της διαφοράς ή μέρους αυτής στη διαδικασία της διαμεσολάβησης επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης του ενδίκου βοηθήματος. Το ενημερωτικό έγγραφο, το οποίο συντάσσεται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης μετά την σύσταση και έναρξη λειτουργίας της, συμπληρώνεται και υπογράφεται από τον εντολέα και τον πληρεξούσιο δικηγόρο του και κατατίθεται με το εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής ή άλλου ένδικου βοηθήματος επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησής του.

4. Διαδικασία Προσφυγής στη Διαμεσολάβηση.

A. Για τις διαφορές της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, ο δικηγόρος του αιτούμενου δικαστική προστασία υποχρεούται, ανεξάρτητα από την αξία του ένδικου αντικειμένου, να υποβάλλει σε διαμεσολαβητή από τη λίστα διαπιστευμένων διαμεσολαβητών του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αίτημα προσφυγής στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, παραδίδοντάς του συμπληρωμένο ενημερωτικό έντυπο, το οποίο συντάσσεται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης μετά τη σύσταση και έναρξη λειτουργίας της. Ο διαμεσολαβητής γνωστοποιεί στο άλλο ή στα άλλα μέρη το κατά τα ανωτέρω αίτημα προσφυγής στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και συνεννοείται με αυτά για την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της συνεδρίας διαμεσολάβησης. Η γνωστοποίηση μπορεί να γίνει εγγράφως με συστημένη επιστολή ή ηλεκτρονικά ή με κάθε άλλο νόμιμο τρόπο, αρκεί να αποδεικνύεται το περιεχόμενό της και η ημερομηνία της. Η συνεδρία λαμβάνει χώρα το αργότερο εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την επομένη της γνωστοποίησης της αίτησης του προσφεύγοντος στο άλλο ή τα άλλα μέρη, ενώ η διαμεσολάβηση θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί εντός των επομένων τριάντα (30) ημερών, που εκκινούν από την επομένη της λήξης της ανωτέρω προθεσμίας. Τα μέρη δύναται να συμφωνούν παράταση της προθεσμίας των τριάντα (30) ημερών για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τις τριάντα (30) ημέρες. Το χρονικό διάστημα από 1 έως 31 Αυγούστου δεν υπολογίζεται στις παραπάνω προθεσμίες. Τα μέρη παρίστανται υποχρεωτικά, μετά των πληρεξούσιων δικηγόρων τους πλην των περιπτώσεων των καταναλωτικών διαφορών και μικροδιαφορών.

B. Αν δεν είναι δυνατή η φυσική παρουσία αμφοτέρων των μερών και του διαμεσολαβητή στον ίδιο τόπο και χρόνο, η συνεδρία της διαμεσολάβησης μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη διαδικασία της τηλεδιάσκεψης μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή

ή άλλου συστήματος τηλεδιάσκεψης, στο οποίο έχει πρόσβαση το άλλο ή τα άλλα μέρη της διαφοράς. Η διαδικασία τηλεδιάσκεψης μπορεί να πραγματοποιείται και μέσω γραφείου άλλου διαπιστευμένου διαμεσολαβητή που εδρεύει στον τόπο της κατοικίας, εγκατάστασης ή έδρας του άλλου ή των άλλων μερών της διαφοράς. Η διαδικασία της τηλεδιάσκεψης μπορεί να πραγματοποιηθεί και μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, η οποία εγκρίνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Ανάπτυξης, Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ρυθμίζει κάθε αναγκαία τεχνική, διοικητική ή άλλη λεπτομέρεια. Γ. Αν κατά την αρχική συνεδρία της διαμεσολάβησης τα μέρη της διαφοράς δεν συμφωνήσουν να προχωρήσουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης, τότε θεωρείται ότι έχει πληρωθεί η υποχρέωση του παρόντος άρθρου και συντάσσεται πρακτικό.

5. Η υποχρεωτική υπαγωγή στη διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν εφαρμόζεται όταν η πρόσκληση για προσφυγή σε αυτή περιλαμβάνει πρόσωπο ή πρόσωπα αγνώστου διαμονής.

6. Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν μπορεί να υπερβαίνει συνολικά τις είκοσι τέσσερις (24) ώρες, εκτός εάν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά.

7. Αν συναφθεί συμφωνία υπαγωγής στη διαμεσολάβηση, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου, ακολουθείται η διαδικασία της παραγράφου 3 του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 183

Διαδικασία διαμεσολάβησης

1. Στη διαδικασία διαμεσολάβησης τα μέρη παρίστανται μετά του πληρεξουσίου δικηγόρου τους.

2. Ο διαμεσολαβητής ορίζεται από τα μέρη ή από τρίτο πρόσωπο της κοινής τους επιλογής. Ο διαμεσολαβητής είναι ένας (1), εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν εγγράφως ότι οι διαμεσολαβητές θα είναι περισσότεροι. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία ως προς το πρόσωπο του διαμεσολαβητή και τον τόπο διεξαγωγής της διαμεσολάβησης αυτοί ορίζονται, κατά αποκλειστικότητα μετά από αίτηση οποιουδήποτε από τα μέρη, από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης του άρθρου 186, με αιτιολογημένη απόφασή της. Η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης λαμβάνει υπόψη της το είδος της διαφοράς που άγεται προς διαμεσολάβηση, τις διατάξεις του ΚΠολΔ για την κατά τόπο αρμοδιότητα, τις ειδικές δεξιότητες του διαμεσολαβητή, όπως αυτές περιγράφονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 203 και τον αριθμό των διαμεσολαβήσεων που έχει διεξάγει, όπως αυτός προκύπτει σύμφωνα με το άρθρο 197.

3. Ο χρόνος, τόπος και λοιπές διαδικαστικές λεπτομέρειες της διεξαγωγής της διαμεσολάβησης καθορίζονται από το διαμεσολαβητή σε συμφωνία με τα μέρη. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία των μερών για τα παραπάνω, ο διαμεσολαβητής δύναται να διεξάγει τη διαμεσολάβηση με τον τρόπο που κρίνει προσφορότερο, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της διαφοράς.

4. Η διαδικασία της διαμεσολάβησης έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα και δεν τηρούνται πρακτικά εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά. Ο διαμεσολαβητής μπορεί, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, να επικοινωνεί και να συναντά καθένα από τα μέρη είτε χωριστά είτε από κοινού. Πληροφορίες που αντλεί ο διαμεσολαβητής κατά τις χωριστές επικοινωνίες του με το ένα μέρος δεν κοινολογούνται στο άλλο μέρος χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του άλλου μέρους. Οι ενέργειες του διαμεσολαβητή και των μερών για την επίτευξη συμβιβαστικής επίλυσης της μεταξύ τους διαφοράς διέπονται από τις αρχές της καλής πίστης και ειλικρίνειας και της διαρκούς αμεροληψίας του διαμεσολαβητή έναντι αυτών. Τα μέρη μπορούν, σε κάθε περίπτωση, να συμφωνήσουν ως διαδικασία διαμεσολάβησης τη διαδικασία και τους ειδικότερους κανόνες που προβλέπουν κέντρα και οργανισμοί διαμεσολάβησης.

5. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας όλοι οι συμμετέχοντες συμφωνούν εγγράφως περί του εμπιστευτικού ή μη χαρακτήρα της διαδικασίας. Η συμφωνία αυτή διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Τα μέρη δύνανται να συμφωνήσουν ότι θα τηρήσουν εμπιστευτικό και το περιεχόμενο της συμφωνίας, στην οποία ενδέχεται να καταλήξουν από τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, εκτός αν η κοινολόγηση του περιεχομένου της είναι απαραίτητη για την εκτέλεσή της ή αυτό επιβάλλεται για λόγους δημόσιας τάξης.

6. Οι διαμεσολαβητές, τα μέρη, οι πληρεξούσιοι αυτών και όσοι συμμετείχαν με οποιονδήποτε τρόπο στη διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν εξετάζονται ως μάρτυρες ενώπιον των Δικαστηρίων ή σε διαιτητικές διαδικασίες, εκτός αν αυτό επιβάλλεται για λόγους δημόσιας τάξης, για την προστασία της ανηλικότητας ή της σωματικής ακεραιότητας και ψυχικής υγείας φυσικού προσώπου.

7. Με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων των ποινικών Δικαστηρίων, των Ανακριτών και των Εισαγγελέων, καθώς και της αντίθετης και ρητής συμφωνίας των μερών, οι συζητήσεις και οι προτάσεις που εκφράστηκαν από τα μέρη κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, οι απόψεις του διαμεσολαβητή προς τα μέρη για την επίτευξη συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς, η εκφρασθείσα βούληση των μερών, καθώς και όποιες δηλώσεις των μερών στο πλαίσιο της διαδικασίας διαμεσολάβησης, δεν μπορούν να αποτελέσουν αποδεικτικά μέσα ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου ή διαιτητικού δικαστηρίου σε περίπτωση αποτυχίας της διαδικασίας διαμεσολάβησης. Η παραπάνω απαγόρευση δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου.

8. Ο διαμεσολαβητής δεν υποχρεούται να αποδεχθεί το διορισμό του και κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ευθύνεται μόνο για δόλο ή βαρεία αμέλεια, ανεξαρτήτως της τυχόν πειθαρχικής ή ποινικής ευθύνης του.

Άρθρο 184

Εκτελεστότητα των συμφωνιών που προκύπτουν από τη διαμεσολάβηση

1. Ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό διαμεσολάβησης που πρέπει να περιέχει:

α) το ονοματεπώνυμο, τον αριθμό φορολογικού μητρώου και τον αριθμό μητρώου κοινωνικής ασφάλισης του διαμεσολαβητή,

β) τον τόπο και το χρόνο της διαμεσολάβησης,

γ) τα πλήρη στοιχεία των μερών που προσέφυγαν στη διαμεσολάβηση και τα ονόματα των πληρεξουσίων δικηγόρων τους,

δ) τη συμφωνία με την οποία τα μέρη προσέφυγαν στη διαμεσολάβηση,

ε) τα πλήρη στοιχεία τυχόν άλλων προσώπων που μετείχαν με οποιονδήποτε τρόπο στη διαδικασία της διαμεσολάβησης,

στ) τη συμφωνία στην οποία κατέληξαν τα μέρη κατά τη διαμεσολάβηση ή τη διαπίστωση της αποτυχίας της διαμεσολάβησης.

2. Μετά το πέρας της διαδικασίας διαμεσολάβησης, το πρακτικό υπογράφεται από τον διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους και κάθε μέρος δικαιούται να παραλάβει από ένα ισόκυρο πρακτικό, το οποίο και δύναται να καταθέσει οποτεδήποτε στη γραμματεία του Μονομελούς Πρωτοδικείου του τόπου που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση της υπόθεσης για την οποία έλαβε χώρα η διαμεσολάβηση. Κατά την κατάθεση υποβάλλεται παράβολο ποσού πενήντα (50) ευρώ, το ύψος του οποίου μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η δαπάνη για το παράβολο βαρύνει τον καταθέτη, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά.

3. Σε περίπτωση αποτυχίας της διαμεσολάβησης, το πρακτικό μπορεί να υπογράφεται μόνο από το διαμεσολαβητή, ο οποίος οφείλει να μνημονεύσει ότι τα μέρη δεν κατέληξαν σε συμφωνία.

4. Από την κατάθεση στη γραμματεία του Μονομελούς Πρωτοδικείου, το πρακτικό διαμεσολάβησης, εφόσον περιέχει συμφωνία των μερών για ύπαρξη αξίωσης που μπορεί να εκτελεστεί αναγκαστικά, αποτελεί τίτλο εκτελεστό σύμφωνα με την περίπτωση γ' της παρ. 2 του άρθρου 904 του ΚΠολΔ. Το απόγραφο για την εκτέλεση εκδίδεται, σύμφωνα με τα άρθρα 915 έως 918 του ΚΠολΔ, από τον Δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου, στη γραμματεία του οποίου κατετέθη το πρακτικό διαμεσολάβησης, χωρίς να επιβάλλονται άλλα έξοδα υπέρ του Δημοσίου στον επισπεύδοντα διάδικο.

5. Αν η συμφωνία που περιέχεται στο πρακτικό διαμεσολάβησης περιλαμβάνει και διατάξεις που αφορούν δικαιοπραξίες οι οποίες υπόκεινται εκ του νόμου σε συμβολαιογραφικό τύπο, οι διατάξεις αυτές πρέπει να περιβληθούν το συμβολαιογραφικό τύπο. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις που διέπουν τη σύνταξη τέτοιων συμβολαιογραφικών εγγράφων και τη μεταγραφή τους.

Άρθρο 185

Αποτελέσματα της διαμεσολάβησης στην παραγραφή και τις αποσβεστικές προθεσμίες

Η γνωστοποίηση του αιτήματος του προσφεύγοντος στο άλλο ή τα άλλα μέρη, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 182 παράγραφος 4Α του παρόντος, αναστέλλει την παραγραφή και την αποσβεστική προθεσμία άσκησης των αξιώσεων και δικαιωμάτων, εφόσον αυτές έχουν αρχίσει σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου, καθώς και τις δικονομικές προθεσμίες, καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας της διαμεσολάβησης. Με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 261, 262 και 263 του ΑΚ, η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία που ανεστάλησαν, αρχίζουν και πάλι έξι (6) μήνες μετά τη σύνταξη του πρακτικού αποτυχίας της διαμεσολάβησης ή από την επίδοση δήλωσης αποχώρησης από τη διαμεσολάβηση από το ένα μέρος στο άλλο και τον διαμεσολαβητή ή από την με οποιοδήποτε τρόπο ολοκλήρωση ή κατάργηση της διαμεσολάβησης. Αν η συμφωνία που περιέχεται στο πρακτικό διαμεσολάβησης περιλαμβάνει αιρέσεις ή προθεσμίες (άρθρα 201, 202, 210 ΑΚ) ή οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισχύος της, η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία που ανεστάλησαν, εκκινούν και πάλι τρεις (3) μήνες μετά την πλήρωση της αιρέσεως ή την παρέλευση της προθεσμίας ή της προϋπόθεσης.

Άρθρο 186

Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης

1. Η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης αποτελείται από τα παρακάτω μέλη, που ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ως εξής:

α) Πέντε δικαστικούς ή εισαγγελικούς λειτουργούς της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης, εκ των οποίων ένας με βαθμό Αρεοπαγίτη ή Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και οι λοιποί με βαθμό τουλάχιστον Προέδρου Πρωτοδικών ή Εισαγγελέα Πρωτοδικών με εμπειρία ή εξειδίκευση στη διαμεσολάβηση, μετά από γνώμη του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου.

β) Δύο καθηγητές, εν ενεργεία ή ομότιμους, ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, με εμπειρία στη διαμεσολάβηση, προερχόμενους από περισσότερα του ενός εκπαιδευτικά ιδρύματα, τουλάχιστον δε ένας από Νομική Σχολή.

γ) Δύο εκπροσώπους της ολομέλειας των δικηγορικών συλλόγων της χώρας, μετά από σύμφωνη γνώμη της εν λόγω ολομέλειας.

δ) Τρεις εκπροσώπους του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από τους υπηρετούντες στην Κεντρική Υπηρεσία ή στο πολιτικό γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως ειδικό επιστημονικό προσωπικό ή ως ειδικοί συνεργάτες.

ε) Έναν διαμεσολαβητή εκπρόσωπο επαγγελματιών φορέων της χώρας, μετά από πρόσκληση ενδιαφέροντος που αναρτάται στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

στ) Δύο διαμεσολαβητές, μετά από πρόσκληση ενδιαφέροντος που αναρτάται στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

2. Πρόεδρος της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης ορίζεται ο αρχαιότερος από τους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς.

3. Για κάθε τακτικό μέλος της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης ορίζεται και ένα αναπληρωματικό με την ίδια διαδικασία.

4. Τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης, καθώς και τρίτα πρόσωπα που διορίζονται ως μέλη στην Επιτροπή του άρθρου 187 παράγραφος 3 περίπτωση δ', απαγορεύεται να διατηρούν ή να διατηρούσαν, τουλάχιστον τους τελευταίους δώδεκα (12) μήνες, οποιαδήποτε σχέση συνεργασίας με φορείς εκπαίδευσης του παρόντος νόμου ή να συνάπτουν με αυτούς οποιαδήποτε συνεργασία έξι (6) μήνες μετά την αποχώρησή τους από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης.

5. Η θητεία του Προέδρου και των μελών είναι τριετής και μπορεί να ανανεώνεται άπαξ. Ο Πρόεδρος και τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης δεν αντικαθίστανται αν απολέσουν την ιδιότητα με την οποία διορίστηκαν σε αυτήν.

6. Χρέη Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης εκτελεί ένας ή περισσότεροι υπάλληλοι της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή των Δικαστηρίων ή άλλης Δημόσιας Υπηρεσίας ή ΝΠΔΔ, οι οποίοι διατίθενται με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση από την Υπηρεσία τους στην Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης. Για τη διάθεση εκδίδεται Υπουργική Απόφαση κατά παρέκκλιση κάθε άλλης διάταξης περί απόσπασης ή διάθεσης και με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης.

Άρθρο 187

Αρμοδιότητες Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης

1. Η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης είναι αρμόδια να επιλαμβάνεται κάθε ζητήματος που αφορά την εφαρμογή του θεσμού της διαμεσολάβησης, ακόμη και αν αυτό δεν αναφέρεται ρητά στον παρόντα νόμο.

2. Η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης δύναται να συστήνει, κατά την κρίση της, υποεπιτροπές για την ταχεία επίλυση ζητημάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή του παρόντος νόμου. Οι ανωτέρω υποεπιτροπές απαρτίζονται από μέλη της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης, εκτός αν στον παρόντα νόμο ορίζεται διαφορετικά, χωρίς να υφίσταται ο περιορισμός συμμετοχής κάποιου μέλους σε παραπάνω από μία υποεπιτροπή. Οι υποεπιτροπές αυτές εξουσιοδοτούνται ρητά από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης για την οριστική διευθέτηση των ζητημάτων που επιλαμβάνονται, εκτός αν ειδικότερα ορίζεται στον παρόντα νόμο ότι αρμόδια είναι η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης σε ολομέλεια.

3. Σε κάθε περίπτωση, η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης συγκροτεί υποχρεωτικά τέσσερις (4) βασικές υποεπιτροπές, η θητεία των οποίων είναι διετής, εκτός αν άλλως ορίζεται ειδικότερα, με τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

α) «Επιτροπή Μητρώου Διαμεσολαβητών», η οποία είναι αρμόδια για την τήρηση του Μητρώου των Διαμεσολαβητών, για κάθε σχετικό ζήτημα ή έκδοση πράξης που αφορά το τηρούμενο Μητρώο και για τη συγκέντρωση των ετήσιων Εκθέσεων Πεπραγμένων, σύμφωνα με το άρθρο 192.

β) «Επιτροπή Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου», η οποία είναι αρμόδια για τη συμμόρφωση των διαμεσολαβητών με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον παρόντα νόμο και για την εφαρμογή του Πειθαρχικού Δικαίου και την επιβολή πειθαρχικών ποινών. Η σύνθεση της υποεπιτροπής αυτής γίνεται σύμφωνα με την παράγραφο Ε.1. του άρθρου 193.

γ) «Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Εκπαίδευσης», η οποία είναι αρμόδια για κάθε ζήτημα που αφορά τους Φορείς Κατάρτισης Διαμεσολαβητών.

δ) «Επιτροπή Εξετάσεων», η οποία είναι αρμόδια και έχει την ευθύνη για τη διεξαγωγή των γραπτών και προφορικών εξετάσεων και τη βαθμολόγηση των εξεταζόμενων προς τον σκοπό της διαπίστευσης των υποψήφιων διαμεσολαβητών. Η Επιτροπή Εξετάσεων απαρτίζεται από τρία (3) μέλη, τα οποία προέρχονται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, με ισάριθμους αναπληρωτές, από τα οποία ένα, τουλάχιστον, είναι δικαστικός λειτουργός που προεδρεύει της επιτροπής. Η Επιτροπή Εξετάσεων δύναται, ανάλογα με τον εκάστοτε συνολικό αριθμό των εξεταζόμενων, να ορίζει δύο (2) επιπλέον μέλη, χωρίς αναπληρωτές, τα οποία πρέπει να έχουν την ιδιότητα του διαπιστευμένου διαμεσολαβητή.

4. Η διαδικασία συμμετοχής των μελών και των νόμιμων αναπληρωτών τους στις παραπάνω υποεπιτροπές και ο αριθμός των μελών που τις απαρτίζουν καθορίζεται ελεύθερα από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, εκτός αν άλλως καθορίζεται ειδικότερα. Για τη συμμετοχή των ανωτέρω μελών στις υποεπιτροπές λαμβάνονται υπόψη, μεταξύ άλλων, ζητήματα που άπτονται της σύγκρουσης συμφερόντων και αρμοδιοτήτων των μελών αυτών με άλλες ισχύουσες διατάξεις και κανονισμούς του κύριου επαγγέλματός τους.

5. Όπου στον παρόντα νόμο αναφέρεται η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, ενώ έχει συσταθεί ειδικότερη υποεπιτροπή και έχει εξουσιοδοτηθεί από την πρώτη για τη διευθέτηση ζητημάτων του παρόντος νόμου, αρμόδια κρίνεται η υποεπιτροπή, εκτός αν λόγω ειδικότερης περίπτωσης αρμόδια κρίνεται η πρώτη σε ολομέλεια.

Άρθρο 188

Προσόντα διαμεσολαβητών

1. Οι διαμεσολαβητές πρέπει να είναι:

α) απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή κάτοχοι ισοδύναμου πτυχίου της αλλοδαπής,

β) εκπαιδευμένοι από Φορέα εκπαίδευσης διαμεσολαβητών αναγνωρισμένο από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης ή κάτοχοι τίτλου διαπίστευσης από άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

γ) διαπιστευμένοι από αυτήν και εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Διαμεσολαβητών που τηρείται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αν απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή κάτοχος ισοδύναμου πτυχίου της αλλοδαπής είναι και κάτοχος μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου ΑΕΙ ή ισοδύναμου τίτλου της αλλοδαπής με αντικείμενο την διαμεσολάβηση, δεν απαιτείται, προκειμένου να διαπιστευθεί, περαιτέρω εκπαίδευσή του από Φορέα εκπαίδευσης διαμεσολαβητών, ούτε συμμετοχή του στις εξετάσεις. Αποκλείονται της άσκησης του επαγγέλματος του διαμεσολαβητή όσοι έχουν διατελέσει δικαστικοί λειτουργοί.

2. Ο διαμεσολαβητής αναλαμβάνει καθήκοντα μόνο εφόσον κατά την κρίση του, μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης διαμεσολάβησης σύμφωνα με την κατάλληλη επαγγελματική κατάρτιση, την πρακτική εξάσκηση και τις δεξιότητες που κατέχει.

3. Ο διαμεσολαβητής διεξάγει τη διαμεσολάβηση τηρώντας τον κώδικα δεοντολογίας.

4. Ο διαμεσολαβητής δύναται να προβάλλει τις υπηρεσίες που προσφέρει, υπό τον όρο ότι ενεργεί κατά τρόπο επαγγελματικό, ειλικρινή και αξιοπρεπή.

Άρθρο 189

Αμεροληψία – Ουδέτερότητα

1. Ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να ενεργεί έναντι των μερών κατά τρόπο απαλλαγμένο από προσωπικές προτιμήσεις, πεποιθήσεις και προκαταλήψεις και να μεριμνά για την ισότιμη συμμετοχή και διευκόλυνση όλων των μερών στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης. Ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να μην αναλαμβάνει τη διενέργεια διαμεσολάβησης και, εάν έχει ήδη αναλάβει, να μην την συνεχίσει, προτού γνωστοποιήσει στα μέρη περιστάσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν ή να δώσουν την εντύπωση ότι επηρεάζουν την αμεροληψία του. Σε τέτοια περίπτωση ο διαμεσολαβητής επιτρέπεται να αναλάβει καθήκοντα διαμεσολάβησης ή να εξακολουθεί να τα ασκεί μόνο με τη ρητή συγκατάθεση των μερών και εφόσον είναι βέβαιος ότι είναι σε θέση να διεξαγάγει τη διαμεσολάβηση με πλήρη αμεροληψία.

2. Ο διαμεσολαβητής είναι υποχρεωμένος να παραμένει ουδέτερος ως προς το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης και δεν επιτρέπεται να κατευθύνει τα μέρη και να τους επιβάλλει τη λύση που ο ίδιος προκρίνει. Δύναται να διατυπώνει την προσωπική του άποψη, η οποία δεν είναι δεσμευτική, μόνο εφόσον όλα τα μέρη το επιθυμούν.

Άρθρο 190

Ανεξαρτησία – Σύγκρουση συμφερόντων

1. Ο διαμεσολαβητής δεν επιτρέπεται να αναλαμβάνει τη διενέργεια διαμεσολάβησης και, εάν την έχει ήδη αναλάβει δεν επιτρέπεται να τη συνεχίσει, προτού γνωστοποιήσεις τυχόν περιστάσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν ή να δώσουν την εντύπωση ότι επηρεάζουν την ανεξαρτησία του.

2. Ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να μην αναλαμβάνει καθήκοντα και, εάν έχει ήδη αναλάβει, να μην εξακολουθήσει να τα ασκεί, σε περίπτωση σύγκρουσης των συμφερόντων του με τη διαμεσολάβηση.

Σύγκρουση συμφερόντων υπάρχει, ιδίως, στις περιπτώσεις:

α) προσωπικής ή επαγγελματικής σχέσης του διαμεσολαβητή με ένα από τα μέρη ή τους δικηγόρους τους ή λήψης αμοιβής στο παρελθόν για παροχή υπηρεσιών σε οποιοδήποτε από τα μέρη,

β) οποιουδήποτε οικονομικού ή άλλου συμφέροντος, άμεσου ή έμμεσου, από την έκβαση της διαμεσολάβησης,

γ) ανάμιξης του διαμεσολαβητή, κατά οποιοδήποτε τρόπο, στο αντικείμενο της διαφοράς,

δ) ενέργειας, κατά το παρελθόν, του ίδιου του διαμεσολαβητή ή συνεργάτη του ή άλλου στελέχους της εταιρίας για την οποία εργάζεται, για κάποιο από τα μέρη, με ιδιότητα άλλη πλην του διαμεσολαβητή,

ε) οποιασδήποτε μορφής επαγγελματικής συνεργασίας του διαμεσολαβητή με φυσικά ή νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται στην παροχή συμβουλών σε ένα από τα συμμετέχοντα μέρη για θέματα που αφορούν το αντικείμενο της διαμεσολάβησης.

3. Ο διαμεσολαβητής υποχρεούται πριν από την ανάληψη των καθηκόντων του να γνωστοποιήσει στα μέρη εάν συντρέχει περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων. Την ίδια υποχρέωση έχει και εάν αναφανεί τέτοια περίπτωση μετά την ανάληψη των καθηκόντων του και κατά τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης.

4. Σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων ο διαμεσολαβητής επιτρέπεται κατ' εξαίρεση να αναλάβει καθήκοντα και, εάν τα έχει ήδη αναλάβει να εξακολουθήσει να τα ασκεί, μόνο με τη ρητή συγκατάθεση των μερών και εφόσον είναι βέβαιος ότι είναι σε θέση να διεξαγάγει τη διαμεσολάβηση με τρόπο που να μην υπονομεύει την ακεραιότητα της διαδικασίας.

5. Μετά την περάτωση της διαμεσολάβησης και ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της, δεν επιτρέπεται στο διαμεσολαβητή να επιληφθεί υπό άλλη επαγγελματική ιδιότητα για τη συγκεκριμένη υπόθεση, στην οποία άσκησε καθήκοντα διαμεσολαβητή, μεταξύ των ίδιων μερών.

Άρθρο 191

Αρχή της ελεύθερης βούλησης των μερών – Διαδικασία

1. Ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να διεξάγει τη διαμεσολάβηση με βάση την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας των μερών. Ο διαμεσολαβητής μεριμνά ώστε τα μέρη να κατανοούν τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας που πρόκειται να ακολουθηθεί, καθώς και τον ρόλο αυτού και όλων των συμμετεχόντων και να ενημερώνει τα μέρη ότι είναι ελεύθερα ανά πάσα στιγμή να αποχωρήσουν από τη διαδικασία χωρίς αιτιολογία ή ποινή.

2. Ο διαμεσολαβητής βεβαιώνεται, ιδίως, ότι πριν από την έναρξη της διαμεσολάβησης τα μέρη έχουν κατανοήσει και συμφωνήσει ρητώς τους όρους και τις προϋποθέσεις της συμφωνίας για υπαγωγή της διαφοράς τους στη διαμεσολάβηση, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των διατάξεων που ενδεχομένως διέπουν τις υποχρεώσεις εχεμύθειας που βαρύνουν το διαμεσολαβητή και τα μέρη.

3. Ο διαμεσολαβητής μεριμνά για την προσήκουσα διεξαγωγή της διαδικασίας και διασφαλίζει ότι τα μέρη έχουν επαρκή δυνατότητα συμμετοχής σε αυτή.

4. Ο διαμεσολαβητής μπορεί να περατώσει τη διαμεσολάβηση, μετά από αιτιολογημένη ενημέρωση των μερών, εφόσον:

α) επέρχεται διευθέτηση της διαφοράς που είναι αντίθετη προς τα χρηστά ήθη ή τη δημόσια τάξη, ή

β) θεωρεί ότι η συνέχιση της διαμεσολάβησης είναι απίθανο να οδηγήσει στη διευθέτηση της διαφοράς.

5. Ο διαμεσολαβητής λαμβάνει κάθε πρόσφορο μέτρο προκειμένου να διασφαλισθεί ότι η διευθέτηση που θα εξευρεθεί για την επίλυση της διαφοράς είναι προϊόν γνώσης και εμπειριστατωμένης συναίνεσης όλων των μερών, καθώς επίσης και ότι όλα τα μέρη κατανοούν τους όρους της συμφωνίας.

6. Ο διαμεσολαβητής οφείλει να ενημερώνει τα μέρη για τον τρόπο που μπορούν να καταστήσουν τη μεταξύ τους συμφωνία εκτελεστή, όπου αυτό είναι δυνατό.

Άρθρο 192

Εχεμύθεια

1. Ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να τηρεί απόρρητες τις πληροφορίες που έχουν προκύψει από τη διαμεσολάβηση ή σε σχέση με αυτήν, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι πρόκειται να διεξαχθεί ή έχει διεξαχθεί διαμεσολάβηση, εκτός αν υποχρεούται να πράξει διαφορετικά από διάταξη νόμου ή για λόγους δημόσιας τάξης ή τα μέρη συναινούν ρητά στην αποκάλυψη των πληροφοριών.

2. Ο διαμεσολαβητής διέπεται από επαγγελματικό απόρρητο.

Άρθρο 193

Πειθαρχικό Δίκαιο

A. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

1. Η πειθαρχική διαδικασία είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από κάθε άλλη.
2. Οι πειθαρχικές ποινές επιβάλλονται από την Επιτροπή Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου ή και από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης.
3. Κανένας δεν διώκεται για δεύτερη φορά για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα, για το οποίο επιβάλλεται μόνο μία πειθαρχική ποινή. Νέα πειθαρχική δίωξη για το ίδιο παράπτωμα είναι απαράδεκτη.
4. Η με οποιονδήποτε τρόπο άρση του ποινικά κολάσιμου της πράξης ή η ολική ή μερική άρση των συνεπειών της ποινικής καταδίκης, δεν αίρουν το πειθαρχικά κολάσιμο της πράξης.

Β. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΑ

1. Πειθαρχικό παράπτωμα μπορεί να τελεσθεί με πράξη ή παράλειψη του διαμεσολαβητή στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης που είναι αντίθετη προς τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από τον νόμο και συνδέονται άρρηκτα με τη διαμεσολάβηση καθώς και από τον κώδικα δεοντολογίας διαμεσολαβητών.
2. Πειθαρχικά παραπτώματα του διαμεσολαβητή αποτελούν, ιδίως η χρησιμοποίηση της ιδιότητας του για την επιδίωξη παράνομων σκοπών και η εν γένει αναξιοπρεπής ή απρεπής συμπεριφορά του.
3. Κάθε κακούργημα που τελείται από διαμεσολαβητή ως και κάθε εκ δόλου πλημμέλημα ασυμβίβαστο με την ιδιότητα του διαμεσολαβητή είναι και αυτοτελές πειθαρχικό παράπτωμα.
4. Η μη τήρηση της αρχής της αμεροληψίας από μέρους του διαμεσολαβητή συνιστά σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα.

Γ. ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ

1. Τα πειθαρχικά παραπτώματα παραγράφονται δύο (2) έτη μετά την τέλεσή τους.
2. Ο χρόνος της παραγραφής αναστέλλεται με την υποβολή της αναφοράς, για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις (3) μήνες.

Δ. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΕΣ ΠΟΙΝΕΣ

1. Οι πειθαρχικές ποινές είναι:

- α) η σύσταση,
- β) η έγγραφη επίπληξη,
- γ) η προσωρινή ανάκληση της διαπίστευσης έως και ένα (1) έτος,
- δ) η οριστική ανάκληση της διαπίστευσης.

2. Η ποινή της οριστικής ανάκλησης της διαπίστευσης επιβάλλεται μόνο σε ιδιαίτερα βαριές περιπτώσεις πειθαρχικών παραπτωμάτων. Τέτοιες προϋποθέσεις συντρέχουν αν ο διαμεσολαβητής:

α) καταδικάστηκε αμετάκλητα για κακούργημα ή για οποιοδήποτε εκ δόλου πλημμέλημα, ασυμβίβαστο με τον θεσμό της διαμεσολάβησης,

β) τιμωρήθηκε ήδη με ποινή προσωρινής παύσης τουλάχιστον έξι (6) μηνών την τελευταία τριετία για άλλη, χρονικά προηγούμενη πράξη.

3. Όταν πρόκειται για παράπτωμα που οφείλεται σε ελαφρά αμέλεια, η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης μπορεί να μην επιβάλει ποινή, εκτιμώντας τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έχει τελεστεί.

Δ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΠΑΥΣΗΣ

1. Ο διαμεσολαβητής, στον οποίο έχει επιβληθεί ανάκληση διαπίστευσης και παύση από τα καθήκοντα διαμεσολαβητή, οριστική ή προσωρινή, για όσο χρόνο αυτή διαρκεί, δεν επιτρέπεται να ενεργεί ως διαμεσολαβητής.

2. Το κύρος της επιτυχούς έκβασης της διαμεσολάβησης και του συμφωνητικού που καταρτίστηκε δεν θίγεται από την ποινή που του επιβλήθηκε.

3. Η αρμόδια για την κατάρτιση του μητρώου διαμεσολαβητών Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης οφείλει να ενημερώνει το μητρώο διαμεσολαβητών για την επιβληθείσα προσωρινή ή οριστική ανάκληση της διαπίστευσης του διαμεσολαβητή από τα καθήκοντά του.

Ε. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Η Επιτροπή Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου διακρίνεται σε πρωτοβάθμια μονομελούς σύνθεσης και δευτεροβάθμια τριμελούς σύνθεσης, με ισάριθμα αναπληρωματικά μέλη, και ορίζεται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης. Η θητεία των μελών της είναι διετής και μπορεί να ανανεώνεται. Μέλος της δευτεροβάθμιας επιτροπής δεν μπορεί να είναι το μέλος που εξέδωσε την πρωτοβάθμια πειθαρχική απόφαση. Αν τα ανωτέρω όργανα κρίνουν ότι πρέπει να επιβληθεί η ποινή της οριστικής ανάκλησης της άδειας του διαμεσολαβητή, τότε αρμόδια προς τούτο είναι η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης σε ολομέλεια.

2. Οι διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας για δηλώσεις αποχής και εξαίρεσης των δικαστών ισχύουν αναλογικά.

3. Αίτηση εξαίρεσης είναι απαράδεκτη όταν αφορά τόσα μέλη του πειθαρχικού οργάνου ώστε να καθίσταται αδύνατη η νόμιμη συγκρότησή του.

4. Για τη διαδικασία σε κάθε θέμα του πειθαρχικού ελέγχου αποφασίζει η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, οι τελεσίδικες αποφάσεις της οποίας εκτελούνται με επιμέλεια του Προέδρου της ή του μέλους της που ορίστηκε από αυτόν.

5. Για την υποβολή αναφοράς κατά διαμεσολαβητή, απαιτείται επί ποινή απαραδέκτου η κατάθεση παράβολου, ποσού πενήντα (50) ευρώ, το ύψος του οποίου αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Άρθρο 194

Αμοιβή

1. Η αμοιβή του διαμεσολαβητή ορίζεται ελεύθερα με γραπτή συμφωνία των μερών.

2. Εάν δεν υπάρχει γραπτή συμφωνία, η αμοιβή ορίζεται ως εξής:

α) Για απασχόληση έως δύο (2) ωρών η ελάχιστη αμοιβή ορίζεται στα εκατόν εβδομήντα (170) ευρώ,

β) Για απασχόληση από δύο (2) ώρες και πάνω η ελάχιστη ωριαία αμοιβή ορίζεται στα εκατό (100) ευρώ. Τα ποσά των περιπτώσεων α' και β' μπορούν να αναπροσαρμόζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3. α) Αν η διαφορά της περίπτωσης δ' της παρ. 1Α του άρθρου 182 αφορά διατροφή, ο υπόχρεος της διατροφής καταβάλλει στον διαμεσολαβητή ελάχιστη αμοιβή ποσού εκατόν εβδομήντα (170) ευρώ. Τυχόν επιπλέον αμοιβή καταβάλλεται με ελεύθερη συμφωνία των μερών.

β) Στις διαφορές του άρθρου 466 και στις ειδικές διαδικασίες ΚΠολΔ η ελάχιστη αμοιβή του διαμεσολαβητή ορίζεται στο ποσό των πενήντα (50) ευρώ. Αν στις περιπτώσεις α' και β' η διαφορά αχθεί ενώπιον του δικαστηρίου και εφόσον ο υπόχρεος νικήσει εν όλω ή εν μέρει, το καταβληθέν ποσό της ελάχιστης αμοιβής, αναζητείται κατά τις διατάξεις των άρθρων 176 επ. ΚΠολΔ., λογιζόμενο ως δικαστικό έξοδο.

4. Ο διαμεσολαβητής οφείλει να παρέχει στα μέρη πλήρη ενημέρωση για τον τρόπο αμοιβής του.

Άρθρο 195

Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας (ΚΑΔ)

Επιτρέπεται η άσκηση αποκλειστικά και μόνο του επαγγέλματος του διαμεσολαβητή. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών ρυθμίζεται η δημιουργία Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (ΚΑΔ) για το επάγγελμα του διαπιστευμένου διαμεσολαβητή για όσους επιθυμούν να το ασκήσουν και δεν διαθέτουν άλλον.

Άρθρο 196

Παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης

Ενώσεις προσώπων πιστοποιημένων διαμεσολαβητών με σκοπό την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης συνιστώνται και λειτουργούν με τη συμμετοχή διαμεσολαβητών, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις.

Άρθρο 197

Υποχρέωση ετήσιας έκθεσης

Κάθε διαπιστευμένος διαμεσολαβητής υποχρεούται μέσα στο πρώτο δεκαπενθήμερο του μηνός Ιουλίου κάθε έτους να ενημερώνει για τα πεπραγμένα του αμέσως προηγούμενου χρονικού διαστήματος την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, η οποία προβαίνει στον έλεγχό τους. Η ενημέρωση πραγματοποιείται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με την αποστολή ανωνυμοποιημένης Έκθεσης Πεπραγμένων, όπως αυτή διαμορφώνεται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης και αναρτάται στον ηλεκτρονικό ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η Έκθεση Πεπραγμένων περιλαμβάνει, κατ' ελάχιστο, τον αριθμό των διαμεσολαβήσεων που πραγματοποίησε ο διαμεσολαβητής, το αποτέλεσμα και τη διάρκεια κάθε διαμεσολάβησης, τη φύση της υπόθεσης και την κατάθεση ή μη πρακτικού στο Πρωτοδικείο. Η υποχρέωση αποστολής της Έκθεσης Πεπραγμένων είναι προσωποπαγής και αποστέλλεται από κάθε εγγεγραμμένο στο Μητρώο διαμεσολαβητή, ανεξαρτήτως αν έχει διεξάγει διαμεσολαβήσεις ή όχι.

Άρθρο 198

Φορείς κατάρτισης

1. Φορέας κατάρτισης διαμεσολαβητών (εφεξής «Φορέας»), που λειτουργεί με άδεια που χορηγείται κατόπιν ειδικής και αιτιολογημένης απόφασης της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης, είναι:

Α. Αστική εταιρία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, δικαίωμα σύστασης της οποίας έχουν:

α) ένας δικηγορικός σύλλογος ή περισσότεροι από κοινού της αυτής Εφετειακής Περιφέρειας,

β) ένας ή περισσότεροι δικηγορικοί σύλλογοι της αυτής εφετειακής περιφέρειας, σε σύμπραξη με επιστημονικούς, εκπαιδευτικούς ή επαγγελματικούς φορείς ή επιμελητήρια. Στις περιπτώσεις α' και β' είναι δυνατή η σύμπραξη και με φορέα κατάρτισης της αλλοδαπής εγνωσμένου κύρους και διεθνούς αναγνώρισης και εμπειρία στην παροχή εκπαίδευσης διαμεσολάβησης και γενικότερα στις εναλλακτικές μεθόδους επίλυσης διαφορών ή στη διενέργεια διαμεσολαβήσεων. Οι ανωτέρω φορείς θα ασκούν τη λειτουργία τους εντός της περιφέρειας της εφετειακής έδρας τους. Β. Κέντρο Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ. ΒΙ.Μ.) ΑΕΙ, το οποίο παρέχει σχετικό πρόγραμμα, η δε λειτουργία του διέπεται αποκλειστικά από τις οικείες διατάξεις περί λειτουργίας των ΑΕΙ.

2. Ο Φορέας έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, εκτός των Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.

3. Ο Φορέας υποχρεούται να απασχολεί κατ' ελάχιστον το ακόλουθο διευθυντικό προσωπικό:

α) έναν (1) Διευθυντή του Φορέα και

β) έναν (1) Διευθυντή Κατάρτισης. Οι ανωτέρω πρέπει να κατέχουν τίτλο σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής ή αντίστοιχο τίτλο σπουδών σχολής της αλλοδαπής.

4. Ο Φορέας υποχρεούται να απασχολεί διοικητικό προσωπικό για γραμματειακή υποστήριξη.

5. Ο σκοπός του Φορέα είναι:

α) ο σχεδιασμός προγραμμάτων και η παροχή υπηρεσιών βασικής εκπαίδευσης κατ' ελάχιστο ογδόντα (80) ωρών, ως και,

β) ο σχεδιασμός προγραμμάτων μετεκπαίδευσης πέραν των ογδόντα (80) ωρών της βασικής εκπαίδευσης των υποψηφίων διαμεσολαβητών, για την περαιτέρω απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και επιμόρφωσης αυτών, αναγκαίων για την άσκηση της διαμεσολάβησης.

6. Ο Φορέας Κατάρτισης υποχρεούται να συνεργάζεται με ικανό αριθμό εκπαιδευτών προκειμένου να παρέχει ποιοτική εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτές πρέπει να είναι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές. Ο εκπαιδευτής πρέπει να έχει τετραετή επαγγελματική εμπειρία στο γνωστικό του αντικείμενο και

α) να κατέχει μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο στον τομέα της εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών ή,

β) να κατέχει μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σε συναφή επιστημονικό κλάδο (ιδίως νομικής επιστήμης, ή επιστημών οικονομίας ή διοίκησης, ή κοινωνικών επιστημών, ή τεχνολογίας και κατασκευών) και να έχει τουλάχιστον ογδόντα (80) ώρες εκπαίδευσης επιπλέον της βασικής εκπαίδευσης στη διαμεσολάβηση ή,

γ) να διαθέτει εμπειρία στη διαμεσολάβηση, η οποία προκύπτει είτε λόγω συμμετοχής στην εκπαίδευση διαμεσολαβητών, είτε λόγω συμμετοχής σε διαδικασίες διαμεσολάβησης ως διαμεσολαβητής ή βοηθός διαμεσολαβητή ή νομικός παραστάτης, είτε λόγω συμμετοχών σε συνέδρια, σεμινάρια, ερευνητικά προγράμματα συναφή με τη διαμεσολάβηση.

δ) Σε δικαστικούς ή εισαγγελικούς λειτουργούς με τουλάχιστον οκταετή υπηρεσία και εφόσον αυτοί έχουν δικαστική εμπειρία ή επιστημονική εξειδίκευση στη διαμεσολάβηση, μπορούν να ανατίθενται καθήκοντα εκπαίδευσης υποψηφίων διαμεσολαβητών και δικαστικών μεσολαβητών, αποκλειστικά και μόνον σε Κέντρα Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.) των ΑΕΙ. Τα καθήκοντα αυτά λογίζονται ως δικαστικά, εφαρμοζόμενης αναλόγως της διατάξεως του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 3 του άρθρου 41 του ν. 1756/1988, όπως κάθε φορά ισχύει, μη εμπόδιον σε καμία περίπτωση στα ασυμβίβαστα του άρθρου αυτού.

7. Ο αριθμός των υποψηφίων διαμεσολαβητών που συμμετέχουν σε κάθε εκπαιδευτικό κύκλο στα προγράμματα βασικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να υπερβαίνει τους είκοσι ένα (21). Οι εκπαιδευτές δεν δύνανται να είναι λιγότεροι από δύο (2) για κάθε εκπαιδευτικό κύκλο.

Άρθρο 199

Αδειοδότηση Φορέων κατάρτισης

1. Ο ενδιαφερόμενος Φορέας, προκειμένου να λάβει άδεια λειτουργίας, υποβάλλει στην Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης φάκελο που περιλαμβάνει:

α) την αίτησή του για αδειοδότηση,

β) επικυρωμένο αντίγραφο του καταστατικού του, από το οποίο προκύπτει με σαφήνεια ο σκοπός αυτού,

γ) θεωρημένο αντίγραφο βεβαίωσης έναρξης εργασιών του από την αρμόδια ΔΟΥ. Η υποχρέωση αυτή δεν υφίσταται για τα Κέντρα Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.) ΑΕΙ.

δ) κατάλογο με το εκπαιδευτικό προσωπικό, με πλήρη βιογραφικά αυτών, καθώς και το λοιπό προσωπικό,

ε) οποιοδήποτε νόμιμο δικαιολογητικό που αποδεικνύει νομή, κατοχή, χρήση ή κυριότητα του χώρου εκπαίδευσης,

στ) διάγραμμα κάτοψης του χώρου εκπαίδευσης υπογεγραμμένο από πολιτικό μηχανικό ή τοπογράφο μηχανικό ή αρχιτέκτονα μηχανικό, στο οποίο εμφανίζεται ότι ο εν λόγω χώρος διαθέτει τουλάχιστον τρεις χωριστές αίθουσες διδασκαλίας και ειδικότερα δύο αίθουσες κατάλληλες για τη διεξαγωγή των μαθημάτων και προσομοιώσεων και μία αίθουσα διαλέξεων, καθώς και κατάλογο του αναγκαίου υλικοτεχνικού εξοπλισμού,

ζ) υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/1986 υπογεγραμμένη από τον νόμιμο εκπρόσωπό του, στην οποία βεβαιώνεται ότι οι αίθουσες διδασκαλίας έχουν επαρκή υλικοτεχνική υποδομή και είναι κατάλληλες για το σκοπό της εκπαίδευσης και πληρούν τους ισχύοντες κάθε φορά όρους ασφαλείας.

η) παράβολο χιλίων πεντακοσίων (1.500) ευρώ, το οποίο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

θ) Οι ήδη αδειοδοτημένοι Φορείς θεωρούνται ότι πληρούν τις προϋποθέσεις του παρόντος νόμου και η αδειοδότησή τους εξακολουθεί να ισχύει. Δύναται όμως η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης να ζητήσει από αυτούς συμπληρωματικά στοιχεία της λειτουργίας τους και να τους καλέσει να συμμορφωθούν εντός εύλογης προθεσμίας αν κρίνει ότι υπάρχουν ελλείψεις που επηρεάζουν δυσμενώς αυτή.

2. Η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης εντός δύο (2) μηνών από την κατάθεση πλήρους φακέλου, ελέγχει την πληρότητά του. Σε περίπτωση που τα δικαιολογητικά είναι ελλιπή, ζητείται εγγράφως από τον αντίστοιχο Φορέα να αποστείλει, εντός τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών από τη γνωστοποίηση, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά δεόντως συμπληρωμένα. Μετά την παραλαβή, τα δικαιολογητικά

εξετάζονται εκ νέου και η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης αποφαινεται για την πληρότητα και συμβατότητά τους.

3. Σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος Φορέας είτε δεν προσκομίσει τα δικαιολογητικά εντός της ανωτέρω προθεσμίας των τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών, είτε αυτά που προσκομίζει δεν είναι πλήρη, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 1, η αίτηση χαρακτηρίζεται ελλιπής και απορρίπτεται με αιτιολογημένη απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης. Ο ενδιαφερόμενος Φορέας του οποίου απορρίφθηκε η σχετική αίτηση δύναται να επανέλθει με νέα αίτηση.

4. Ο ενδιαφερόμενος Φορέας, του οποίου ο φάκελος κρίνεται πλήρης υπόκειται στη συνέχεια σε αξιολόγηση.

5. Η αξιολόγηση του ενδιαφερόμενου Φορέα γίνεται με απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης, βάσει των ακόλουθων τεσσάρων κριτηρίων:

- α) Οργάνωση, Λειτουργία
- β) Επιστημονικό και λοιπό Προσωπικό
- γ) Υλικοτεχνική Υποδομή
- δ) Εκπαιδευτικό πρόγραμμα
- ε) Επιθεώρηση του χώρου εκπαίδευσης.

6. Εφόσον πληρούνται οι κατά τα ανωτέρω όροι και προϋποθέσεις, χορηγείται στον ενδιαφερόμενο Φορέα άδεια λειτουργίας, διαφορετικά, η αίτησή του απορρίπτεται με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης. Ο ενδιαφερόμενος Φορέας, μπορεί να επανέλθει με νέα αίτηση.

7. Οι Φορείς ανά έτος και εντός του πρώτου δεκαπενθημέρου του Ιουλίου, υποβάλλουν στην Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης αναλυτική έκθεση αναφορικά με την λειτουργία τους, η οποία προβαίνει σε έλεγχο και αξιολόγηση της κατάστασης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο παρόν και σε περίπτωση ανεπάρκειας επιβάλλει τις ποινές της παραγράφου 9.

8. Αν διαπιστωθεί ότι, προκειμένου να επιτευχθεί η αδειοδότηση και λειτουργία του Φορέα, δηλώθηκαν ή κατατέθηκαν στοιχεία ανακριβή, η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης ανακαλεί οριστικά την άδεια λειτουργίας του Φορέα.

9. Σε περίπτωση μη τήρησης των νόμιμων υποχρεώσεων του Φορέα κατά το στάδιο λειτουργίας του και μετά από προηγούμενη ακρόασή του η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, δύναται να επιβάλλει για κάθε παράβαση, ανάλογα με τη βαρύτητα της παράβασης, το βαθμό υπαιτιότητας των οργάνων του και την τυχόν υποτροπή, μία από τις παρακάτω κυρώσεις:

- α) σύσταση προς συμμόρφωση,
- β) προσωρινή ανάκληση της άδειας του Φορέα από ένα (1) μήνα έως και έξι (6) μήνες ή/και,

γ) οριστική ανάκληση της άδειας του Φορέα.

Οι ανωτέρω διοικητικές κυρώσεις επιβάλλονται με αιτιολογημένη απόφαση μετά από έγγραφη κλήτευση του Φορέα για παροχή εξηγήσεων.

Άρθρο 200

Υποψήφιοι διαμεσολαβητές

Οι υποψήφιοι διαμεσολαβητές υποβάλλουν αίτηση στον Φορέα για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα βασικής εκπαίδευσης, εφόσον προσκομίσουν τίτλο σπουδών ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος της ημεδαπής ή αντίστοιχου τίτλου σπουδών σχολών της αλλοδαπής, νόμιμα αναγνωρισμένου στην ημεδαπή και απόσπασμα ποινικού μητρώου που αποδεικνύει ότι δεν συντρέχουν τα κωλύματα του άρθρου 8 του ν. 3528/2007 (Α' 26).

Άρθρο 201

Πρόγραμμα σπουδών

A. Το ελάχιστο περιεχόμενο του βασικού εκπαιδευτικού προγράμματος σπουδών και της εξεταστέας ύλης υποψηφίων διαμεσολαβητών, απαιτεί τουλάχιστον ογδόντα (80) ώρες διδασκαλίας και έχει ως εξής:

- Η διαμεσολάβηση και λοιπές μορφές εναλλακτικής επίλυσης διαφορών. Η εξέλιξη του θεσμού διεθνώς. • Η Οδηγία 2008/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

- Θεμελιώδη χαρακτηριστικά, βασικές έννοιες και αρχές, ως και ορισμός του θεσμού της διαμεσολάβησης κατά το ελληνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο. • Θεμελιώδεις έννοιες Ιδιωτικού Δικαίου.

- Πεδίο εφαρμογής - Προϋποθέσεις υπαγωγής διαφορών στη διαμεσολάβηση.

- Τρόποι προσφυγής στη διαμεσολάβηση - Συμφωνία υπαγωγής στη διαμεσολάβηση - Συνέπειες. • Διαδικασία διεξαγωγής της διαμεσολάβησης. Στάδια. Νομικοί παραστάτες και άλλα πρόσωπα.

- Πρακτικό διαμεσολάβησης - Εκτελεστότητα.

- Διαμεσολαβητής - Ρόλος - Ευθύνη διαμεσολαβητή.

- Κώδικας Πειθαρχικός και Δεοντολογίας.

- Δεξιότητες και τεχνικές διαμεσολάβησης - Τεχνικές Διαπραγμάτευσης και Επικοινωνίας - Βασικές έννοιες της ψυχολογίας στη διαμεσολάβηση.

- Προσομοιώσεις διαμεσολάβησης. Πρακτική Εφαρμογή αυτών.

- Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, Εταιρείες, Αξιόγραφα.

B. Μετεκπαίδευση διαμεσολαβητών:

Η μετεκπαίδευση των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών συνίσταται στην τακτική προαγωγή και διατήρηση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους ανά τριετία και με ελάχιστο αριθμό εκπαίδευσης είκοσι (20) ωρών, η οποία παρέχεται από αδειοδοτημένους φορείς ή από αναγνωρισμένους φορείς της αλλοδαπής ή με διεξαγωγή από αυτούς τουλάχιστον πέντε (5) διαμεσολαβήσεων στο παραπάνω χρονικό διάστημα. Η μη συμμόρφωση προς αυτή την υποχρέωση συνεπάγεται αναστολή της ιδιότητας του διαμεσολαβητή μέχρι την ενημέρωση της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης για την ικανοποίηση της υποχρέωσης αυτής. Η παρακολούθηση της παραπάνω υποχρέωσης ανήκει στην αρμοδιότητα της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης, η οποία δύναται να κρίνει ως επαρκείς και άλλες επιστημονικές δραστηριότητες και εκπαιδεύσεις, ιδία δε επιμορφώσεις με συμμετοχή σε σεμινάρια της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, συγγραφικό έργο ή δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά.

Άρθρο 202

Διαπίστευση διαμεσολαβητών

1. Η διαπίστευση των διαμεσολαβητών και η εγγραφή τους στο οικείο Μητρώο της παρ. 2 του άρθρου 203, γίνεται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης κατόπιν εξετάσεων, πλην της περίπτωσης του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 188, οπότε δεν απαιτείται συμμετοχή στις εξετάσεις και των ήδη διαπιστευμένων, κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, διαμεσολαβητών, οι οποίοι διατηρούν τη διαπίστευσή τους.

2. Οι εξετάσεις των υποψηφίων διαμεσολαβητών διενεργούνται από την Επιτροπή Εξετάσεων όπως αυτή έχει οριστεί από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, κατά την κρίση της, τουλάχιστον όμως δύο φορές το χρόνο. Οι εξετάσεις είναι γραπτές και προφορικές και συμπεριλαμβάνεται αξιολόγηση σε προσομιώσεις.

A. Εξετάσεις - Γραμματειακή υποστήριξη

1. Η Επιτροπή Εξετάσεων συνεδριάζει κατά την περίοδο των εξετάσεων. Χρέη Γραμματέα της Επιτροπής εκτελεί ένας ή περισσότεροι υπάλληλοι της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή των Δικαστηρίων ή άλλης δημόσιας υπηρεσίας ή Ν.Π.Δ.Δ., οι οποίοι διατίθενται από την Υπηρεσία τους στην Επιτροπή Εξετάσεων μετά από σχετικό αίτημά της. Η Γραμματεία μεριμνά για όλα τα καθήκοντα που της αναθέτει η Επιτροπή Εξετάσεων.

B. Τρόπος, κριτήρια, προϋποθέσεις και όροι εξετάσεων ενώπιον της Επιτροπής Εξετάσεων

1. Ο τόπος, ο χρόνος και ο τρόπος διεξαγωγής των εξετάσεων καθορίζονται με απόφαση της Επιτροπής Εξετάσεων, η οποία κοινοποιείται στους αδειοδοτημένους φορείς κατάρτισης και αναρτάται στην οικεία ιστοσελίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων τουλάχιστον πριν από τριάντα (30) ημέρες.

2. Προϋπόθεση για τη συμμετοχή των υποψηφίων στις εξετάσεις είναι η υποβολή στην Επιτροπή Εξετάσεων αίτησης, η οποία πρέπει να συνοδεύεται από πιστοποιητικό του φορέα κατάρτισης, στο οποίο βεβαιώνεται ότι οι υποψήφιοι διαμεσολαβητές έχουν λάβει τη βασική εκπαίδευση και κατάρτιση, κατά τα οριζόμενα στον νόμο. Η Επιτροπή Εξετάσεων ορίζει τους τρόπους υποβολής της αίτησης καθώς και των συνοδευτικών εγγράφων. Σε κάθε περίπτωση η αίτηση συνοδεύεται από παράβολο εκατό (100) ευρώ υπέρ του Δημοσίου, το οποίο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3. Στις γραπτές εξετάσεις οι υποψήφιοι διαγωνίζονται σε εβδομήντα (70) ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και δύο (2) ερωτήσεις με απαντήσεις σύντομης ανάπτυξης έως εκατό πενήντα (150) λέξεων η κάθε μία. Η βαθμολόγηση γίνεται σε κλίμακα των εκατό (100) μονάδων. Κάθε σωστή απάντηση στις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής αντιστοιχεί σε μία μονάδα. Τα αποτελέσματα των γραπτών εξετάσεων ανακοινώνονται υποχρεωτικά εντός τριάντα ημερών από το πέρας τους.

4. Αν ένας από τους υποψήφιους δεν είναι παρών στην αίθουσα κατά την στιγμή της έναρξης εκφώνησης των θεμάτων αποκλείεται από τις εξετάσεις. Οι υποψήφιοι γράφουν σε ομοιόμορφο χαρτί, που τους χορηγείται από την Επιτροπή Εξετάσεων και φέρει τη μονογραφή ενός εκ των μελών της Επιτροπής. Το γραπτό δεν πρέπει να φέρει στο σώμα αυτού υπογραφή ή άλλο διακριτικό γνώρισμα πλην των ατομικών στοιχείων του υποψηφίου στο πάνω αριστερό μέρος της πρώτης σελίδας του γραπτού. Αφού γίνει η παραβολή με επίδειξη του δελτίου αστυνομικής ταυτότητας ή άλλου αποδεικτικού ταυτοπροσωπίας, οι ενδείξεις των ατομικών στοιχείων του καλύπτονται με αδιαφανή ταινία, η οποία αφαιρείται μόνο μετά την οριστικοποίηση της βαθμολογίας παρουσία όλων των μελών της Εξεταστικής Επιτροπής.

5. Μετά την ολοκλήρωση των γραπτών εξετάσεων κατά τα οριζόμενα στις προηγούμενες παραγράφους, οι επιτυχόντες σε αυτές υποψήφιοι καλούνται εντός πέντε εργάσιμων ημερών σε προφορικές εξετάσεις ενώπιον της Επιτροπής Εξετάσεων προς διαπίστωση της επάρκειας των γνώσεων και δεξιοτήτων για διεξαγωγή διαμεσολάβησης. Οι προφορικές εξετάσεις συνίστανται στην εξέταση από τουλάχιστον δύο μέλη της Επιτροπής Εξετάσεων επί των τεχνικών της διαμεσολάβησης με χρησιμοποίηση ρόλων και προσομοιώσεων κατά τα συνήθη πρότυπα που εφαρμόζονται διεθνώς. Η επίδοση των υποψηφίων στις προφορικές εξετάσεις αξιολογείται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης, τα οποία ορίζονται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης μετά την σύσταση και έναρξη λειτουργίας της. Επάρκεια συντρέχει, όταν ο υποψήφιος διαμεσολαβητής έχει ανταποκριθεί επιτυχώς σε περισσότερες από τις μισές απαιτούμενες διαμεσολαβητικές ικανότητες και δεξιότητες βάσει των κριτηρίων αξιολόγησης και δεν έχει επιδείξει κάποια μορφή απαγορευμένης συμπεριφοράς σύμφωνα με την βαθμολόγηση των εξεταστών.

6. Επιτυχόντες είναι εκείνοι που έχουν επιτύχει μέσο όρο των δύο εξετάσεων, γραπτών και προφορικών, τουλάχιστον 70%. Οι προφορικές και οι γραπτές εξετάσεις ολοκληρώνονται σε μία περίοδο.

7. Η απόφαση της Επιτροπής Εξετάσεων γνωστοποιείται στην Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, η οποία διαπιστεύει τους οριστικούς επιτυχόντες.

8. Ο υποψήφιος διαμεσολαβητής που απέτυχε σε τρεις (3) εξεταστικές περιόδους, οφείλει να προσκομίσει νέο πιστοποιητικό εκπαίδευσης από φορέα κατάρτισης, προκειμένου να έχει εκ νέου δικαίωμα συμμετοχής στις εξετάσεις.

9. Μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων και εντός 15 ημερών, η Επιτροπή Εξετάσεων ορίζει ημερομηνία κατά την οποία οι αποτυχόντες υποψήφιοι δύναται να λάβουν γνώση των γραπτών τους και της προφορικής τους βαθμολογίας, χωρίς να έχουν δικαίωμα αναβαθμολόγησης. Μετά την πάροδο της ανωτέρω προθεσμίας τα γραπτά και οι προφορικές βαθμολογίες καταστρέφονται.

10. Για την επίλυση οποιουδήποτε ζητήματος ανακύπτει σχετικά με την εφαρμογή ή ερμηνεία του παρόντος άρθρου αρμόδια είναι η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης.

Άρθρο 203

Ενημέρωση κοινού – Μητρώο

1. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε συνεργασία με την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης παρέχει πληροφόρηση στο ευρύ κοινό σχετικά με τον θεσμό της διαμεσολάβησης και τον τρόπο πρόσβασης στις υπηρεσίες των διαμεσολαβητών.

2. Η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης καταρτίζει και τηρεί Μητρώο Διαμεσολαβητών, σε ηλεκτρονική μορφή, στο οποίο εγγράφονται όλοι οι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές κατ' απόλυτη αλφαβητική σειρά και το οποίο αναρτάται στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3. Σε κάθε διαπιστευμένο διαμεσολαβητή αποδίδεται ένας μοναδικός αριθμός μητρώου.

4. Το Μητρώο Διαμεσολαβητών περιέχει υποχρεωτικά και κατ' ελάχιστο τις ακόλουθες πληροφορίες του διαπιστευμένου διαμεσολαβητή:

α) τα προσωπικά στοιχεία της ταυτότητας του, την ηλεκτρονική διεύθυνση και τα λοιπά στοιχεία επικοινωνίας του, τον αριθμό μητρώου του και τον ΚΑΔ, εφόσον έχει και ασκεί το επάγγελμα του διαμεσολαβητή,

β) το είδος της βασικής επαγγελματικής του δραστηριότητας, τον τίτλο των βασικών σπουδών και τους τυχόν μεταπτυχιακούς τίτλους του,

γ) τον Φορέα εκπαίδευσης διαμεσολαβητών το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών του οποίου ολοκλήρωσε και τις ώρες διδασκαλίας του προγράμματος αυτού,

δ) τυχόν μετεκπαιδεύσεις και άλλες επιστημονικές δραστηριότητες του, συναφείς με την διαμεσολάβηση.

5. Ο διαμεσολαβητής είναι υποχρεωμένος να ενημερώνει άμεσα την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης για κάθε αλλαγή των κατά τα ανωτέρω στοιχείων του, η οποία ελέγχει αυτά και δύναται να καλεί τον διαμεσολαβητή σε διευκρινίσεις.

6. Διαμεσολαβητής, ο οποίος έχει διαπιστευθεί σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τηρώντας τις διατάξεις που προβλέπονται στο κράτος-μέλος ώστε νομίμως να ασκεί το επάγγελμα του διαμεσολαβητή, δύναται να εγγραφεί στο Μητρώο Διαμεσολαβητών που τηρείται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ύστερα από αίτησή του. Η αίτηση θα συνοδεύεται από την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών εγγράφων που πιστοποιούν αυτή του την ιδιότητα και θα πραγματοποιείται η εγγραφή του έπειτα από έλεγχο αυτών και έγκριση της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης. Η τελευταία εξετάζει τη νομιμότητα των εγγράφων που προσκόμισε ο ενδιαφερόμενος, κάνοντας κατά την κρίση της χρήση οποιουδήποτε πρόσφορου, προς τούτο, μέσου και τρόπου.

Άρθρο 204

Εκούσια παραίτηση – Αναστολή άσκησης καθηκόντων διαμεσολάβησης

1. Κάθε διαμεσολαβητής έχει το δικαίωμα παραίτησης από την ιδιότητα αυτή. Η αίτηση παραίτησης υποβάλλεται με ηλεκτρονικό τρόπο προς την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, η οποία επικυρώνει την βούληση του διαμεσολαβητή και τον διαγράφει από το σχετικό Μητρώο. Για το χρονικό διάστημα ισχύος της παραίτησης του διαμεσολαβητή, το οποίο ξεκινά από την ημερομηνία κατάθεσης της σχετικής αίτησης, επέρχεται αυτοδικαίως και η αναστολή των υποχρεώσεών του, με εξαίρεση την υποχρέωση για υποβολή Έκθεσης Πεπραγμένων για το χρονικό διάστημα που ασκούσε τα καθήκοντά του και με την επιφύλαξη τυχόν έναρξης πειθαρχικής διαδικασίας σε βάρος του.

2. Διαμεσολαβητής που παραιτήθηκε από τα καθήκοντά του δύναται να επανεγγραφεί στο Μητρώο, εφόσον δεν έχουν παρέλθει τέσσερα (4) χρόνια από την παραίτησή του ή και μετά την πάροδο της τετραετίας, υπό την προϋπόθεση ότι ασκούσε καθήκοντα συναφή με τη βασική του επαγγελματική δραστηριότητα. Για την επανεγγραφή του υποχρεούται να υποβάλλει με ηλεκτρονικό τρόπο αίτηση προς την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης και να συμπληρώσει τον ελάχιστο απαιτούμενο χρόνο μετεκπαίδευσης, όπως ορίζεται ανωτέρω.

3. Δεν επιτρέπεται επανεγγραφή διαμεσολαβητή που απώλεσε την ιδιότητα, αν του έχει επιβληθεί ποινή οριστικής ανάκλησης της διαπίστευσης κατά την πειθαρχική διαδικασία.

4. Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου ισχύουν και στην περίπτωση που διαμεσολαβητής επιθυμεί να προβεί σε μερική αναστολή των καθηκόντων του.

5. Για τις παραπάνω περιπτώσεις δεν απαιτείται έκδοση απόφασης επί της αποδοχής παραίτησης, αναστολής καθηκόντων ή επαναδιορισμού από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αρκεί η διαγραφή ή η

επανεγγραφή του διαμεσολαβητή στο Μητρώο διαμεσολαβητών που τηρείται στον επίσημο ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

6. Σε περίπτωση διαγραφής διαπιστευμένου διαμεσολαβητή από το Μητρώο λόγω θανάτου, δεν προκαλείται αντίστοιχη έκδοση υπουργικής απόφασης.

Άρθρο 205

Από την έναρξη ισχύος του παρόντος καταργείται κάθε αντίθετη διάταξη που ρυθμίζει διαφορετικά θέματα σχετικά με τη διαμεσολάβηση. Οι διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 3898/2010 διατηρούνται σε ισχύ.